


อนุสรณ์

เนื่อง

ในการพระราชทานเพลิงศพ

หลวง สิริวิฑูรตมศาสตรพิทย

๒๑ เมษายน ๒๕๐๒



THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY



3961129214

ON.  
16

๙๕๓๐  
วันที่ 6 / ก.พ / 2534  
เลขทะเบียน 0843  
เลขหมู่ ๐๘  
๙732๐  
๒5๐๒

# อนุสรณ์

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

เนื่อง

ในการพระราชทานเพลิงศพ

หลวงสิริวิฑูภคศาสตร์พิทย

๒๑ เมษายน ๒๕๐๒

พลอากาศเอก หาริน หงสกุล  
มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา



ชาติะ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๔๓  
มตะ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๑

## คำนำ

เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่คุณพ่อ จึงได้จัดพิมพ์นิตาน  
ชาดกเรื่อง “นักพรตโพธิ” และ “คติของความดี” ซึ่ง นาวา  
อากาศเอก แย้ม ประพัฒน์ทอง แห่ง กองอนุสาวนาจารย์  
กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ได้เขียนเพื่อคิดเด็กให้ จาก  
บรรดานิทานชาดกเรื่องอื่น ๆ ที่ได้แปลและนำออกอ่านทาง  
วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ขอคุณตมตบุญสถานทั้งปวงที่ถูกรู้ ได้ร่วมกันบำเพ็ญ  
มาแต่อดีต จึงมีผลานิสงส์ตั้งให้คุณพ่อที่เคารพรักสูงสุดของ  
ลูก ๆ ได้รับแต่ความดี สุขเกษมดีงามตามสมควรแก่คติวิสัย  
ในสมัยปรายภพทุก ๆ ชีวภพการ.

ลูกของคุณพ่อ

---



## ประวัติ

คุณพ่อ หลวงศิริวิฑูรย์ค้ำถวิลพิทย ชื่อเดิม ศิริ นาม  
สกุล แก้วโกเมน เกิดมีชวด เดือนอ้าย วันศุกร์ ขึ้น ๒ ค่ำ  
ตรงกับวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๓ ที่ครอบครัวช่างทอง  
ช่างวัดหนองคาราม อำเภอคลองด่าน จังหวัดธนบุรี เป็นบุตร  
คนหัวปี และเป็นบุตรชายคนเดียวของบิดามารดา คือ นาย  
เปรม และนางเกิด ตระกูลเดิมของท่านทั้งสองประกอบกร  
อาชีพเป็นช่างทำทอง และได้ตั้งคณะช่างทองชนบทาน

โดยที่คณพู่เป็นผู้มีความเข้าใจในความสำคัญของการ  
ศึกษาอย่างดี ท่านจึงได้กวดขันจัดการส่งคุณพ่อไปเรียน  
หนังสือกับพระองค์หนึ่ง ที่วัดหนองคาราม ตั้งแต่เมื่อคุณพ่อ  
ยังมีอายุน้อย ต่อมาท่านก็ได้จัดให้คุณพ่อเขาเรียนในชั้นมูล  
ชั้นเตรียมที่โรงเรียนประถมวัดหนองค้ เมื่อจบชั้นจากโรงเรียน  
นั้นแล้ว คุณพ่อก็กายไปเรียนชั้นมัธยม ที่โรงเรียนวัดชุมมาตย์  
วัดพิชัยญาติ ครั้นเรียนจบชั้นต้น ก็ย้ายกลับไปเข้า

โรงเรียนมัธยมวัดทองคอกเป็นเวตา ๓ ปี จนกระทั่งเมื่อ  
กระทรวงธรรมการ (ปัจจุบันคือกระทรวงการศึกษธิการ)  
ยุบโรงเรียนมัธยมวัดทองคอก เป็นโรงเรียนมัธยมบ้านส้มเต๋จ  
เจ้าพระยา และคุณพ่อสอบชั้นมัธยมปีที่ ๖ ได้แล้ว จึงไป  
เข้าเรียนต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย สอบได้ได้ประโยค  
มัธยมบริบูรณ์ปี พ.ศ. ๒๔๖๐ เนื่องด้วยคุณพ่อทำคะแนน  
ในการสอบได้ครั้งแรกดี กระทรวงธรรมการจึงให้เป็นครู  
ฝึกหัด ต่อที่โรงเรียนมัธยมบ้านส้มเต๋จเจ้าพระยา ณ โรง  
เรียนนี้ คุณพ่อได้อุสาหะ วิริยะ ตั้งใจ ทำการสอน ด้วยดี  
ประกอบกับท่านอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนในขณะนั้น คือ  
พระยาประมอดวิชาพุด ได้กรุณาให้คำแนะนำตักเตือน  
คุณพ่อเป็นอย่างดี ฉะนั้น เมื่อท่าน รายงาน ผลการสอนไป  
ยังกระทรวงธรรมการ คุณพ่อจึงได้รับคัดเลือกให้รับทุน  
รัฐบาลไปศึกษาวิชา ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๒  
คุณพ่อได้เลือกศึกษาวิชาพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี ใน  
University of Manchester สอบได้ปริญญา B.A. (Com)



ผู้รักษาราชการตำแหน่งหัวหน้ากองวิสามัญศึกษา .....

๑๗ ตุลาคม ๒๔๗๗

หัวหน้ากองวิสามัญศึกษา ..... ๑ เมษายน ๒๔๗๐

เลขานุการกรมวิชาการ ..... ๑ เมษายน ๒๔๗๒

ผู้อำนวยการโรงเรียนพาณิชยการพระนคร และโรงเรียนมัธยม

วัดบพิตรพิมุข ..... ๑๓ มิถุนายน ๒๔๗๕

เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๗๓ คุณพ่อได้รับพระ

ราชทานยศเป็นรองอำมาตย์เอก และมกราคม ๒๔๗๕ ได้รับ

พระราชทานยศพิเศษเป็น รองผู้ตรวจการตุลาเถื่อ ต่อมา

ได้รับ พระราชทาน บรรดาศักดิ์เป็น “หลวงศิริวิฑูหมค้ำดศร

พิทย” เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๗๓

ระหว่างรับราชการที่กระทรวงศึกษาธิการ คุณพ่อได้

ปฏิบัติราชการพิเศษคือ.—

เป็นกรรมการสภาการศึกษา เพื่อดวงโครงการศึกษาของ  
ชาติตาม ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา ฉบับ เดือน  
กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕

เป็นกรรมการพิจารณาและแก้ไขหลักสูตรพาณิชยการ  
ตามคำสั่งเดิมนาดิกระทรวงธรรมการ พ.ศ. ๒๔๗๕

—เป็นกรรมการในตําคณะราษฎร

—ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ออกไปดูการศึกษารัฐ  
ประเทศญี่ปุ่น, เกาหลี, โมซามบิก, พินดี และญวน เมื่อ  
วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๗๕ เป็นเวลา ๓ เดือนเศษ

ภายหลังจากรับราชการในกระทรวงศึกษาธิการ  
เป็นเวลาประมาณ ๒๕ ปี คุณพ่อได้ลาออกจากราชการ เมื่อ  
วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๗๕ เพื่อไปปฏิบัติงานตามวิชา  
ความรู้ซึ่งท่านได้ศึกษาเล่าเรียนมาโดยเฉพาะ ที่ธนาคารไทย  
พาณิชย์ จำกัด เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๗๕ ทำหน้าที่เป็น  
ผู้ช่วยและหัวหน้ากองประจำสำนักงานกรุงเทพ ฯ ครั้น  
ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ คุณพ่อจำเป็นต้องลาพักงานที่ธนาคาร ฯ  
เป็นเวลา ๓ ปี เพื่อรับการผ่าตัดคอกระเจกที่นันทาทางต้อง  
จ้าง ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อนั้นนันทาหายเป็นปกติ  
แล้ว จึงได้กลับไปปฏิบัติงานต่อ และในเดือนมีนาคม ๒๔๗๐  
ได้ย้ายไปเป็นผู้จัดการธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด สาขาเชียงใหม่

ระยะเวลาที่คุณพ่อเข้ารับราชการในกระทรวงศึกษา  
ธิการแล้วประมาณ ๓ ปี ในวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๔๗๓ ได้  
ทำการสมรสกับคุณแม่ ศรีสุดา ศรีโชติ บุตรีหลวงราช-

การพยาบาล และนางพวง ศรีโชค มีบุตรธิดา รวม ๕ คน  
คือ.—

๑. นายศิริพงษ์ แก้วโกเมน
๒. นายศิริวัฒน์ แก้วโกเมน
๓. เรืออากาศตรีหญิง ศรีสุดางค์ เพ็ญภูมิวิภา  
(สมรสกับ นาวาอากาศตรี เกียรติ เพ็ญภูมิวิภา)
๔. นางสาว ศรีสุดา แก้วโกเมน
๕. เรืออากาศตรี ศิริวุฒิ แก้วโกเมน

คุณพ่อได้ป่วยเป็นโรคเบาหวาน เป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๑๕ ปีแล้ว แต่ตลอดระยะเวลา ท่านก็ได้ปฏิบัติระงับรักษาตนเป็นอย่างดี จนกระทั่งเมื่อเดือน สิงหาคม ๒๕๐๓ คุณพ่อเริ่มมีอาการอ่อนเพลียมากผิดปกติ ท่านจึงรีบเข้าโรงพยาบาล เพื่อหวังจะได้รับการตรวจรักษา ดังเช่นที่ นายแพทย์ได้เคยปฏิบัติเยียวยามาเป็นประจำทุกปี แต่ครั้งนี้การของของคุณพ่อกลับได้ทุเลาขึ้น มีแต่ทรุดลง มีหน้าชาในที่สุดมีโรคนี้ฉวยโอกาสแทรก เหตุฉวยฉิบหายจะเยียวยาได้ คุณพ่อจึงต้องจากไปท่ามกลางความอาลัยรักอย่างสุดซึ้งของคุณแม่และลูก ๆ ทุกคน เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๓.

## คำแถลง

ทางกองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ  
แปดนิทานชาดก ออกอ่านทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย  
ตามมติของคณะกรรมการจัดรายการกระจายเสียง  
ประจำวันพระ และได้แปดออกอ่านเป็นประจำ เดือนละ ๑  
ครั้ง ทั้งนี้เพื่เป็นการเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้าให้เข้า  
ถึงจิตใจ น้อมนำใจของผู้มีความปรารถนาดีให้เกิดศรัทธา  
ในอันที่จะประพฤติปฏิบัติตามธรรมที่เข้าใจแล้ว คติของ  
นิทานชาดกจึงใจได้ดี มีทั้งเรื่องเป็นนิทาน บรรยายถึงการ  
กระทำของบุคคลที่ปรากฏในเรื่องอย่างสั้นๆ ในที่สุดของ  
เรื่องให้คติธรรมเป็นคำสอนไว้ สำหรับผู้อ่านผู้ฟังจะได้กำหนด  
เป็นข้อควรคิดเห็น หรือควรประพฤติปฏิบัติ จึงอาจกล่าวได้  
ว่า เรื่องนิทานชาดกเป็นตัวอย่างของการกระทำ แต่ดังถึง  
กรรมที่อันนวยผลดีผลชั่วให้แก่ผู้กระทำ ตามที่ปรากฏในท้อง  
เรื่อง เห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีควรสนใจ แม้โลกเราจะหมุนเวียนมา

เป็นยุคปรมาณู ยุคจันทร์เต็มดวงก็ตาม เรื่องของกรรม  
ก็คงประจำโลก และโลกก็หมุนไปตามกรรม ไม่เปลี่ยนแปลง  
ทั้งเหตุที่ให้คุณคุณดกรกระทำกรรมเล่า ก็คงปรากฏอยู่เหมือนกัน  
และเท่ากัน สมัยที่พระพุทธเจ้าของเรายังทรงพระชนม์อยู่  
ทรงสอนถึงเหตุแห่งกรรมดีกรรมชั่วไว้คือ กุศลมูล ๓ ได้แก่  
อโศกะ ไม่โศก อโทสะ ไม่ประทุษร้าย อโมหะ ไม่หลง อกุ  
ศลมูล ๓ ได้แก่ โศกะ ความโศก โทสะ ความคิดร้าย โมหะ  
ความหลง ทางที่จะทำกุศลอกุศลเดาก็ทรงระบุไว้ ๓ คือ ทาง  
กาย ทางวาจา และทางใจ เป็นอาทิ และตั้งแต่ปรินิพพานมา  
ถึง ๒๕๐๒ ปีแล้ว โลกได้เปลี่ยนเป็นยุคปรมาณู ยุคจันทร์  
เต็มไปแล้ว กุศลมูล อกุศลมูล และทางที่จะกระทำกรรม  
คงอยู่อย่างนั้น และเท่ากัน ความหมุนเวียนแห่งยุคมิได้ทำให้  
ดัดลง และมีได้ทำให้เพิ่มขึ้นได้เคย และแม้จะแสดงไปทำให้  
ทางดีก็เพราะอโศกะ อโทสะ อโมหะ และด้วยกายวาจาใจ  
ทางชั่วก็เพราะ โศกะ โทสะ โมหะ และด้วยกายวาจาใจ เท่า  
แหละ ไม่ผันไปได้ ฉะนั้นแม้ที่นานชาดกจะมีอายุกาดนานเต็ม  
ที่ ก็ไม่น่าจะศรัทธาอันเดียวที่เดียวว่าถ้าสมัย

หนึ่ง คัมภีร์ชาดกนั้น มีแปลกันมากจำนวน สุดแต่  
 ความประสงค์ของท่านผู้แปล หรือสุดแต่เหตุการณ์บังคับให้  
 แปล แต่ที่แปลนี้ ประสงค์เฉพาะท้องเรื่อง ไม่มีปรารถนาเหตุ  
 และไม่มีกตัญญูชาติ จำนวนโวหารก็มีใช้แปลอย่างแบบเรียน  
 ไม่พอจะถึงศัพท์และโวยากรณ์มากนัก ทงมีคัมภีร์เดิม แต่ไม่  
 ถึงกับหมดเค้าเดิม ถ้าจะเปรียบก็เหมือนแกงชนิดใดชนิดหนึ่ง  
 ที่รับประทานกันมาทุกวันนี้ วัตถุดิบจะแกง เครื่องปรุง ด่วนมี  
 มาแล้วทงนั้น ไม่มีอะไรที่เพิ่มขึ้น ค่างแต่วิธีและผู้แกงเท่านั้น  
 ที่เปลี่ยนไปตามยุคตามคราวนั้นใด นิทานชาดก ที่ของอนุ-  
 ศาสตร์อาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศแปล ถิ่นนั้น แปล  
 เพื่อบอกเล่าให้เข้าใจเป็นประมาณ ไม่ใช่ปัดถ้านทางตำรา.

กองอนุศาสนาจารย์  
 กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ  
 ดอนเมือง

## สารบัญ

	หน้า
๑. นักพรตโพธิ ... ..	๑
๒. ความลับของนาค ... ..	๓๕
๓. มนต์วิเศษ ... ..	๕๘
๔. ความลับอย่างบอกใคร ... ..	๗๑
๕. คติของความลับ ... ..	๑๒๕



# นักพรตโพธิ

ในพระนครพาราณสีปางอดีต พระเจ้าพรหมทัตเป็น  
พระราชาทรงปกครองบ้านเมืองด้วยทรงมุ่งให้ประชาชนได้  
รับความสุข อำมาตย์ที่เป็นผู้ส่งต้อนรับแก่ประชาชน  
ของพระองค์มี ๕ นายด้วยกัน แต่ละนายมีตทริตต่าง ๆ กันคือ

นาย ๑ มีตทริตว่า มนุษย์เราจะช่วยตัวเอง จะคิดเอง  
ไม่มีเหตุปัจจัยอะไรที่จะทำให้คนเป็นคนชั่วหรือเป็นคนดี

นาย ๒ มีตทริตว่า โลกเราขึ้นเพราะอิศวรสร้างขึ้นมา มนุษย์  
ดีชั่วและสรรพสิ่งที่ปรากฏในโลก ล้วนแต่เพราะอิศวรสร้าง  
ขึ้นมาทั้งนั้น

นาย ๓ มีตทริตว่า บรรดาสัตว์ในแผ่นดินนี้จะมีสุขหรือ  
มีทุกข์ ก็เพราะกรรมเก่า กรรมที่ได้กระทำไว้ในปางก่อน  
บันดาลให้ทั้งนั้น

นาย ๔ มีตทริตว่า คนทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ ที่จะไป

ยังปรโลกได้นั้นไม่มีเลย ชาตัญญูกันแค่ตายเท่านั้น ตายแล้ว  
ก็แล้วกัน

นาย ๓ มีตทริว่า ประโยชน์ของคนเท่านั้นเป็นดังที่  
มนุษย์ควรคำนึงเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าจะต้องฆ่าบิดามารดา แต่  
ถ้าการฆ่านั้นทำให้คนได้รับประโยชน์แล้วก็ควรทำ

อำมาตย์ทั้ง ๕ นายนี้ ต่างคนต่างตั้งตนออบบรมมหาชน  
ชาวพาราณสีตามลัทธิของตน ๆ และทั้ง ๕ นายนี้ยังได้รับ  
แต่งตั้งให้เป็นผู้ตัดสินอรรถคดีแทน พระเจ้า พรหมทัต ออกจาก  
ต่างก็พากันกอบโกยหาประโยชน์ใส่ตน ด้วยการกินดินบน  
คดีดินคดีให้ผัดผันไปจากยุติธรรม ที่แพ่งแก่เป็นชนะ ที่ชนะ  
กตบเป็นแพ้ เป็นดั่งหมาชานาน

ต่อมา มีท่านผู้หนึ่งเป็นชาวพาราณสีนั่นเอง มีนามว่า  
โพธิ เกิดในสกุลอุทิจจุพราหมณ์ มีดมบต์ถึง ๘๐ โกฎิ  
ตั้งเรียงการศึกษาจากคักกคีตา เมื่อบิดามารดาวายชนม์ ก็ได้  
ครอบครองดมบต์แทน ต่อมาเกิดความเบื่อหน่ายในภาวะที่  
เป็นอยู่ จึงตั้งตระเขฬ์ถาวรพยทงปวง เข้าป่าหิมพานต์ ถือ  
เพศเป็นนักบวชบริโภคผลไม้และเผือกมัน ถวายอาศรมอยู่

ในปานนี้ ถึงที่สุดก็เป็นสมัยที่ไม่เหมาะสำหรับการอยู่ในป่า  
ต้องเข้ามาในบ้านในเมือง ท่านนักบวชโพธิ์เดินทางมาโดย  
ลำดับ จนถึงพระนครพาราณสี พักอยู่ที่สวนหลวง รุ่งขึ้น  
ก็เข้าไปเฝ้าอภิเษกอาจารย์ในพระนคร ผ่านไปทางพระราชวัง

ขณะนั้น พระเจ้าพรหมทัตประทับยืนอยู่ที่หน้าประตู  
ทอดพระเนตรเห็นท่านเดินด้วยอาการอันดำรวมสงบเสงี่ยมสม  
กับภาวะของนักบวช ก็มีพระทัยเลื่อมใส รับสั่งให้ราชบุรุษ  
นิมนต์เข้ามาเฝ้าที่ประทับของพระองค์ ทรงกระทำปฏิสันถาร  
และสดับธรรมกถาพอสมควร แล้วให้ถวายภัตตาหารที่มีรส  
ดีหลายชนิด นิมนต์ให้ท่านฉันในที่นั้น

ท่านโพธิ์เป็นชาวเมืองนั้นมาก่อน ย่อมทราบความเป็น  
ไปของบ้านเมืองได้ดี เมื่อท่านได้เข้ามาใกล้ขีดราชสกุลเช่นนี้  
ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะต้องมีความรู้ตักทิกคิดระ แวง ไปว่า  
“ธรรมดาราชสกุลนี้มีโทษมาก บัจจามิตรก็มีมาก ใครเจ้านะ  
ที่จะพอช่วยบำบัดภัยแก่เราได้บ้าง” เมื่อท่านรับภัตตาหาร  
ที่พระราชวังทรงประเคนแล้ว เห็นต้นขี้ผึ้งแดงดวงหนึ่งซึ่งเป็น  
ต้นขี้ผึ้งโปรดของพระราชาขึ้นอยู่ไม่ไกล จึงหยิบก้อนขี้ผึ้งก้อน

ใหญ่ถือไว้ แสดงอาการที่จะให้ก้อนข้าวแก่สุนัขตัวโปรดนั้น  
เพื่อผูกไมตรีไว้ก่อน

พระเจ้าพรหมทัตทรงทราบอาการของท่าน จึงรับสั่ง  
ให้คนนำอ่างข้าวของสุนัขนั้นมารับก้อนข้าวไปให้สุนัขกิน  
ท่านโพธิชนั้นเสร็จแล้ว พระราชาก็มีคำสั่งขอให้ท่านพำนักอยู่  
คือไปตลอดกาลนาน เพื่อพระองค์จะได้ทรงบำเพ็ญกุศลเพิ่ม  
พูนพระบารมี เมื่อท่านรับปฏิญญาแล้ว พระองค์ก็รับสั่งให้  
สร้างบรรณศาลาในส่วนหอดวงภายในพระนครถวายเป็นที่พัก  
ของท่าน พร้อมทั้งถวายบริหารของบรรพชิตครบถ้วน ตั้งแต่  
บัดนั้นพระราชาก็เสด็จไปหาท่านโพธิทุก ๆ วัน บางวันก็  
เสด็จไปถึง ๒-๓ ครั้ง ถึงเวลาดันท่านโพธิก็ไปฉันในวังและ  
นั่งฉันเหนือพระราชบัลลังก์เอง ๆ อาหารที่ฉันนั้นนเสกก็เป็น  
พระกระยาหารที่พระราชารวเอง ท่านโพธิพำนักอยู่ใน  
พระนครพาราณสี ถวายอภรรณะธรรมแก่พระเจ้าพรหมทัต  
ได้รับพระราชูปถัมภ์เป็นอย่างดี ตลอดเวลา ๓๒ ปี

วันหนึ่ง ท่านโพธิออกจากบรรณศาลา เดินไปสู่พระ  
ราชสถานตามที่เคย มีชายผู้หนึ่งเข้ามาหาท่านยกมือไหว้

ด้วยท่าทางเต็มไปด้วยความทุกข์ร้อน ท่านจึงถามว่า “เรื่อง  
อะไรกัน อุบาสก ดูท่าทางคุณร้อนรน เหมือนมีทุกข์หนัก  
หนา บอกให้อาตมาทราบบ้าง เผื่อจะมีทางพอช่วยกันได้”

บุรุษผู้นั้นตอบว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ ไพระคุณเจ้า  
ฉันภักตอาหารในวังสนับทนมกับพระราชา ทำให้ถึงเฉยเมยดู  
ตายปล่อยให้พวกอำมาตย์ผู้คิดดินคิดกินดินบนทำตายประชาชน  
ให้พินาศอยู่ได้ พุโรหิตไม่ส่งสารประชาชนบ้างหรือขอรับ  
กระผมโดนมาด้วยตัวเอง ไช้คนคดมันคิดดินบนอำมาตย์ทั้ง ๕ ผู้  
คิดดินคิดกิน ๕ ที่กระผมเป็นเจ้าของทรัพย์ดินที่เป็นค่าเหตุ  
แห่งคดีท่านผู้คิดดินกับคิดดินไม่ให้เป็นเจ้าของไปเสียแล้ว  
โปรดช่วยผมสักครั้งเถิดครับ กระผมหมดตัวคราวนี้แล้ว”

ท่านโพธิถามว่า “จะให้ช่วยอย่างไรเล่า”

บุรุษผู้นั้นตอบว่า “พระคุณเจ้าโปรดคิดดินคืนให้  
กระผมใหม่ โปรดคิดดินให้ยุติกรรมหน่อยเถิดครับ” ว่าแล้ว  
ก็กราบลงแทบเท้าของท่าน ครว้าครวญอย่างน่าสงสาร

ท่านโพธิเกิดความสงสารบุรุษผู้นั้นอย่างจับใจ จึงไปที่  
โรงศาล ดำเนินการคิดดินคืนของชายผู้นั้นใหม่อย่างยุติกรรม



ท่านโพธิ์ตอบว่า “ขอถวายพระพร อาตมาภาพได้นาม  
ว่าเป็นบรรพชิต เรื่องการวินิจฉัยคดีมิใช่เป็นธุระหน้าที่ของ  
อาตมาภาพ โปรดให้เป็นหน้าที่ของอำมาตย์ของบพิตร  
เถิด”

พระเจ้าพรหมทศตรัสว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ โปรด  
อย่าได้คิดเห็นว่าเป็นหน้าที่หรือมิใช่หน้าที่เถย โปรดเห็นว่า  
เป็นความกรุณาแก่มหาชน หวังให้มหาชนได้รับความยุติ  
ธรรมเท่านั้นเถิด อนึ่งในการตัดสินเด้า กัมมของนังอยู่ตลอด  
วัน ตอนเช้าพระคุณเจ้าเดินมาจากสวนแก้วที่ศาลา วิจัย  
เด้า & เรื่องแต่จากมาฉนั้น ฉนั้นเด้าจะเดินกลับไปสวน แก้ว  
ที่ศาลา วิจัยออก & เรื่อง เพียงเท่านั้นก็จะเป็นความเจริญ  
แก่มหาชนอย่างฉนั้นเถิด โปรดกรุณามหาชนเถิด” ทรง  
อ้อนวอน จนกระทั่ง ท่าน โพธิ์ ต้อง รับ ปฏิบัติ ตาม ที่ ได้ ทรง  
ขอไว้

ตั้งแต่ท่านโพธิ์รับหน้าที่พิพากษาอรรถคดีของประชาชน  
แล้ว พวกที่เคยทำคดีโกงก็ไม่ได้โอกาสที่จะโกง ทำให้  
อำมาตย์ทั้ง & พดอยไม่ได้ฉนั้นบน ถึงความอดคคตงไปกว

แต่ก่อน เคยฟังเพื่อจกคิดค้นคาน ครั้นมาถูกคัดรอนเดี่ยก็ไม  
 เป็นที่พอใจอย่างย้ง จึงรวมหัวปรึกษากันว่า “ตั้งแต่นักพรต  
 โพรธิทำหน้าที่คิดค้นคานแล้ว พวกเราอดอยากไปตาม ๆ กันไม่  
 ได้อะไร ๆ เลย พวกเราต้องหาทางกำจัดเดี่ย โดยยุงพระราช  
 ให้ทรงเห็นว่าเขาเป็นราชไพร่ให้ได้ พวกเราต้องร่วมมือ  
 กัน เมื่อทรงเชื่อพวกเราแล้ว ก็จะมีพระดำรัสให้ฆ่าเดี่ย  
 ต่อจากนั้นพวกเราทั้งหมดคนที่คอยขัดขวาง ความว้าววยก็เกิด  
 ขึ้นดังเดิม” คบคิดกันแล้วก็พากันเข้าเฝ้าพระเจ้าพรหมทัต  
 กราบทูลว่า “ข้าแต่พระมหाराช นักพรตโพรธิมิใช่เป็นผู้มุ่ง  
 ประโยชน์แต่พระองค์”

พระเจ้าพรหมทัตไม่ทรงเชื่อรับสั่งว่า “เป็นไปไม่ได้  
 ท่านโพรธิเป็นผู้ทรงคิด มีความรู้สมบูรณ์ จักไม่ทำเช่นนั้น  
 เป็นอันขาด พวกท่านเอาที่ไหนมาพูด ฉันทไม่ขอฟัง”

อำมาตย์ทั้ง ๕ จึงกราบทูลต่อไปว่า “ข้าแต่พระองค์  
 ผู้ดมมติเทพ เท่าที่พวกข้าพระองค์ได้กราบทูลให้ทรงทราบ  
 นั้น เพราะพวกข้าพระองค์เห็นประจักษ์อยู่ว่า บุคินชาวเมือง  
 ทั้งหมดอยู่ในถ้ำมือของนักพรตโพรธิ นักพรตโพรธิสามารถ

เกิดยกด้อมชาวเมืองไว้ได้แล้ว ยิ่งเหลือแค่พวกข้าพระองค์  
& คนนเท่านั้น ที่นักพรตโพธิไม่สามารรถยกด้อมให้อยู่  
ในอำนาจได้ ถ้าพระองค์ไม่ทรงเชื่อ ก็เชิญพระองค์อยู่  
ทอดพระเนตรดู ในเวลาที่นักพรตโพธิเดินมาสู่พระราชวังเกิด  
พระเจ้าข้า”

พระเจ้าพรหมทศรบตั้งว่า “ดีละ เดียวคงได้เห็นกัน”  
แล้วเสด็จประทับยันทัดหีบญชร ก็ได้ทอดพระเนตรเห็นท่าน  
โพธิกำลังเดินมา มีมหาชนกลุ่มใหญ่แวดล้อมคิดตามมาด้วย  
พวกทศติดตามมานั้น เป็นพวกทศของคตงหนน แต่พระองค์  
ไม่ทรงทราบ เข้าพระทัยว่าเป็นบริวารของท่านโพธิ จึงมี  
พระราชดำรัสถามอำมาตย์ทั้ง ๕ ว่า “เราจะทำอย่างไรกันดี”

พวกอำมาตย์ทั้ง ๕ กราบทูลว่า “โปรดมีรับสั่งให้  
จับตัวไว้ก่อนเถิด พระเจ้าข้า”

พระเจ้าพรหมทศตรัสว่า “เรายังไม่เห็นความผิดที่  
ร้ายแรงอะไรของเขา จะสั่งให้จับได้อย่างไร”

พวกอำมาตย์ทั้ง ๕ กราบทูลว่า “ถ้าเช่นนั้น ก็โปรด  
ให้ตั้งการถวายอุปการะตั้งเดี่ยจากที่เคยถวาย นักพรตโพธิก็

เป็นคนฉลาด เห็นการอุปถัมภ์บำรุง ที่ตนได้รับตลอดไปกว่า  
ปรกติก็จะไม่ยอมบอกแก่ใคร ๆ หนีไปเอง”

พระเจ้าพรหมทัตรับสั่งว่า “วิชนด” แล้วโปรดให้  
ลดการถวายความอุปถัมภ์ตั้งจากเดิมตั้งแต่บัดนั้น

การลดความอุปถัมภ์บำรุงนั้น ดำเนินไปเป็นชั้น ๆ  
ดังนี้

วันแรก ให้ท่านโพธิ์นั่งเห็นอบถตั้งก่เปิดา ปราศจาก  
เครื่องบูชา ท่านโพธิ์พอสเห็นบถตั้งก่เปิดาทรูทันทว่า มี  
คนยุแหย่พระราช พระองค์ทรงมีพระทัยระแวงกินแหนง  
ในใจท่านแล้ว วันนั้นกลับมากุทยานตามดำฟังผู้เดียว ต้อง  
การจะกลับไปเสียในวันนั้นเหมือนกัน แต่หวนคิดว่า “เรา  
จักหลบไป ก็ต่อเมื่อได้รู้อย่างแน่นอนแล้ว” จึงยังไม่ยอมไป  
วันรุ่งขึ้นเข้าไปในวังอีก เจ้าพนักงานคงให้นั่งบนบัถตั้งก่เปิดา  
แต่ลดถวายภัตตาหารอย่างปรกติแต่ส่งหมกกับภัตตรอื่น ๆ วันที่ ๓  
ถูกห้ามเข้าห้องโถง เจ้าพนักงานยื่นรอกที่หิวบนโต๊ะ ถวาย  
อาหารผัดหมกกัน ท่านโพธิ์คงรับภัตตรตรงนั้นกลับไปฉันที่ที่อยู่  
ในวันที่ ๔ เจ้าหน้าทไม่ยอมให้ท่านขึ้นบนปราสาททองมาขึ้น

ถวายปลายข้าวภายใต้ปราสาท ท่านก็กรับแล้วกลับไป  
ฉันโดยอาการปรกติ ยังไม่หนีไป

พระเจ้าพรหมทัตรับสั่งให้อำมาตย์ทง & มาเฝ้าตรัสว่า  
“เราได้ตักการอุปถัมภ์บำรุงจนถึงขนาดนี้แล้ว นักพรตโพธิ  
ก็ยังไม่ยอมหนีไป ยังขืนอยู่ จะทำอย่างไรกันต่อไปอีกเล่า”

พวกอำมาตย์เห็นได้โอกาสก็ช่วยกันกราบทูลเดรัจฉานว่า  
“ข้าแต่สมเด็จพระเจ้า เมื่อนักพรตโพธิยังขืนอยู่ ทง ๆ ที่ตัก  
ตั้งการระดมถึงขนาดนี้ ก็เป็นอันแต่ตั้งถึงเจตนาของนักพรต  
โพธิธิด ๆ ว่า แกไม่ได้ต้องการอาหารเพียงชีวิต แต่ต้องการ  
การเสวยศรัทธา เพราะถ้าต้องการอาหารเพียงชีวิต คงหนี  
ไปแต่วันแรกแล้ว นัยยังขืนอยู่ ก็คงมีความคิดอะไรแฝงอยู่  
ถ้าปล่อยไว้ก็จะเป็นภัยแก่พระราชสมบัติ โปรดให้ฆ่าเสีย  
ในวันพรุ่งนี้เถิด พระเจ้าข้า”

พระเจ้าพรหมทัตตรัสว่า “ตกลงตามนั้น” แล้วทรงยื่น  
พระขรรค์ให้แก่พวกอำมาตย์ทง & ตรัสว่า “พรุ่งนี้พวกท่าน  
จงชุมนุมอยู่ที่ช่องประตูด้านใน พอนักพรตโพธิเดินเข้ามา ก็จง  
ช่วยกันจับตักศีรษะ แล้วดับเป็นท่อน ๆ อย่าให้ใครวิ่งของ

เขาไปโยนทิ้งเสียในวัจจกฏี เด็กรักแล้วพากันไปอาบหน้าแล้ว  
มาหาฉัน”

พวกเขาเข้ามาตยทั้ง ๕ รับพระคำรักแล้ว ต่างกำหนดหน้าที  
ระหว่างกันอย่างเรียบร้อย แล้วพากันกลับตยด้วยความ  
กระหึ่มอ้อมใจ

เมื่อพระเจ้าพรหมทศทรงมอบอาญาสิทธิ์ให้อำมาตยทั้ง ๕  
ไปแล้ว ถึงยามราตรีเสด็จเข้าบรรทม ทรงหวนระดึกถึงคุณ  
ของท่านโพธิทัมที่ต่อพระองค์และต่อบ้านเมืองด้วยประการ  
ต่าง ๆ เช่นเป็นผู้ให้ยุติธรรมแก่ประชาชน ซึ่งเป็นคุณ  
หนักหนา ทั้งในทางส่วนพระองค์และบ้านเมือง ก็ทรงเสียด  
พระทัยหนัก พระเสโทโทรมพระกาย ทรงกระดืบกระด้าย  
คตอดเวตา แม้พระอัครมเหสีเสด็จมาประทับร่วมพระแท่น  
พระองค์ก็ทรงเฉยเมย มิได้ตรัสอะไรเหมือนวันก่อน ๆ เป็น  
เหตุให้พระนางต้องทูลถามว่า “ข้าแต่พระมหाराช พระองค์  
มิได้ทรงปรารดัยกับข้าพระองค์เลย ข้าพระองค์คงมีความผิด  
ได้ทรงพระกรุณาตรัสแก่ข้าพระองค์เกิด ข้าพระองค์ได้ปฏิบัติ  
การอะไรให้เป็นทชุนเคืองพระทัยหรือ พระเจ้าข้า”

พระเจ้าพรหมทัตตรัสว่า “เธอไม่มีความผิดดอก เทว  
 แคนันได้รู้เรื่องว่านักบวชโพธิสัตว์กระทำตัวเป็นศัตรูกับเรา จึง  
 ตั้งให้จับฆ่าเสียในวันพรุ่งนี้ เมื่อนักบวชเธอเคยแต่งธรรม  
 ให้ความสว่าง ให้แนวทางที่ชอบที่ควรแก่นักตลอดเวลา ๓๒  
 ปี และยังให้ความมั่นคงแก่ราชบัลลังก์ ในฐานะเป็นผู้  
 ประสาศุทธิธรรมแก่ประชาชนมาเป็นเวदानาน ทั้งตนเอง  
 ก็ไม่เคยเห็นความผิดอะไรของเธอโดยประจักษ์ตักขอหนึ่งเลย  
 แต่ได้ตั้งให้อำมาตย์ทั้ง ๕ ฆ่าเสียแล้ว เพราะเชื่อถ้อยคำของ  
 คนอื่น ฉันทัดใจนัก”

พระนางตรัสปลอบพระสวามีว่า “ถ้าเธอเป็นข้าศึก  
 จะเอาไว้อย่างไร ต้องฆ่าเสีย จะทรงตั้งพระทัยทำไม ธรรมดา  
 ข้าศึกนบนแม่จะเป็นลูก ก็ต้องฆ่าเสียเหมือนกัน ความปดอด  
 ภัยของพระองค์เป็นสำคัญยิ่ง พระเจ้าข้า ขยำทรงตั้งพระทัย  
 เลย”

พระเจ้าพรหมทัตทรงดับคำพระนางแล้วก็ตายพระทัย  
 บรรทมหลับไป

ขณะนั้น สุนัขตัวแดงที่ทรงเลี้ยงไว้อย่างใกล้ชิด ได้ฟัง

เรื่องที่ท่านโพธิจะถูกฆ่า มันคิดว่า "พรุ่งนี้เราจะใช้กำลัง  
ของเราถายชีวิต แต่ท่านผู้มีพระคุณคือเรา" พรุ่งเช้ามัน  
รีบตงจากปราสาท วิ่งมาที่ประตูใหญ่ นอนเอาหัวเกยธรณี  
ประตู คอยดูทางที่ท่านโพธิจะมา แม่พวกอำมาตย์ทั้ง ๕ ก็  
ถือพระขรรค์มาดักข่มอยู่ภายในประตูนั้นเหมือนกัน

ใต้เวดากภิกขาจารย์ ท่านโพธิก็ออกจากที่อยู่ เดินมา  
พระราชวังตามเคย โดยปราศจากความระแวง ใกล้เคียงถึง  
ประตูวัง

ต้นขี้แก่นรูทันทอนรออยู่ เห็นท่านเดินมา ก็เปิดปาก  
แยกเขี้ยวคำรามด้วยเสียงอันดัง บอกกับท่านด้วยภาษา  
ของมันว่า "ท่านเจ้าข้า อาหารในท้องอื่น ๆ ในชมพูทวีปนั้น  
ท่านหากินไม่ได้แล้วหรือ จึงมาฝืนกินอาหารของพระราช  
ของชาวเรา บัดนี้พระองค์มรับสั่งให้อำมาตย์ทั้ง ๕ คน  
ข่มรอจับท่านฆ่าเสียที่ประตูนี้ ท่านพึงทราบเถิดว่าทุกก้าว  
ที่ท่านเดินมาฉนั้น มฤตยูคิดหน้าผากมาด้วย รีบหนีไปเสีย  
เถิด อย่าเข้ามาในประตูเลย"

ท่านโพธิได้ยินเสียงของมัน ก็รู้ได้ทันที เพราะเคย

ศักราชชาติถวายแด่ของของดีความราชของแล้ว พงษ์เลี้ยง  
 ดั่งควคาง ๆ ร้อง อาจทราบเรื่องราวได้ จึงหันกลับตรึงน้  
 เอง พอลงทัพก ภิรมเก็บข่าวของเพื่อเตรียมตัวเดินทาง  
 ค่อยไป

พระเจ้าพรหมทศประทยันอยู่ ณ ดั้หบัญชร ทอดพระ  
 เนตรเห็นกิริยาอาการของท่าน โพรชิตังแต่มาจนกลับทรง  
 พระดำริว่า “ถ้าคนพรตคนคดเป็นศัตรู กลับไปครองนครรวม  
 พด จิตแบ่งหน้าทกน ถ้าไม่เป็นศัตรู ก็คงจิตแจ่มเก็บข่าว  
 ของเตรียมเดินทาง เราจักต้องไปดูให้รู้ไว้” เด็ดจตุ์อุทยาน  
 โดยด่วน พบท่านโพรชิตอบบริหารเดินออกจากบรรณศาลา  
 มาสู่ตทางจงกรมแล้ว ก็ทรงนมัสการ มีพระดำรัสถามว่า  
 “ท่านพรหมณ คุท่านวิบรอนหอบข่าวของเครีของบริหาร  
 ท่านมุ่งหน้าจะไปทางไหน”

ท่านโพรชิตได้ฟังพระดำรัสถาม นี้ก็ในใจว่า “พระราช  
 องค์คนดำคณูพระทัยว่า เราไม่ทราบเรื่องที่ทรงกระทำ เรา  
 ต้องให้พระองค์ทรงทราบเสียบ้าง” แล้วถวายพระพรว่า  
 “ขอถวายพระพร ตลอดเวลา ๑๒ ปี ที่อาคมาภาพอยู่ใน

ด้านักของมหาบพิตร ไม่เคยได้ยินเสียงชู้คารามของสุนักรัด  
แดงเคย วนันคูประหนึ่งว่ามันจำอาตมาภาพไม่ได้ คาราม  
ต้นแยกเขยวชาว มันบอกว่ามันได้ยินมหาบพิตรครัดกับพระ  
มเหษีว่าหมดครัทธาในอาตมาภาพแล้ว รับผิดชอบให้อำมาตย์  
ทง ๕ นายจับอาตมาภาพฆ่าเดี่ย”

พระเจ้าพรหมทัตมีพระดำรัสขอขมาว่า “ความผิดคั้งที่  
พระคุณเจ้าพุดนั้นเป็นอันว่าผมได้ทำไปแล้ว เรื่องก็เป็นอัน  
แล้วไปแล้ว เป็นความผิดที่ผมได้ปฏิบัติไปด้วยความระแวงเกิน  
ไป ขอพระคุณเจ้าได้อุดโทษเดี่ย และผมได้เห็นเช่นนั้นแล้วก็ยง  
มีความเลื่อมใสในพระคุณเจ้ายิ่งนัก นิมนต์อยู่เถิด อย่าไป  
เดี่ย”

ท่านโพธิธวายพระพรว่า “มหाराช ธรรมดาบัณจิต  
ยอมไม่สัมครจะอยู่ร่วมกบัผู้ ที่ทำอะไรไม่กระจ่างด้วย ตนเอง  
คอยแต่เชือผู้อื่น เช่นมหาบพิตร การกระทำของมหาบพิตร  
นั้นไม่คงเด้นคงวา เริ่มแรกก็ชาวสอาด ต่อมาก็กระดำกระค่าง  
บคนใจแจ้งแจ้งแล้ว เป็นกาละที่อาตมาภาพค้องไป

“มหาบพิตรโดยหวนระถักถัก กรวดแรกมหาบพิตร

โปรดเลี้ยงอาตภาพในพระตำหนัก ให้อาตมาภาพนั่งเห็น  
พระแท่นของมหาบพิตรอันอยู่ภายใต้พระมหาเศวตฉัตร ครั้น  
ต่อมา ก็ให้ภักตอาหารแก่อาตมาภาพที่หอบันได ครึ่งสุดท้าย  
ก็ให้บอกพระตำหนัก อาตมาภาพขอไปเดี่ยวเอง คิดว่า  
ที่จะรอให้มหาบพิตรจับข้อได้ไป มหาบพิตร ทรงตามผู้เป็น  
บัณฑิตไม่พึงศบหาผู้ปราศจากความเชื่อใจกัน เหมือนคน  
ต้องการนาไม่ควรเข้าไปหาบ่อน้ำที่ไม่เมา แม้หากจะรอ  
ซุบซิบนานใหม่ น้ำที่ไหลออก มากจะเป็นน้ำระคนปนกัน  
โคลนตม

“บุคคลพึงศบหาผู้ที่มีจิตใจองใส พึงเว้นคนที่มึนจิตใจ  
ไม่องใส พึงไปหาผู้ที่มีจิตใจองใส เหมือนคนต้อง  
การนาเข้าไปหาบ่อน้ำใสสะอาดฉะนั้น ควรศบกับคนที่ศบตน  
ไม่ควรศบคนที่ไม่ศบตน ผู้ที่ไม่ยอมศบคนที่ศบตนนั้น เป็น  
ผู้ไม่มีธรรมของผู้ใด ผู้ใดไม่ยอมศบคนที่ศบตน ไม่สนับสนุนกับ  
คนที่ยอมสนับสนุนกับคน ผู้นั้นเป็นคนเดวที่สุด เหมือนมฤค  
ที่อาศัยกิ่งไม้ฉะนั้นแล

“มิตร ทั้งหลาย ย่อม จืดจาง กัน ได้ ด้วย เหตุ ทั้งนั้น คือ  
คลุกคลีกันอย่างพร่ำเพรื่อ ๓ ห่างเห็นกันกันเกินไป ๓ และขอ

กันไม่ถูก กาดะ... เหตุนี้มิตรไม่ควรไปหาฆ่ากันอย่าง  
 พร้าเพื่อ ไม่ควรห่างเหินกันเกินไป และควรขอดังของกัน  
 ให้ถูกกาดะ ด้วยประการดังนี้ มิตรจะไม่จัดจางกัน

“มหาบพิตร คนที่รักกันยอมกดาายเป็นคนที่ไม่รักกัน  
 เพราะอยู่ร่วมกันนานเกินไปก็ได้ เวลา ๓๒ ปีที่อาตมาภาพอยู่  
 ในสำนักของมหาบพิตร นับว่าเป็นเวลานานพอที่จะก่อให้เกิด  
 เกิดความจัดจางได้ อาตมาภาพขอถวายพระพรแด่มหาบพิตร  
 ว่า อาตมาภาพขอดาไป ก่อนที่อาตมาภาพจะกดาายเป็น  
 คนอปรีย์ของมหาบพิตร ขอถวายพระพร”

พระเจ้าพรหมทัตตรัสว่า “ถ้าพระคุณเจ้าไม่ยอมรับ  
 คำอ่อนวอนของผมซึ่งกราบกรานอยู่อย่างนี้ ไม่ยอมกระทำ  
 ตามคำของพวกผมซึ่งยอมตนเป็นบริวารของพระคุณเจ้า ก็  
 ขออ่อนวอนพระคุณเจ้าสักประการหนึ่ง คือ ขอให้พระคุณ  
 เจ้าให้คามนวาจะมา ณ หน่อ”

ท่านโพธิธถวายพรว่า “ขอถวายพระพร มหาบพิตรผู้  
 ทรงศิริในแฉ่นแฉ้วน เมื่อเราต่างคนต่างอยู่เดี่ยวอย่างนี้ จักไม่  
 มีอันครายทงแก่มหาบพิตรทงแก่อาตมาภาพ ขอให้มหาบพิตร

จงหวังได้ว่า ต่อวันคืนผ่านไปเราคงได้พบกัน และอากาศมาภาพ  
ขอถวายพระพรว่า มหาบพิตร จงทรงประทับอยู่ด้วยความ  
ไม่ประมาทเถิด ขอถวายพระพร”

ต่อจากนั้น ท่านโพธิ์ก็จากไป อยู่ป่า หิมพานต์ ตามเดิม  
ท่านโพธิ์ไปแล้ว หมดยุติขวง หมดยุติเกรงกลัว  
อำมาตย์ทั้ง ๕ ก็ได้โอกาสตัดดินคดี้ รวมหัวกันทำการรัดนา  
ทาเน้นประชาชน กอบโกยประโยชน์ใส่ตนสืบไป แต่ก็อด  
หวาดระแวงไม่ได้ว่านักพรตโพธิ์จะกลับมาอีก ดังนั้นจึงหารือ  
กันว่า “พวกเราทำอะไรในเวลานี้ ไม่มีใครฟ้องร้องพระ  
ราชาได้ พวกเราไม่ต้องหวั่นเกรงใคร แต่นักบวชนั้นดัง  
จะกลับมาอีก ถ้าเขากลับมา พวกเราก็เห็นคงไม่รอดไป  
ตามกัน เขาคงรอฟันความชั่วของเรา กล่าวโทษแก่พระราชา  
ประชาชนก็จะเบียดเบียนยับยั้น พวกเราจะทำอย่างไรกัน  
ทำอย่างไรถึงจะไม่ให้เขามาได้” เมื่อได้ปรึกษากันไป ใน  
ที่สุดก็เห็นพ้องกันว่า “ธรรมดาคนเราที่เกิดมาในโลกลี้ ไม่  
ถ้ามารภจะตัดตทที่ตนคุ้นเคยต้นที่ตนมเดี่ยได้ เพราะฉะนั้น



พวกเราคงต้องหามุคคนที่เขาสันทันตมุดก่อน ในเมืองนเขา  
 สันทันตมุดกับใครบ้าง”

ผลของการสืบได้ความในที่สุดว่า ท่านโพธิ์สันทันต  
 กับพระอัครมเหษีของพระเจ้าพรหมทัตตนเอง อ้ามาคัย  
 เหล่านี้ยังกระหึ่มใจนัก เพราะเห็นช่องที่จะตัดความดัมพษ  
 ระหว่างท่านโพธิ์กับเมืองพาราณตีได้อย่างเด็ดขาดและแน่นอน  
 พวกนักกราบทูลพระเจ้าพรหมทัตในที่สุดว่า “ข้าแต่  
 พระองค์ผู้ทรงลุ่มลึกเทพ หนูน พวกข้าพระองค์ ได้ยิน  
 ข่าวเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องดำกัญมิไสนอย พระเจ้าข้า”

พระเจ้าพรหมทัตครัดถามว่า “เรื่องอะไร”

พวกอ้ามาคัยกราบทูลว่า “ไม่ควรจะกราบทูลมิได้  
 พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์ได้ยินข่าวกต่างขวัญกันทั่วไปว่า  
 นักพรตโพธิ์กับพระเทวมัดำสันทันตคักกัน พระเจ้าข้า”

พระเจ้าพรหมทัตครัดว่า “เขาคิดคักกันทำไม”

พวกอ้ามาคัยกราบทูลว่า “ตามที่ได้ทราบ นักพรตโพธิ์  
 ตั้งส่าสันทนถวายพระเทวให้ปลงพระชนม์พระองค์ ยกเศวคณัตริ  
 ให้แก่คน พระเทวก็ทรงคอบไปรับรองจะกระทำตาม

# สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

๒๑

ที่นักพรตโพธิ์บอกมา และให้เขายกพลเข้ามาโดยเร็ว”

พระเจ้าพรหมทัต มิได้ทรงเชื่อในครั้งแรก ๆ แต่พอก  
นักหาโอกาสตั้งเดรัจฉิมและหาข้อยืนยัน ด้วยประการต่าง ๆ  
จนกระทั่งทรงเชื่อ เสดยรับสั่งให้จับพระเทวี่ประหาร คัดเป็น  
ท่อน ๆ ผึ่งแดดเดียว เพื่อปกปิดความ

แต่เรื่องของความลับช้วนนั้น มีคดีเหมือนฟองไข่ต้ม  
ความสงบเงียบของความซุกซนการพักตัวของความ  
แพรงพราย เหมือนฟองไข่ต้มแม่ไก่กำลังกก เหตุนี้ไม่ช้า  
ความลับเรื่อง พระอัครมเหสี ถูกปลง พระชนม์ โดยปราศจาก  
ความผิด พวกอำมาตย์พากันยุยงพระราชินี พระนางจึงถูก  
ปลงพระชนม์ ก็แพร่หลายออกฉาวไป ทราบถึงพระราชบุตร  
ทั้ง ๔ ซึ่งได้ไปครอบครองบ้านเมืองที่ได้รับพระราชทานใน  
ฐานะเป็นลูกหลวง ต่างองค์ต่างมีพระทัยโหมนัสซัดแค้น และ  
ร่วมประชุมกันแข็งเมือง ประกาศตนเป็นศัตรูกับพระราชบิดา  
ทันที พร้อมกันนั้นกระเตรียมมรพด เกิดยกด้อมประชาชน  
ทั้งรวบรวมพาหนะเตรียมฝึกฝนไว้พร้อมสรรพ

พาราณดีประดัยยุคเข็ญ เพราะความเดวร้ายของอำมาตย์





ท่านโพธิธวาชพระพรว่า “เป็นเช่นนั้น มหาบพิตร ถึง  
 ความมื่อประการแก่อาตมาภาพมาก อาตมาภาพจะไปไหน  
 ก็หัดงมนไป มั่นคึกหน้าให้ มั่นกวาดที่อยู่ให้ ปรมนิบัติ  
 อาตมาภาพด้วยประการต่าง ๆ ด้วยความจงรักภักดีอย่างจริงใจ  
 แด่อาตมาภาพเกิดความคิดเดว ๆ ชนมาเตยกินเนื้อมันเดย  
 เขาหนังของมันมา ผังแตกให้ แห้ง แล้วใช้นุ่งห่มปูนอนปูนั่ง  
 มันมีอุปการะแก่อาตมาภาพเหลือหลาย ”

การที่ท่านโพธิธวานั้น เป็นเพียงความหมายเทียบเคียง  
 เป็นเหมือนรถหุดมพรางต่อพวกอำมาตย์ทั้ง ๕ เพื่อจะทำลาย  
 ความเชลยของพวกเหล่านั้นเดย ความประสงค์ของท่าน  
 ดำริเป็นอย่างดี อำมาตย์ทั้ง ๕ หดงกต ตกหุดมพราง  
 ที่รถต่อไว้ พอได้ฟังท่านพูดจบดัง ก็เข้าใจว่า “ท่านกระทำ  
 การฆ่าตัดคอตัดชีวิต ” ครบมือหัวเราะกันครั้นแครง ประกาศว่า  
 “พอแม่ทงหลาย เจริญคุณการกระทำของนั๊กบวร พูดได้อย่าง  
 หนาตาเฉยว่า “ฆ่าถึงกินเนื้อครองหนังท่องเที่ยวไป นำ  
 หัวเราะใหม่ละ ”

ท่านโพธิเห็นเช่นนั้นก็ดำใจ ก็หันไปทางอำมาตย์ผู้ถือ

ดิฉันว่าไม่มีเหตุก่อนพดวง ถามว่า “คุณหิวเพราะเขาระงับ  
เพราะเหตุไร? คุณหิวเพราะทำไม?”

อำมาตย์ผู้นั้นตอบอย่างเย้ยหยันว่า “เพราะคุณเป็น  
นักบวชประทุษร้ายมิตรและทำปาณาติบาตนะซี”

ท่านโพธิได้ฟังดังนั้นก็ตอบว่า “คุณมีความเชื่อถือว่า  
ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย ที่จะทำให้คนเป็นคนดีหรือเป็นคนชั่ว  
เช่นผมใช่หรือ”

เมื่ออำมาตย์ผู้นั้นยอมรับ ท่านก็กล่าวต่อไปว่า “คน  
ที่เชื่อในแนวทางของคุณ และในความเห็นของคุณแล้ว  
กระทำอย่างนี้ คุณจะว่าการกระทำของเขาเป็นความชั่วได้  
อย่างไรเล่า มันเป็นความชั่วอะไรกัน

“คุณเอ๋ย คุณพูดอยู่เรื่อย ๆ ว่า พดโลภหมุนเวียน  
เปลี่ยนไปตามคติของคนและภาวะของคน ด้วยทุกข์ด้วยสุข  
ในคติและภาวะนั้น ๆ เช่นเป็นโจรก็ดำเนินไปตามเรื่องของ  
โจร ได้สุขได้ทุกข์ไปตามเรื่องของโจร เป็นหญิงเป็นชาย  
ก็ดำเนินไปตามเรื่องของภาวะที่เป็นนั้น ๆ ได้สุขได้ทุกข์ไป  
ตามภาวะที่เป็นนั้น ๆ ไม่จำเป็นต้องครุ่นคำนึงถึงทำชั่วทำดี

เพราะแม้จะไม่อยากกระทำ ก็กระทำกันจนได้ เนื่องด้วยมัน  
 เป็นเรื่องของคติและภาวะนั้น ๆ เมื่อต้องกระทำโดยไม่คำนึง  
 ถึงดีชั่วกันเช่นนั้น ใครจะได้รับผลชั่วมตักันได้ หมายความว่า  
 ใครไปตกแห่งบาป ก็จำต้องทำบาป ตกแห่งบุญก็จำ  
 ต้องทำบุญ จะไปเอาดีเอาชั่วอะไรกัน เหมือนกับธรรมชาติ  
 ของหนามมีหนกต้องแหลม ไปถูกเข่ามีหนกต้องทิ่มแทง เพราะ  
 คติและภาวะของมันอย่างนั้น เราจะดีชั่วก็อนุวัตรตามคติ  
 และภาวะของตนเช่นเดียวกัน คุณพูดอย่างนั้นอธิบายอย่าง  
 ไรใหม่ละ ถ้าหลักและอธิบายนั้นเป็นข้อที่ถูกต้องดีและไม่  
 เป็นข้อที่เลื่อมเตี้ยอะไรแล้ว และถ้าถ้อยคำของคุณที่ว่าคนจะ  
 คิดเอง จะชั่วมชั่วมเอง ไม่มีเหตุไม่มีปัจจัยให้ดีให้ชั่ว เป็น  
 ความจริงแน่นอนแล้ว การที่ฉันฆ่าตมที่มอุปการะแก่คนเดีย  
 ก็เป็นอันว่าฆ่าเดี่ยวขอบแต่ เพราะฉันตกอยู่ในคติและภาวะที่  
 ต้องฆ่ามัน มันก็ตกอยู่ในคติและภาวะที่จะต้องทำดีแก่ฉัน  
 และจะต้องถูกฉันฆ่าเดี่ยว ทงผู้ฆ่าคือฉัน ทงผู้ถูกฆ่าคือตม ต่าง  
 ก็ต้องดำเนินไปตามแนวทางและภาวะของตนเช่นนั้น คุณจะ  
 มาโทษอะไรฉันได้ ฉันมีโทษอะไรเรื่องนี้เล่า

“คุณเอ๊ย ก็ถ้าคุณจะทำไปได้ถึงความผิดแห่งคำพูด  
 ของคุณ คุณก็ไม่น่าคิดเลยน่ะเลย เพราะวาทะของคุณเป็น  
 เช่นนั้น ที่ถูกควรจะสรรเสริญว่า ผู้กระทำตามถ้อยคำ  
 ของเรา แต่คุณคงไม่ทราบถ้อยคำของคนดี จึงคิดนั้น”

อำมาตย์ผู้ถอดทิวาไม่มีเหตุ ถูกไล่เข้าเช่นนี้ ก็เลย  
 หมดทางบ้าน ดั้นปฏิภาณ นั่งทำหน้าแก้คอตก เจ็บไปเลย

ท่านโพธิ์เต่งงานอำมาตย์ผู้ถอดทิวา ไม่มีเหตุจนหมด  
 ปฏิภาณไปแล้ว ก็หันไปทางอำมาตย์ผู้ถอดทิวา โดกนพระ  
 อิศวรสร้าง แล้วถามว่า “คุณหัวเราะเยาะฉันเพราะเหตุไร  
 คุณคงเห็นว่า ฉันเป็นนักบวชประทุษร้ายมิตร และกระทำ  
 ปาณาติบาตเช่นเดียวกัน ถ้าคุณเชื่ออย่างมั่นคงว่าทุกสิ่ง  
 ทุกอย่างพระอิสวรสร้างแล้ว คุณจะหัวเราะเยาะฉันได้  
 หรือ

“นี่แน่คุณ ถ้าพระพรหมหรือเทพผู้เป็นอิสวรของคือน  
 เป็นผู้สร้างสรรพชีวิตของชาวโลกทั้งหมด เช่นว่า เจ้าต้องเป็น  
 ช่างนา เจ้าต้องเลี้ยงโค เจ้าต้องเป็นกษัตริย์ เป็นต้น คดอด  
 ลงกำหนดความมั่นคงสมบูรณ์ ความเต็มอณูญและความคิด

ความชั่วไว่ทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้คนเป็นแต่กระทำตามอาณัติ  
 คือขอบังคับของท่านผู้เป็นอิศวร เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านผู้เป็น  
 อิศวรก็จะต้องรับผิดชอบทุกประการ บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งกระทำ  
 ชั่ว การกระทำของผู้นั้น มิใช่เขากระทำด้วยความพอใจ  
 ของเขา แต่ท่านผู้สร้างนั้นต่างหากกำหนดให้กระทำ สร้าง  
 เขาให้กระทำ สร้างความชั่วไว่ให้เขาทำ ใครจะเป็นผู้เป็น  
 ด้วยความชั่วระหว่งผู้สร้างกับผู้ถูกสร้างในเรื่องนี้ เปรียบ  
 เหมือน หุ่นที่มีผู้ชักใยให้เดินร่ำทำท่าต่าง ๆ มิได้กระทำได้  
 โดยดำพั้งคน แต่ผู้แต่คนชักใยให้กระทำทั้งนั้น ผู้ชกนั้นต่าง  
 หากที่เป็นเหตุให้หุ่นเคลื่อนไหว ฉนั้นใด มนุษย์สัตว์ปัดสัตว์และ  
 สัตว์ปัดทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ท่านผู้เป็นอิศวรสร้าง  
 สัตว์คนมา จะกระทำการใด ๆ ก็ย่อมอยู่ในบัญชาของท่าน  
 ผู้สร้างทั้งนั้น ก็ฉนั้นน เพราะฉะนั้นการที่มนุษย์ผู้ใดผู้หนึ่ง  
 กระทำความชั่ว ท่านผู้สร้างสัตว์คนเป็นอิศวรนั้น ก็ต้องรับ  
 เอาบาปไป เพราะมนุษย์มิได้กระทำบาป แต่ท่านผู้สร้างนั้น  
 เป็นผู้สร้างบาป และบงการให้มนุษย์กระทำบาป ถ้าดีทริ  
 ของคุณตามความหมายดังที่อธิบายมานั้นเป็นขอที่ถูกต้อง ไม่ต้อง

ใช่เป็นข้อเสียหาย ทั้งค่ากดาวของคุณก็เป็นข้อดีจริงออก  
 ด้วยแถว การที่ฉันขาดงมอุปการะแก่คนเดีย ก็ไม่เป็นการ  
 เสียหายอะไร ไม่เป็นบาปอะไร เป็นการดีแถมมีใช้หรือ  
 เพราะฉันก็เป็นผู้ถือศีลสร้างศีลไว้ ดังก็เป็นผู้ถือศีลสร้าง  
 ศีลไว้ การฆ่าถือศีลสร้างศีลไว้ ถือศีลสร้างฉันมา แต่วก  
 บงการให้เป็นนักบวช และบงการให้ฆ่าถึงควน ถือศีลสร้าง  
 ถึงควนมา แลวกบงการให้เป็นผู้มอุปการะต่อฉัน และบงการ  
 ให้ยอมรับการฆ่าของฉัน รวมความว่า ที่ฉันกระทำไปก็  
 ตามบงการของอิศวรทั้งนั้น จะมาเอาผิดเอาชั่วอะไรกับฉันได้  
 มันเป็นกระบวนการของอิศวร อิศวรก็ต้องรับเอาไปซึ่งจริง  
 ไหมล่ะ

“ถ้าคุณจะทำบวชถึงความผิดพลาดแห่งถ้อยคำของ  
 คน คุณก็ไม่ควรจะตำหนิฉันเลย เพราะถ้อยคำของคุณเป็น  
 เช่นนั้น ฉันกระทำตามถ้อยคำของคุณ ทำไม่ถึงต้องถูกคุณ  
 ตีเคียนได้”

อำมาตย์ผู้ถือทหถือศีลสร้างศีลไว้ ถูกโศกอย่างชนิดที่

เรียกว่า หอกของคนก็ออกตนเอง ก็เลยหมกคำพูดนั้นคอดคอก  
ไปอีกคนหนึ่ง

ท่านโพธิ์กำราบอำมาตย์ผู้ถอดทริศวรรค์ร่างสัตว์วิเศษ  
ไปแล้ว ก็หันไปทางอำมาตย์ผู้ถอดทริศวรรค์ทุกสิ่งทุกอย่างทำ  
ไว้ก่อนทงน พดางเขยว่า “คุณมีความเชื่อถ่อมคงว่าทุก  
สิ่งทุกอย่างทำไว้ก่อนทงน ขอนเป็นสังขระของคุณ เป็นขอ  
แน่นอนของคุณ คุณหัวเราะเขาระฉันทำไม คุณทราบอธิบาย  
ของหลักความเชื่อถ่อมของคุณหรือเปล่าเชษฐพงษ์ ฉันจะ  
พูดให้ฟัง

“หลักความเชื่อถ่อมของคุณเมื่ออธิบายดังนี้ ชาวโลกจะ  
ประสับสังขทุกขเพราะกรรมที่ตนกระทำไว้ในปางก่อนเป็นเหตุ  
ผู้ใดกระทำบาปไว้ในภพก่อน ๆ ผู้นั้นจะต้องใช้หนาบพนนใน  
ภพนี้ ผู้ทวงหนเก่าของคนคือในโลกัน ไฉนจะต้องแปดเปื้อน  
ด้วยบาปเก่า หมายความว่า ผู้ที่เคยฆ่าเขามาในชาติก่อนต้อง  
มาถูกฆ่าในชาตินี้ จะเขาบาปอะไรกับผู้ฆ่าเก่า เพราะผู้ฆ่า  
ในชาตินี้ก็เท่ากับผู้ทวงหน และ ผู้ถูกฆ่าก็เท่ากับผู้ไชหน น

เป็นอธิบายแห่งฤทธิ์ของคุณ ที่คุณอ้างว่าเป็นขอที่ดงามถูก  
ต้องไม่เสียหาย

“คุณเขี่ย ถ้าคำของคุณเป็นจริงจะแน่นอนแล้ว ถึง  
ถูกฉันท้าเดี่ยก็ชอบแล้ว เพราะอะไร? เพราะฉันทวงหนของ  
ฉันคืน กล่าวคือ ในชาติก่อนฉันคงเป็นถึง ถูกถึงตัวนชังชาติ  
ก่อนเป็นนกับวชฆ่ากันเดี่ย มาถึงชาตินี้ นกับวชนนมาเกิด  
เป็นถึง ฉันเกิดเป็นนกับวช ก็เดี่ยฆ่ากันเดี่ย เป็นการใช้  
หนกัน จะเขาบปเขาช้ออะไรกันเด้า เคยฆ่าเขามาเด้อ ก็ถูก  
เขาฆ่าเขาบ้างช้ ถูกต้องดีไม่ใช่หรือ แล้วคุณจะเห็นว่าฉัน  
เป็นคนเดอได้หรือ

“คุณเขี่ย ก็ถ้าคุณจะทราบแน่นอนว่าถ้อยคำของคุณ  
ที่กล่าวถึงตอนมหาชนเป็นเรื่องผิด ก็ไม่น่าคิดเขี่ยฉันเดี่ย  
เพราะถ้อยคำของคุณตอนไว้เช่นนั้น ฉันทำตามถ้อยคำของ  
คุณแล้ว คุณน่าจะสรรเสริญว่านกับวชผู้ นเชอถอเรา ดงน  
มีใช่หรือ?

หมคปฏิกานไปอีกคนหนึ่ง ท่านโพธิเรียกอำมาตย์ผู้  
ที่มถทรวาชาตัญญูเข้ามา พถางพุดว่า “เชิญคุณมาพุดกัน

ตรงหน้าฉัน คุณพูดว่าท่านที่บุคคลให้แล้วไม่มีผลเป็นต้น  
ถ้าคุณมันคงว่า สัตว์ทั้งหลายย่อมขาดสูญกันในโลกนี้เท่านั้น  
ที่จะได้นามว่าไปปรโลกไม่มี เหตุไรเจ้าจึงหัวเราะเยาะฉัน  
เชิญฟัง จะพูดให้คุณฟังถึงหลักและอธิบายแห่งถกของคุณ

“หลักความเชื่อถือของคุณ มีอธิบายว่า ร่างกาย  
ของสัตว์ทั้งหลาย เกิดเพราะอาศัยกฎรูปทั้ง ๕ คือ ดิน น้ำ  
ไฟ ลม ร่างกายที่เกิดเพราะธาตุพวกใด เวตถาต้นชีวิตก็เข้า  
รวมกันกับธาตุพวกนั้นทันที จำพวกที่เป็นธาตุดินก็เข้ารวม  
กับปฐมธาตุ ธาตุน้ำก็เข้ารวมกับธาตุน้ำธาตุไฟก็เข้า  
รวมกับเตโชธาตุ ธาตุลมก็เข้ารวมกับวาโยธาตุ อินทรีย์  
ต่าง ๆ ในร่างกายก็กลายเป็นอากาศธาตุไป คนที่ตายแล้วจะ  
ถูกคน ๔ คน หามไปนับทั้งแคว้นก็ครบ ๕ จะปรากฏร่องรอย  
ก็แค่ป่าช้า กระดูกก็เปื่อยนดับสูญไป การบูชาที่ทำได้เป็นขเถา  
ในที่สุด เรื่องทานการให้เป็นบุญกุศลของคนโง่ ๆ เป็นการ  
พรัมาเพื่อเหตุ ๗ โหด ๆ ของพวกเข็ม ๆ ที่พากันถกต่างถก  
ว่าท่านที่ให้ไม่มีผล ชั่วจะเป็นอยู่ในโลกนี้เท่านั้น ตายแล้วก็

ต้นตอ ขาดโลกนี้ ไม่ว่าคนโง่คนฉลาดขาดตอทั้งนั้น ใน  
เมื่อโลกขาดตอ จะไปเอาดีเอาชั่วที่ใครกันเล่า

“อธิบายแห่งหลักความเชื่อถือที่คุณรับรองว่าถูก คง  
ไม่เสียหายเป็นเช่นนี้ ถ้าคำพูดของคุณเป็นดังจะแน่อน การ  
ที่ฉันขาดก็เป็นการขาดแล้วจริงไหม ถ้าคุณจะทราบได้แน่  
ว่าคำพูดของคุณทั้งหมดพลาด คุณก็ไม่น่าจะคิดเคียดฉันเลย  
เพราะคุณสอนไว้เช่นนั้น ฉันทำตามคำพูดของคุณแล้ว  
คุณควรจะสรรเสริญมิใช่หรือว่า ฉันทำตามที่คุณสอนไว้”

คอดกไปอีกคนหนึ่ง ท่านโพธิเชษฐอำมาตย์ที่ถอดตัว  
ว่าประโยชน์คนเป็นสำคัญยิ่งเข้ามาตรงหน้า พดางกล่าว  
“คุณเอ๋ย คุณยกถัฏฐิของตนว่า แม้จะคงฆ่าพ่อฆ่าแม่  
ถ้าเป็นประโยชน์แก่ตนแล้วก็ควรกระทำ” ดั่งนี้ ดั่งด่อนมหาชน  
คตอดมา ทำไมคุณจึงเยาะเย้ยฉัน คุณคงต้องการให้ใคร ๆ  
ทราบว่าเป็นคนเลว ประทุษร้ายมิตร กระทำปาณาติบาต  
เช่นเดียวกับพรรคพวกของคุณใช่ใหม่นะ คุณเอ๋ยถัฏฐิ  
ของคุณเป็นอย่างไร มีอธิบายอย่างไร จะพูดให้คุณฟัง  
เชษฐพงษ์

“ในโตกนี้ มีคนโง่ๆ ที่สำคัญคนว่าเป็นบัณฑิต อ่าง  
คติในเรื่องประโยชน์ว่าสำคัญ พวกนี้กล่าวไว้ว่า บุคคลพึง  
ฆ่าพ่อแม่หรือแม่พี่ชายน้องชายตลอดถึงลูกเมีย ถ้าประโยชน์  
จะพึงมีเช่นนั้น หมายความว่า ถ้าบุคคลนั้นๆ จะขัดประโยชน์  
ทำคนไม่ให้ได้รับประโยชน์ หรือถ้าฆ่าเสียแล้วคนจะได้รับ  
ประโยชน์ ก็ควรฆ่าเสีย ดังนี้เป็นอธิบายแห่งหลักความ  
เชือกทองของคุณ

“คุณเอ๋ย นิติธรรมของโตกปรากฏตรงความนาน  
แล้วว่า บุคคลได้นั่งนอนในร่มของตนไม่คันใด ไม่พึงหัก  
รานกิ่งของตนไม่คั่นไหน เพราะการประทุษร้ายผู้หมิ่นเมตรีจิต  
เป็นความเดวทราม ถ้าถือตามมติธรรมของคุณตักอโหมเมื่อเกิด  
ประโยชน์ขึ้นแล้ว อย่าว่าแต่จะวิตก้านรานกิ่งเลย ไค่นคั้น  
ถอนรากถอนโคนเสียก็ได้ เมื่อฉนั้นของการได้บียงเลี้ยงตน  
เกิดประโยชน์ขึ้นแล้ว ฉนั้นกฆ่าตักกินเนื้อเสีย การฆ่าตักทำ  
ให้เกิดประโยชน์แก่ฉนั้นหรือไม่ได้”

“ถ้าหลักและอธิบายที่กล่าวมาเป็นถาวรดีการชอบ ไม่  
ใช้ข้อเดียวหาย และคำสอนของคุณก็เป็นดีจะแน่นอน การที่

ฉันมาตักกินเนื้อเดียวกันเป็นการชอบแล้ว ถ้าคุณจะทำรวบรัดว่า คำสอนของคุณเป็นผิด คุณก็ไม่เข้าคิเคียนฉันเลย เพราะคำสอนของคุณเป็นเช่นนั้น ฉันก็ปฏิบัติตามถ้อยคำของคุณ เป็นพยานให้แก่คุณว่า ถ้อยคำของคุณนั้นคนขนาดฉันยังเชื่อ ถือปฏิบัติตาม คุณน่าจะสรรเสริญฉันว่า ฉันเป็นคนหนึ่งที่ปฏิบัติตามถ้อยคำของคุณมิใช่หรือ”

หมดปฏิภาณไปอีกคนหนึ่ง อำมาตย์ทั้ง ๕ ไม่มีใครกลัวใครกับท่านโพธิ์หนึ่งเงียบไปตามกัน

ท่านโพธิ์ถวายพระพรว่า “ขอถวายพระพรมหาบพิตร พระองค์ทรงชุบเลี้ยงมหาโจรที่ เป็นผู้ปล้นชาว แคว้น ไฉ้ ๕ คน คือ อำมาตย์เหล่านี้ เป็นโจรฉกฉวยกรรเจียงนี้ พวกเขารวมหัวกันปล้นศัตรูรวมปล้นวัฒนธรรมของแคว้นแคว้นแดน ดินที่เดียว”

“มหาบพิตร โปรดพิจารณา คนที่มีวาตะว่าไม่มีเหตุที่ทำให้คนใดคนหนึ่งคิดว่าอะไร ๆ อิศวรสร้างทั้ง ดิน คนคิดว่าดีซุ่ทุ่ซั่กกรรมเก่าบันดาลให้ คนที่คิดว่าขาดบุญ คนที่ถือประโยชน์เป็นสำคัญ ทั้ง ๕ คนนี้ เป็นอดีตกบฏเป็นคนพาด

แต่ถือตัวว่าเป็นบัณฑิต คนเช่นนั้นกระทำชั่วได้ทุกอย่าง  
 ทั้งชวนให้ผู้อื่นกระทำได้ด้วย โดยปราศจากความระอายใจ  
 การดั่งสัตว์กับคนที่เข่นชดัดบุรุษเป็นการกระทำชั่ว ความ  
 เดือดร้อนใจเป็นผลกำไร”

ท่านโพธิ์ก็กราบอำมาตย์ทั้ง ๕ หมดเสด็จไปแล้ว จึง  
 ถูโอกาสถวายธรรมเทศนาแก่พระราชาธิบดีไป

ในคอนันต์ได้ปรารภถึงคนเดวที่ปะปนอยู่ในหมู่คนดีว่า  
 เปรียบเหมือน เตื่อโครงปลอดมตัวเป็นแกะ เข้าอยู่คดกคดใน  
 ผุงแกะ แดวกจับแกะกินเป็นอาหาร คนพาดันดานชั่วก็เช่น  
 เดียวกัน ปลอดมตัวเป็นคนดีปะปนอยู่ในหมู่คนดีก็เพื่อจับเตื่อค  
 ดับเนื้อคนดี ดิงนแเดวได้แแดงถึงหุดกถรรของอำมาตย์ทั้ง ๕  
 ว่า เป็นเหตุให้คนพาดันดานชั่ว ผู้หมความเชื่อเช่นนั้นทำ  
 บาบได้ทุกอย่างแฉะชักชวนคนอื่นให้กระทำได้ด้วย ต่อจากนั้น  
 ได้กล่าวถึงการปกครองบ้านเมือง เปรียบแวนแคว้นเหมือน  
 ต้นไม้ ใหญ่ทมมต อินคนไม้ทมมตนั้น ถ้าคนเดิดมตติบๆ เด็  
 ก็ไม่รูรด แฉะจะทำให้สูญพันธุ์ไปด้วย ฉนั้นใด แวนแคว้น  
 ก็นั้นน ถ้าใช้ธรรมปกครอง ก็ไม่รูรด แฉะทำให้ต่มจม

ตรงกันข้ามคนไม่ใหญ่โตมโหฬาร คนเก็บผลดุก ๆ มาบริโภคนั้น  
ก็จะรู้อรรถ และทำให้ไม่ดูอ้วนพริ้วฉนั้นใด แล่นแคว้นกันนั้น  
ใช้ธรรมปกครองก็จะทราบชัด คือร่วมเย็น ทั้งจะไม่ทำให้ดุ่มจม  
เป็นคั้น แล่นได้ ช้างถึงความผิดพลาดต่างๆ ของผู้ปกครอง  
จนเข้าหาข้อ ที่ พระเจ้า พรหมทัต ทรงปฏิบัติผิด ต่อพระโอรส  
ในการที่ ให้ ปตง พระชนม์ พระ มเหสี ผู้ ปราบจาก ความ ผิด  
ทำให้โอรสแค้นเคือง เป็นศัตรูกับพระชนก สุดท้ายท่านโพธิ  
ได้น้อมพระทัยของพระเจ้าพรหมทัตให้ทรงประพฤดิธรรมสรูป  
ในที่สุดว่า เป็นรัฐบาดต้องไม่มักโกรธ

พระเจ้าพรหมทัตทรงสดับแล่นทรงดำเนินกิดได้ ท่าน  
โพธิเห็นเช่นนั้นก็ถวายพระพรเตือนมิให้ทรงเชื่อ ถ้อย คำ ของ  
คนชั่วดึบไป แล่นให้คนไปเชิญพระราชโอรสทั้ง ๕ มาพบ  
กับพระเจ้าพรหมทัต ถวายพระพรช้แจงประด้านพระราช  
กับพระโอรสให้คลายความหมองหมาง ดำรงในฐานะเป็น  
บิดาและบุตรกันดึบไป

พระเจ้าพรหมทัตตรัสให้ประหารอำมาตย์ ทั้ง ๕ ท่าน  
โพธิขอไว้มิ ให้ทรงกระทำ จะทรงคิดมือคัตเท่า ก็ขอไว้อีก

ในที่สุดให้รับทรัพย์สินสมบัติ เนรเทศออกไปจากแคว้น  
 ท่านโพธิพจนันท์อยู่ในพระนครพาราณสี ๒-๓ วันแล้วก็ถวาย  
 พระพรดา ไปบำเพ็ญพรตอยู่ ณ บำหิมพานต์ ก่อนออกเดินทาง  
 ท่านได้ถวายพระพรแก่พระเจ้าพรหมทัตว่า “ไม่ประมาท  
 เถิด มหาบพิตร”

---

## คติของความลับเรื่องที่ ๑

# ความลับของนาค

ในกาดนานมาแล้ว พ่อค้าชาวเมืองพาราณสีหลาย  
นาย ร่วมทุนกันซื้อสินค้าบรรทุกเรือเพื่อนำไป จำหน่าย ต่าง  
ประเทศ แล่นเรือไปในท้องทะเลได้ ๗ วัน เรือถูกคลื่นลม  
หนักอับปางลง ผู้คนที่ไปในเรือตกเป็นเหยื่อของปลาร้าย  
เหลือรอดมาได้คนเดียว ถูกลมระดมพัดลอยมาถึงท่าเรือ  
แห่งหนึ่ง ชื่อทมิฬยะ เหลือแต่ตัวจริง ๆ ผ่าผืนหุดุดหาย  
ไปหมด เขาเดินไปตามบ้านเพื่อขออาหารบริโภค ด้วย  
ร่างกายที่อยู่ในสภาพแรกเกิด แต่สภาพที่เขาประสบนั้นทำ  
ให้คนทั้งหลายที่พบเห็นยกย่องว่า ท่านผู้นี้เป็นสมณะที่มั่งคั่ง  
สันโดษ ยินดีตามที่มั่งอยู่ พวกกันกระทำดีถวายเป็นบูชา เขาก็  
ได้คิดว่า อบายดีรับพรเราได้แล้ว เลยปล่อยให้สภาพแรกเกิด  
คงอยู่เรื่อยไป แม้ใครจะนำเครื่องนุ่งห่มมาให้ ก็ไม่ปรารถนา  
ผู้คนที่พากันเลื่อมใต้อย่างนั้น ปรารถนาเห็นว่าสมณะที่มั่งคั่ง  
ยิ่งกว่า ท่านผู้นี้ ไม่มีอีกแล้ว ร่วมมือกันสร้าง อาศรมบท

ให้แก่ชายเปลี่ยยนั้น เชิญให้อยู่ในอาศรมนั้น ต่อมา  
 ได้นามตามสถานที่ว่า ชีเปลี่ยยทมิฬิยะ ตามลักษณะเกิด  
 แก่เขามากมาย ไม่ใช่แค่คนเท่านั้นที่พากันเด้อมได้ศรัทธา  
 แม้พญานาคชื่อบัณฑิตพระและพญาครุฑก็เด้อมได้พากันมาหา  
 ชีเปลี่ยยทมิฬิยะคืดคอกันอยู่เนือง ๆ เหมือนกัน

พญานาคบัณฑิตพระนั้นเด้อมได้ด้วยใจจริง แต่พญา  
 ครุฑที่เขาพานั้น มาด้วยมีความประสงค์ประโยชน์แฝงอยู่  
 คือ ในตอนนั้น พวกครุฑพากันตายเดี้ยมมากต่อมาก เมื่อจับ  
 นาคบินไป ไม่ทันถึงที่อยู่ก็ตกทะเลตาย เป็นดังนอยุ่ตอดตมา  
 พญาครุฑต้องการจะทราบความลับของพญานาคว่า พวก  
 นาคทำอะไรถึงได้ทำให้พวกครุฑตายได้ เห็นพญานาค  
 บัณฑิตพระมาเด้อมได้ในชีเปลี่ยยทมิฬิยะ ก็เห็นดูทางที่จะได้  
 วิชาที่ตนต้องประสงค์ จึงได้เข้ามาแฉ่งความเด้อมได้ใน  
 ชีเปลี่ยยทมิฬิยะบ้าง เมื่อได้ปฏิบัติตนจนเป็นที่ไว้วางใจของ  
 ชีเปลี่ยยแล้ว เห็นว่าชีเปลี่ยยมีความพากฎมิใจในการที่ตน  
 ได้มาเป็นผู้ปรนนิบัติบำรุง วันหนึ่งอยู่กับชีเปลี่ยยตามดำพึง  
 ต้องคอดอง ไม่มีใครมารวมอยู่ด้วย พญาครุฑ จึงเผย

ความในใจของคนกับซีเปล็ดยว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ  
 พวกครุฑซึ่งเป็นญาติของผมนั้น พวกมันพินาศ์เดี่ยมากค้อมาก  
 ตอนที่จับนาคได้ พวกผมไม่รู้ทำที่ในการจับพวกนาค เข้าใจ  
 ว่าคงจะมีข้อเร้นลับอะไรอยู่ คงจะเป็นเรื่องลับของพวกนาค  
 พระคุณเจ้าถ้ามารถที่จะปลดปล่อยนาค ถามความซ่อนของพวก  
 นาคได้ กรุณาถามให้พวกผมดักหน่อยเถิด ผมขอทราบ  
 ไว้เพื่อบ้องกันตัวเท่านั้น”

ซีเปล็ดยรับปากว่าจะต้องถามดู พอพญาครุฑกลับ  
 ไปแล้ว ถึงเวลาดพญานาคบ้นทรภะก็มาหาตามเคย ให้อวด  
 น้อยตามท่อนเหมาะ ซีเปล็ดยสนทนาปราศรัยได้ถามเรื่อง  
 ต่างๆ ตามเคย แล้ววกเข้าหาจุดมุ่งหมายเอ่ยว่า “พญานาค  
 ฉันทได้ทราบข่าวเลื่องลือว่า พวกครุฑจับพวกท่านตะก็พวกมัน  
 ดมคายเดี่ยมากค้อมาก ทำไมหนอพวกครุฑถึงไม่สามารรถ  
 จะจับพวกท่านได้”

พญานาคบ้นทรภะตอบว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ  
 เรื่องนี้เป็นเรื่องที่พวกผมปกปิดกันเป็นความลับ เมื่อพวกผม

เปิดเผยเรื่องนี้ออกไป ก็เท่ากับนำเอาความตายมาให้แก่ หมู  
ญาติของผมเท่านั้นเอง ผมบอกไม่ได้”

ซีเป่ด้อยได้ฟังดังนั้นก็พูดต่อไปว่า “ทำไมนะพญานาค  
ท่านดำคัมภีร์หมายความว่า ฉันจะบอกแก่ผู้อื่นนั้นหรือ ขอ  
ให้เข้าใจเสียใหม่เถิดว่า ฉันไม่บอกใครหรือก ที่ถามก็  
เพราะอยากจรรู้ไว้สำหรับตนเองเท่านั้น ท่านเชื่อฉันเถิด พูด  
ได้อย่างปลอดภัยทีเดียว”

พญานาคกล่าวว่่า “บอกไม่ได้ หรือ” ถูกชนไหว้  
แต่ถกกลับไป

ฉวันรุ่งขึ้น ซีเป่ด้อยยกทัพพิชัยกัถามพญานาคผู้มาพบ  
ตามเคยอีก พญานาคยังไม่ยอมบอก ในวันที่ ๓ พอพญานาค  
บัณฑิตระมานั่งเรียบร้อยแล้ว ซีเป่ด้อยยกทัพพิชัยกัเอ่ยว่า  
“ฉวันเป็นวันที่ ๓ ที่ฉันถามท่าน ถึงเหตุที่พญาครุฑจับ  
พวกท่านพากันรอดตายได้มากมาย ทำไมหนอ ท่านจึงไม่  
ยอมบอก”

พญานาคตอบว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ ที่ผมไม่ยอม  
บอก ก็เพราะกลัวว่าพระคุณเจ้าจะบอกคนอื่น”



ของพวงนาค พระคุณเจ้าอย่าบอกใครเป็นอันขาดทีเดียว”

เมื่อเปิดเผยความลับของพวกคนให้แก่เจ้าเปลื้อง ผู้ที่คัด  
แล้ว ก็กราบตาไป หดงจากนั้นไม่นาน พญาครุฑก็มาหา  
เจ้าเปลื้อง กราบแล้วถามทันทีว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญเหตุ  
การณ์อันเป็นข้อปกปิดของพวงนาค พระคุณเจ้าถามให้ผม  
หรือยัง”

เจ้าเปลื้องตอบ “ฉันถามแล้วละ” ก้าวแล้ว เล่า  
ความลับของพวงนาคให้พญาครุฑฟังอย่างละเอียด เหมือน  
กับที่พวงนาคบอก ด้วยปากของตนเอง”

พญาครุฑฟังแล้ว คิดว่า “พวงนาคทำไมถึงต้อง  
เรื่องที่จะทำให้พวกญาติอวดวาย ไม่ควรจะบอกแก่ผู้อื่นเลย  
ข้างเขาเกิด ในวันนี้เราควรทดลองใช้ลมปีกเบิกหน้า จับ  
พวงนาคบั้นทรกระดูกอ่อนเพื่อน” คิดแล้วออกจากอาศรม  
เจ้าเปลื้อง กระพือลมเบิกหน้าเป็นช่อง โผล่ลงไปจับพวงนาค  
บั้นทรกระดูกทางหางตั้งชน ทำให้พวงนาคบั้นทรกระดูกต้องห้อย  
หัวลง คายกอนหินที่ถื่นเข้าไปหมด พญาครุฑก็พาบินไป  
ได้ในอากาศอย่างสะดวกสบาย

พยานาคบัณฑิตรกะห้อยหัวไปในอากาศ ได้คิดว่า  
 “พอเราเอ๋ย หาทุกซ์มาให้ตนเองแท้ ๆ” ราวพันความค่อไปว่า  
 ผู้พูดจาปราเพรช ไม่รู้จักปกปิดความคิดที่เร้นลับ  
 ไม่ระมัดระวังถ้อยคำ ไม่พินิจให้รอบคอบนั้น จะต้องประสพ  
 ภัยอย่างไม่รู้ตัว เหมือนเราผู้เป็นนาคนามว่าบัณฑิตรกะ ถูก  
 พญาครุฑจับอยู่ ฉะฉาน

“นรชนใดหลงเดห์หล่นตมดวง บอกความลับที่จะต้อง  
 ปกปิดอย่างมิดมั้นออกไปอย่างชันบาน ภัยจะมาถึงนรชนนั้น  
 ผู้มีความลับเปิดเผยแล้วอย่างรวดเร็ว เหมือนเราบัณฑิตรกะ  
 ผู้เป็นนาค ถูกครุฑจับอยู่ ฉะฉาน

“บุคคลที่เป็นมิตร ด้วยเหตุเพียงพูดถ้อยตาม ย่อม  
 ไม่ควรที่จะให้รู้ความลับ ซึ่งเป็นเรื่องเด็ดขาดบาดตายเฉย  
 แม้ถึงบุคคลผู้เป็นมิตรทิด ทยงูไรเด่ หรือทรูใดคิดว่า ยังม  
 ทำทางจะประพฤดิในทางเด็อมเด็ยอยู่ ก็ไม่ควรให้รู้ความลับ  
 เหมือนกัน

“เรามานอนใจเด็ยว่า ช้เปิดขยั้นเป็นฉั่มณะ ใ้รับ  
 ภัยของว้อบรมคนดีเด้ว เราจึงบอกเปิดเผยความลับแก่เขา



ศรัทธายังใจให้เอิบอาบกำซาบซ่าน และเครื่องขลังการ คือ  
มาดาทอง และคาบพิพย์ จะต้องไปกับท่าน ข้าพเจ้าเข่าถึง  
ท่านด้วยชีวิตของข้าพเจ้าแล้ว โปรดเป็นทพวงแก่ข้าพเจ้าเถิด”

พญาครุฑฟังเสียงคร่ำครวญรำพัน ก็คำหนิพญานาค  
ว่า “พญานาคเอ๋ย ท่านบอกความลับของตนแก่ชัเปลือย  
ไปแล้ว ๕๕๕ ท่านจะมาคร่ำครวญไปหาอะไกรกันเถ่า” ด้วยความ  
เป็นเชิงคำหนิว่า

“ขอลาหม่น้อยเถิด พญานาค! ในเวรทั้งสามคน  
ใครเป็นคนทีควรคำหนิ คือท่านซึ่งเป็นผู้เกิดในโลกรู้  
หรือชัเปลือย หรือข้าพเจ้าผู้เป็นดุษฎี

“มัจฉากระเอ๋ย ท่านทราบหรือไม่ว่า เหตุไรท่านจึง  
ถูกจับ”

พญานาคมัจฉากระตอบว่า

“ข้าพเจ้าดำคัญว่า ชัเปลือยเป็นสมณะ มีคณอัน  
ดั่งบรรจบแต่ มีคณอันอบรมแต่ เป็นทริกของข้าพเจ้าเต็ม  
ใจ ข้าพเจ้าจึงบอก เปิดเผยความลับแก่เขา เออแล้ว!  
ข้าพเจ้าผู้แพรงพรายความลับ ก็ต้องมาร้องให้อยู่เดียวตาย”



“ บิตามารดา พี่สาวน้องสาว พี่ชาย น้องชาย มิตร  
 สหาย หรือคนที่เป็นที่รักใคร่ของคนใด ๆ ตั้งต้นแต่บิตา  
 มารดา เมื่อเกรงความดับจะแพรงพราย ก็ไม่พึงบอกความ  
 ดับที่เป็นความดับที่สุดแก่บุคคลเหล่านั้น ”

“ ถึงภรรยาผู้ไม่ได้ใจในชายอื่น เป็นหญิงสาว พุดจา  
 น่ารัก มีลูกแล้ว ยังดะด้วย ทงมยศ และมีหมู่ญาติแวดล้อม  
 พรอมพรัง แมกระหน เมื่อรังเกียจอยู่ว่า ความดับของตนจะ  
 แพรงพราย ก็ไม่ควรบอกความดับซึ่งดับที่สุดแก่นาง ”

“ พญานาคเคย บิตามารดา พี่น้อง หรือแม่ภรรยา  
 เช่นทกต่างมานัน ถ้าจะบอกความดับ ก็บอกได้ พอวางใจได้  
 แต่ถ้ายังรังเกียจอยู่ว่าจะแพรงพราย ก็บอกไม่ได้ ท่านไป  
 บอกแก่ช้เปิดอยได้ เป็นเรื่องของท่านเอง ก็จงแก่นตนเองเกิด  
 อย่าไปโกรธช้เปิดอยเลย ”

“ อนึ่งเต่า พญานาคเคย บุคคลที่มีความดับในใจอัน  
 นน พึงเป็นเหมือนนกรที่สร้างด้วยเหล็ก มีโรงเก็บของที่ทำ  
 ด้วยเหล็ก ไม่มีประตู แต่ยังมีคู่อ้อมรอบออกด้วย ฉะนั้น  
 นรชนเหล่าใดเป็นผู้เก็บความดับ ยึดมั่นในประโยชน์ของคน ”

พวกคัศรุษคุมถอยห่างจากนรชนเหล่านั้น เหมือนหมูกินที่ยัง  
ขยาก็เป็นอยู่ ออกห่างจากอศรพิษ ฉะนั้น”

พญานาคบัณฑิตระได้ฟังพญาครุฑกล่าวถึงหัตถกรรม  
ต่างๆ เพื่อให้ปลงใจกำหนดตนเอง แต่ก็ยังไม่วายแค้นช้เปิดอย  
คงเห็นช้เปิดอยเป็นผู้ทำให้ตนต้อง มาถูกพญาครุฑจับอยู่นน  
เอง จึงแย้งพญาครุฑว่า “ผู้ต่งเหย้าเรือน ถ้อเพ่งเป็น  
นักษบวช เปิดอยกายไม่หุงผ้า โทณศัรชะ ยังประพฤติกกรรมชัว  
เพราะเหตุแห่งการกิน ข้าพเจ้าแต่ก็ดวงใจ เบียดเสียดความดับ  
ของตน ในนักษบวชเปิดอยผู้ยังประพฤตชัวนน ช้เปิดอย  
แต่ข้าพเจ้าก็ต่งได้นามว่า เป็นผู้ปราศจากอรรระตะ  
ธรรมะด้วยกัน

“ข้าแต่พญาครุฑ จะทำอย่างไรกันเล่า จะใช้ระเบียบ  
อะไรกัน จะสร้างกฎบังคับดำหรับการยึดถืออย่างไร สมนะ  
ถึงจะประพฤตชัวนความยึดถือว่าเป็นของเรา ด้วยอำนาจ  
ศันหาเดี่ยได้ ทำอย่างไรเล่า สมนะจึงจะเข้ถึงฐานะอนัน  
แต่ฮารมณทั้งดงามได้”

พญาครุฑตอบว่า

“ด้วยความระอวยใจ ทนทาน ผักฝืนตน รุ้จัก  
อดทน ไม่มักโกรธ ระวังพูดต่อเถียงต ดมณะจึงจะประพฤ  
ติระเวณความขี้ดกลัวว่าเป็นของเราเสียได้ทำอย่างน ดมณะจึงจะ  
เขาถึงฐานะอนมิตเตอรรณทงตงามได้”

พญานาคบัณฑิตพระฟังถ้อยคำของพญาครุฑมาเรื่อย ๆ  
ก็สังเกตเห็นว่าพญาครุฑนมศีตมีธรรม ถ้าจะขอชีวิตตน คงจะ  
ไม่มีการขัดข้อง จึงกล่าว

“ข้าแต่พญาครุฑผู้เป็นจอมทมิฬกร มารดาของลูกน้อย  
ยังอ่อน อันเกิดจากตน แล้วโอบอุ้มเข้าแนบอกให้ดื่มน้ำนม  
แม่ดื่มน้ำดื่มน้ำอ่อนระมุนตลอดกายของลูกน้อย ดันใด  
ท่านก็ปรากฏแก่ข้าพเจ้า เหมือนมารดาเอ็นดูบุตร ดันน  
ขอท่านจงดำรงในฐานะเป็นมารดา โปรดเอ็นดูให้ท่านชีวิต  
แก่ข้าพเจ้าเถิด

พญาครุฑตอบว่า

“พญานาคเอ๋ย เชิญเถิด วันน ท่านจงรอดไปจาก การ  
ถูกฆ่า เรืองบุตรมีอยู่ จำพวก ไม่มีเกินกว่าน คือ ผู้  
มาแต่เรียนคัมภีร์ศาสตร์ หรือผู้ทวงปัญหา

ยอมตนเป็นบุตร เรียกว่าอันเตवादื่บุตร ๓ ผู้ที่คนอื่นยกให้เป็น  
บุตรเรียกว่าทนนกบุตร ๓ ผู้ที่เกิดจากคนเรียกว่าอัครชบุตร ๓  
บรรดาบุตร ๓ จำพวกนั้น ท่านก็จัดเข้าในประเภทใดประเภท  
หนึ่ง คือเป็นอันเตवादื่บุตรของข้าพเจ้า”

กล่าวจบแล้ว พญาครุฑก็ร่อนลงที่พื้นดิน ปลดข  
พญานาคบ้ันทรกระ แล้วกล่าวว่า “พญานาค ฉันน ข้าพเจ้า  
ปลดปล่อยท่านแล้ว ท่านผ่านพันธียทงไปแล้ว ท่านยอมได้  
รับความคุ้มครองป้องกันจากข้าพเจ้าทั้งในน้ำและบนบก”

“นายแพทย์ฆเณรชาญ ย่อมเป็นที่พึ่งของคนไข้ฉันใด  
ห้องนาคเขรย่อมเป็นที่พึ่งของคนทกระหายน้ำ ฉันใด ที่พัก  
อาศัยยอมเป็นที่พึ่งของคนทงัดน้ทาน เพราะ ความ หนาวจาก  
หิมะฉันใด ข้าพเจ้าจะเป็นที่พึ่งของท่าน ฉันนั้นแต่ เขียว  
ท่านไปเกิด”

พญานาคบ้ันทรกระดาพญาครุฑไปสู่ภาคภัพ พญา  
ครุฑก็กลับไปยังดุ้บรรณพิภพ

ต่อมา พญาครุฑเกิดความดำริขึ้นว่า “พญานาค  
บ้ันทรกระทำการดบถให้เราเชื่อถ้ ถ้ถึงปลดปล่อยค้วไป จิตใจของ

เขาจะมีอย่างไรในชั่วเวลา ต้องทดลองดู” คิดแล้วก็นั่งไปดู  
 นาคพิภพ กระทบดมระเบิดน้ำ เพื่อตองใจพญานาคบัณฑิต

พญานาคบัณฑิตเห็นเช่นนั้น ก็ดำใจว่า “พญาครุฑ  
 คงจะมาจับเราเป็นแน่” ก็นมิตกรายยาว ๑,๐๐๐ วา ถอน  
 ก้อนหินและถวดทรายเข้าไป ทำให้ร่างกายมีน้ำหนักจน  
 ชดทับหางไว้บนขนด แม่พังพานชะเง้อ ทำที่ประหนึ่งว่า  
 จะกัดพญาครุฑ ฉะนั้น

พญาครุฑเห็นเช่นนั้น ก็ดำใจว่า “ข้าแต่พญานาคผู้  
 เกิดในน้ำ ท่านทำท่าทางเปิดปากคอยจะกัด เหมือนกระทำ  
 กับพญาครุฑผู้เป็นศัตรู ภัยมาสู่ท่านจากที่ไหนเดานะ”

พญานาคบัณฑิตดำใจว่า “คงระแวงในผู้ที่มีใช้  
 มิตรไว้เสมอ แม่ในผู้ที่เป็นมิตรก็ไม่ควรวางใจ เพราะภัยที่  
 บังเกิดชนจากผู้ที่ไม่เป็นภัย ย่อมศัตรูจนถึงรวกเง่า คือชวด  
 เทยวตะ

“เคยทะเลาะกับผู้ใดไว้แล้ว จะพึงวางใจในผู้นั้นได้  
 อย่างไรเล่า พึงเตรียมตัวให้พร้อมไว้เป็นนิจ ไม่ยอมให้  
 ศัตรูรุกรานได้ตามพอใจ พึงทำตนให้เขาวางใจ แต่ไม่พึง



ให้ช้เปลี่ยเกิดความรู้สึกได้ เข้าไปด้วยกันช้ พญาครุฑ”

พญาครุฑตอบว่า “ข้าพเจ้าไม่มีเรื่องเกี่ยวข้องกับช้เปลี่ย ทั้งไม่ขอไห้คนอื่นคิดนั้นด้วย ท่านเข้าไปผู้เดียวก็แล้วกัน”

พญานาคบัณทรกะเห็นว่าจะช้ช้ระยค่อไป ก็จะเป็นการจิตใจพญาครุฑ จึงเดินเข้าไปพบช้เปลี่ยแต่ดำพ้งผู้เดียว พอพบช้เปลี่ย ก็เอ่ยทั้นไคว่า “ทช้! ข้าพเจ้าถูกพญาครุฑจับไปในฉันนี้ แล้วเปลี่ยไห้รอดพ้นจากภัยท้งปวงมา ทำไมเด่านะ ข้าพเจ้ามิได้เป็นทรวกแห่งใจของท่านเคยหรือ ท่านไม่มีใจรักข้าพเจ้าเลยดักหน้อยเจียวหรือ โอ! ทช้เอ๋ย ท่านดูระเหย้าเรือน ออกมาถือเพศเป็นนกบวช เปลี่ยกายไม่มุ่งฆ่าข้าพเจ้าจากความศัดมธรรม แต่แท้ทจริงก็เพอหากินเท่านั้นเอง แทนทจะมีศัดกดับทศัด รับคำข้าพเจ้าว่าจะไม่บอกความฉับของข้าพเจ้า ก็ไม่รักษาคำพูด หลอกดวงเขา ใช้มุดาวาทเพอหากินเช่นนหรือ?”

ช้เปลี่ยได้ฟังคำศัดพ้อของพญานาคบัณทรกะ ก็ตอบตามความจริงใจว่า “แน่นอนละ พญานาค เป็นความจริง

ไม่ต้องสงสัยเลย ฉันรักพญาครุฑมากกว่าพญานาค ฉันถูก  
ความรักรักย้อมใจ ถึงได้บอกความลับของพญานาคให้พญา  
ครุฑรู้ ฉันรู้ดีอยู่ว่าการกระทำของฉันนั้นเป็นกรรมชั่ว ไม่  
ใช่กระทำลงไปเพราะโง่เขลาตอกละ”

พญานาคบ่นทระพุดติเตียนขับไล่ยดข้อไปว่า “ไม่น่า  
เป็นเลย ท่านผู้ตระหนักรู้เห็นผิดเป็นนัยบวช ต้องเห็นโลก  
และโลกหน้าด้วย ไม่น่าจะมีจิตใจคิดว่า คนนั้นเป็นที่รักของ  
เรา คนนี้ไม่เป็นที่รักของเรา ความจริง ทั้งไม่ดำรงมเดย  
เป็นผู้ที่สุด มีปรกติพูดเท็จ แต่มาประพฤติให้ปรากฏแก่  
ประชาชนชาวโลก ด้วยเพศของท่านผู้ดำรงม ทรงศีลทรง  
ธรรม ทำทางและธรรมาศัยยังเป็นอนารยชน แลร์วังประกาศตน  
ว่าเป็นอารยชน ท่านไม่ดำรงมตน แต่แลร์วังแลร์ดองว่า ดำรงม  
อย่างเคร่งครัด ท่านเป็นมนุษย์ชนิดป่าเถื่อน น่าจะมีกำเนิด  
จากพวกมนุษย์ใจดำ ถึงได้ประพฤติกรรมอันเป็นบาป เป็น  
ทุจริตได้มากมาย”

ติเตียนขับไล่ยดเสียสละใจแล้วเลยแข่งตั้งว่า “ทั้งประ-  
ทุษร้ายซ้ำ ๆ ผู้ไม่คิดประทุษร้ายเลย ทั้งเป็นคนชอบทำตายมิตร

เป็นคนต่อเสียงดอกรถด้วย ด้วยการกล่าวคำดีคน หรือศีรษะ  
ของทศจางแตกออก ๗ เสียง”

พอสิ้นคำแข่ง ส้มองของที่เปิดออกก็แตกแยกออก  
เป็น ๗ เสียง แผ่นดินที่ยืนอยู่ ก็แยกออกเป็นช่อง ดูปเขา  
ที่เปิดออกทมิฬทะ ไปเก็บไว้ในอเวจี

พญานาคและพญาครุฑ ก็พากันไปที่อยู่ของตน

พระบรมศาสดาได้นำเรื่องนั้นมาเล่าให้ภิกษุฟัง แล้ว  
ตรัสพระพุทธพจน์ในที่สุดว่า “เพราะเหตุนี้แหละ มิตรทั้ง  
หลายไม่พึงประทุษร้ายกัน การประทุษร้ายมิตรเป็นความชั่ว  
แท้ ๆ ไม่มีความชั่วอื่น ๆ เท่าเทียมเลย ที่เปิดขมู้นี้ทศนม  
กับพญานาคถูกแผ่นดินสูบ เพราะปฏิญาณว่าจะปลื้มความ  
ดับ แล้วไม่ปกปิด จึงถูกกำจัดด้วยถ้อยคำแข่งของพญานาค”

## คติของความลับเรื่องที่ ๒

### ๑๖ มนตวาเคษ

ในครั้งอดีต มีพญานาคตัวหนึ่งมาเที่ยวเมืองมนุษย์  
แปลงร่างเป็นงูเด็กท่องเที่ยวไปตามที่ต่าง ๆ ของแคว้นกาด  
ด้วยลักษณะของงูเด็ก ซึ่งไม่มีพิษอันตราย จนกระทั่งมาถึง  
หมู่บ้านนอกเมืองพาราณสี พวกเขาเห็นเขากุ่มตอมกัน  
ขว้างปา พยายามหนี เด็ก ๆ ก็ติดตามไม่ติดตะจนกระทั่ง  
อ่อนแรง พวกเขาเด็ก ๆ ก็กุ่มตอมไว้ กลัวไม่พอจะตมเดียวให้  
ตาย ก็พochtพระเจ้าแผ่นดินราชแห่งพาราณสีได้จัดพระพาด  
อุทยานผ่านมาทางนั้น ทรงเห็นเด็กมากคนย่นตอมเกรียวกราว  
อยู่ ก็มีพระดำรัสถามว่า “พวกเขาทำอะไรกัน” ครั้นทรง  
ทราบว่าเป็นงูเด็กกำลังตมตัวหนึ่ง ก็ให้ราชบุรุษไปห้าม  
เสีย และได้ปล่อยพวกเขาไป เพราะพระองค์มีพระอหิชาศัย  
ไม่ชอบการฆ่าเหง

พญานาครอดตายกลับไปถึงนาคพิภพ คิดถึงพระคุณ  
ของพระเจ้าแผ่นดิน นำเอารัตนต่างๆ หาดายชนิดมาเป็นอันมาก

ไปดูห้องบรรทมของพระเจ้าแผ่นดินในเวลาเที่ยงคืน ถวายรีคะ  
 เหล่านั้นแล้ว ทูลเล่าเรื่องของตนถวาย กราบทูลในที่สุด  
 ว่า “ข้าพระองค์รอดชีวิต เพราะพระองค์” ตงแค้นมากมิ  
 ไตร่กัน พญานาคมาเยี่ยมพระเจ้าแผ่นดินเสมอ ๆ ดินทนม  
 ก็นามาก จนถึงพญานาคทูลถวายนางนาคมาณวิกาทางหนึ่ง  
 กับถวายมนต์บทหนึ่ง พร้อมทูลอุปเท่ห์ของมนต์ว่า “ถ้า  
 พระองค์ไม่เห็นนางนาคมาณวิกาเมื่อใด พึงทรงรำยมนต์บท  
 เมื่อนั้น”

วันหนึ่งพระเจ้าแผ่นดินเสด็จประพาสอุทยาน ตงตรง  
 สำนานในระโบกขรณีกับนางนาคมาณวิกา เห็นงูกินปลาตัว  
 หนึ่ง ก็เกิดความปรารถนาอย่างรุนแรง แปลงกายเป็นแม่  
 ไปส่มจวกบังงูกินปลาตัวนั้น พระเจ้าแผ่นดินไม่ทรงเห็นนาง ทรง  
 รำยมนต์ที่พญานาคให้ไว้ ก็เห็นกำลังประพาศศิลาอาจารย์  
 ทรงคว่ำเรือไม่ไผ่หวดที่ควาง

นางนาคโกรธไปนาคพิภพทันที พญานาคเห็นนางก็  
 ถอนว่า “มาทำไม” ก็ด่าระวอนฟ้องว่า “พระสหายของพระ  
 องค์เขียนหม่อมฉัน ในฐานะที่ไม่ยอมกระทำตามพระประสงค์

คูชิ เพคะ แหนวไม่เรี่ยว” ทูตแล้ว ก็แสดงแนวที่ถูกเขียนให้  
พญานาคดู

พญานาคไม่ทันจะได้ลอบซ่อนให้ทราบความจริง ทรง  
เชื่อนางนาค เรียกนาคหนุ่มมา ๔ ตัว ตั้งว่า “พวกเจ้าจงพา  
กันไป เข้าไปในห้องบรรทมของพระเจ้าเด่นก ฟันพิชกำจัด  
เสียทันที”

นาคหนุ่มทั้ง ๔ รับบัญชาพากันเด็ดถอดเข้าไปห้อง  
บรรทมของพระเจ้าเด่นก ซึ่งเป็นเวลาที่พระเจ้าเด่นกครีดี  
สนทนากับพระมเหสี พระเจ้าเด่นกครีดีเด้อว่า “วันหนึ่ง  
นาคแปลงกายเป็นงูกินปลา ไปทำอนาจารกับงูกินปลาตัวหนึ่ง  
ในสระโบกขรณีของเรา ฉันเห็นเขาก็เอาไม่เรี่ยวหวอดหลัง  
เป็นการตั้งสอนว่า “อย่าทำอย่างน เดี้ยศักดิ์ศรีของนาค”  
นางคงไปนาคพิภพ ทูตความอย่างอื่น แก่พระดีหลายของเรา  
ทำให้ไมตรีระหว่งเรากับพญานาคทำตายตง ภัยคงจักเกิด  
แก่เราแน่นอน

นาคหนุ่มทั้ง ๔ ได้ยินพระคำวิดี ก็ขยับการประทุษร้าย  
เดี้ย ถัดไปนาคพิภพทูตเด้อเรื่องนั้นแต่พญานาค พญานาค

เกิดความเดียดใจ รีบไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินด้วยตนเอง พอไปถึง  
ก็ทูลเกล้าฯ ของนางนาคมาณีกาและเรื่องทีไรนาคนุมา  
มุ่งจะให้ทำตายพระองค์ บดินไตราบความจริงแล้ว ขอได้  
ทรงพระราชทานอภัยโทษ แล้วถวายมนต์ขอ ดัฟพรุคชานนะ  
“ ภูษาธัตถุทุกอย่าง ” แต่พระเจ้าแผ่นดิน เป็นการไถ่โทษ  
พร้อมกับทูลทูลว่า “ ข้าแต่พระมหाराช มนต์บทนหาคำ  
มิได้ ถ้าพระองค์ทรงประทานแก่ผุยนตะกั พระองค์คงได้ตั้ง  
เขากองไฟเผาพระองค์ฉันพระชนมที่เดียด ”

คงแทนนมา พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงทราบภาษาดังต่าง ๆ  
แม้ภาษาของมดดำมดแดงก็ทรงทราบ วันหนึ่งพระองค์ทรง  
ประทับ ณ ห้องทรงตำราญ ด้วยชนมผัดกับนางผางและ  
นายออย มหยคานางนายออยและชนชนมคกลงไปทพน มดแดง  
ตัวหนึ่งมาพบเข้า ก็เที่ยววิ่งไปบอกพรรคพวกว่า ที่ห้อง  
พระโรงของพระราชา โองนาคผางแตก เกวียนบรรทุกนายออย  
คว่ำ เกวียนบรรทุกชนมก็คว่ำ เร็ว ๆ พวกนี้ไปกินนางผาง  
ออยและชนมกันเกิด ”

พระเจ้าแผ่นดิน ทรงทราบ ภาษา ของ มดแดง ก็ทรงพระ

สัตว์ พระเทวี่ประทับอยู่ใกล้พระราชดำมี่ ทรงฉงนพระทัย ว่า “พระราชาทรงเห็นอะไร ถึงทรงพระสัตว์” แต่พระนาง ก็ทรงเก็บไว้ในพระทัย

อีกคราวหนึ่ง เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จด้วยพระกระยาหาร แล้ว ทรงสนานพระกาย เสด็จประทับนั่งเหนือพระแท่น เจ้าแมตงวันคิดว่าผู้พูดกับแมตงวันคือเมียว่า “น้องเอ๋ย เชิญมาทั้น เกิด เรามาร่วมอภิรมย์ตมตมด้วยกันเกิด” แมตงวันคือเมียตอบ ว่า “เคยก่อน ทูตห้วยบยงใจไว้ก่อนเกิด ประเดียดพนักงาน จักเชิญพระตมคนี่มาถวายพระราชธา ขณะทีพระองค์ทรงทา พระตมคนี่อยู่ ผงพระตมคนี่จักร่วงตงใกล้ ๆ พระบาท ฉนั้นจัก เกิดอกกายคตูกเตงาเอาผงพระตมคนี่ กายฉนั้นจักหอมระริน คอจากฉนั้นเรากัจักร่วมอภิรมย์กัน เห็นอพระปฤษฏางค์ของ พระราชา”

เดียงสนทนาโต้ตอบของแมตงวันทงฉนั้น พระเจ้าแผ่นดิน ทรงทราบดี ก็ทรงพระสัตว์ พระเทวี่ก็ทรงฉงนพระทัยอีก เพราะพระนางอยู่ใกล้ ๆ กับพระราชดำมี่ แต่มิได้ทูลถาม อีกครั้งหนึ่ง พระเจ้าแผ่นดินกัถงเสด็จด้วยพระกระยาหาร

มอเย็น ก็จนชาวตุ้กก่อนหนึ่งคดลงไปทพัน มดคัวหนึ่งมาพบ  
 เขาก็วงคะโกนป่าวร้องบอกพรรคพวกว่า “เกวียนบรรทุก  
 ชาวตุ้กในราชตุ้กตุ้กหักแล้ว พรรคพวกไปกินชาวตุ้กกันเถิด”  
 พระเจ้าเด่นกทรงทราบภาษาของมันก็ทรงพระตุ้รววด ตอนนั้น  
 พระเทวักาดังถวายนการปรนนิบัติพระราชตุ้ดามี่ ก็ทรงแคง  
 พระทัยว่า “พระราชาทรงเห็นเราเป็นอย่างไร จึงทรงพระ  
 ตุ้รววด”

ถึงยามเช้าก็บรรทมร่วมพระเทนกับพระตุ้ดามี่ จึงทูล  
 ถามว่า “ข้าแต่พระตุ้กตุ้กกระท่อม พระองค์ทรงพระตุ้รววด  
 เพราะทรงเห็นอะไร เพคะ”

พระเจ้าเด่นกตรัสว่า “เทวี่ อย่าไปสนใจกับเรื่องตุ้ฉฉ  
 หัดเราเถย”

พระนางไม่ทรงยินยอม ทูลขอให้ครัดบอกลถึงเหตุให้  
 จงได้ ในที่ตุ้ตพระเจ้าเด่นกก็ตรัสเล่าเรื่องต่างๆให้ฟัง เป็น  
 เหตุให้พระนางเกิดความคั่งการจะทรงทราบภาษาดุ้คต่างๆ  
 บ้าง กราบทูลว่า “ขอพระองค์โปรดกรุณาประทานมนต์ที่  
 เป็นเหตุให้ทรงทราบ ให้เถิดถ้ากระท่อมฉฉบ้าง”

พระเจ้าเด่นกตรัสว่า “ฉันไม่ตำราภจะให้เธอเรียนได้”

พระนางศรีต้อนอนด้วยประการต่าง ๆ พระเจ้าเด่นก  
กทรงย่นย่นพระตำราต้อย เพื่อคัดความ มีพระตำราว่า “ถ้า  
ฉันให้มันคนแก่เธอ ฉันคงตาย”

แทนที่พระนางจะทรงระงับพระทัยเสีย กลับทูลว่า “ถ้า  
ไม่ทรงพระกรุณา หม่อมฉันไม่ได้มันคืบพัน ก็ขอถวายบังคม  
ลา เพื่อไปปรโตก เพคะ ขอทูลกระหม่อมโปรดทรงเลือก  
ระหว่างชีวิตของหม่อมฉัน กับมันคืบของพระองค์เถิด เพคะ”

พระเจ้าเด่นกทรงฟังพระตำราต้อยของพระเทวี ก็พระ  
ทัยอ่อน ทรงรับจะประทานมันคืบแก่พระนาง

รุ่งขึ้น พระเจ้าเด่นกกทรงราชรถไปสู่อุทยาน เพื่อ  
ประทานมันคืบ และเพื่อที่จะเด็ดจเข่าตูดของเพลิงในเมื่อประทาน  
มันคืบแก่พระเทวีแล้ว ตามที่ได้บัญญัติไว้กับพญานาค

ระหว่างทาง มีแพะคู่หนึ่งปรากฏชนหน้าหน้าพระราชรถ  
และกำลังเดินคดก้นไป ท่านว่า แพะคู่นี้คือพระอินทร์และนาง  
ศุขาคาแปดงายมา เพื่อช่วยพระเจ้าเด่นก จึงไม่มีผู้อื่นเห็น  
นอกจากม้าสินธพเทียมราชรถ และพระเจ้าเด่นกเท่านั้น

เพื่อที่จะให้เป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมา แพร่ตัวผู้แต่งทำ  
ที่จะล้มจรวดกับแพร่ตัวเมีย ซึ่งเป็นเหตุให้มาตีนครพ่ายมราช  
รอกคอยู่ไม่ได้ จึงพูดกับแพร่ตัวผู้ว่า “เพื่อนยาก คามพิ  
พวงเราไต่ย่นไต่พังมาแต่ก่อนนนิ กต่างก่นว่า พวกแพะ  
ต้นตานเดวทราม ไม่มียางฮายตงน แต่พวกข้าไม่เคยเห็น  
เคย เพิ่งจะได้พบเห็นนวนน เรื่องอนาจารแบบนควรรกระทำ  
ในที่ลับปกปิดมิดชิด แต่เจ้ามากระทำทั้ง ๆ ที่เราเห็นอยู่  
มากหน้าหลายตา เจ้าไม่ละอายหรือ ที่ข้าเคยไต่ย่นมานน  
ก็เพิ่งจะได้เห็นล้มจจริงครงนเอง” ในที่สุดมาตีนครพ่ายมราชได้  
กล่าววว่า

“เป็นความจริงที่เดยวที่เคยไต่ย่นมาว่า บัณทิตแต่  
ก่อนท่านกล่าวถึงแพะว่า เป็นสัตว์พาดต้นตานเดว คูชิแพะ  
ต้นตานเดวไม่รู้เดยวว่า กรรมอย่างไรควรรทำในที่ลับ อย่งไร  
ควรรทำในที่แจ้ง เขากรรมในที่ลับมากระทำในที่แจ้งเดยได้”

แพะโตมาตีนครพ่ายมราชว่า “ตีนครพ่าย เจ้าจงดำเนินกคนไว้บ้าง  
วว่า เจ้าเป็นสัตว์พาดต้นตานเดวมิใช่่น้อยเดยนะ เจ้าถูกเอก

ซนบายอย่างแน่นหนา ปากกัดคืบ เพราะต้องคาบมึงเหียน หน้า  
 กัดคองกมตำ เพราะเขาเอาขลุ่ยได้ปากเข้าไว้ ซอเต๋ออื่น ๆ  
 ของเจ้ายกยังมี คือขอทว่า เจ้าถูกเขาปล่อยแล้ว ยังไม่รู้จัก  
 หนีไปไหนไม่พ้น แต่ทว่าเดวที่ดูตระดินรพ กัดคองขอทเจ้ามาเป็น  
 พาหนะของพระเจ้าเด่นก ดำนึกคนไวบ้าง อย่างว่าแค่ข้า ๆ  
 เป็นสัตว์พาดต้นตานเดวฝ่ายเดียว เจ้าเดวกลัวข้า ๆ มากนัก”

การโต้ตอบกันระหว่างมัจฉาดินรพกับแพะ พระเจ้าเด่นก  
 ทรงเข้าพระทัยดี ทรงรู้เรื่องตลอดหมด ก็ทรงชดอผีเท้ามา  
 ให้ผื่อนอง ค่อย ๆ ไป

ฝ่ายมัจฉาดินรพซึ่งภักดีในพระเจ้าเด่นก เห็นแพะตะดาบ  
 ตะดองเกินไป ก็เอ่ยว่า “แพะผีเพื่อนยาก เจ้าเป็นพญาแพะ  
 ที่เจ้ามาว่า ข้า ๆ เป็นสัตว์พาดต้นตานเดวหนักก็เป็นเรื่องระหวาง  
 เจากบข้า ๆ เป็นเรื่องของสัตว์ดิรัจฉานด้วยกัน ทำไมจะ  
 ต้องตะดาบตะดองไปถึงพระเจ้าเด่นกด้วยเล่า พระองค์ท่านจะ  
 เป็นพาดได้อย่างไร ขอถามหน่อเกิด”

แพะตอบทันทีว่า “อยากรู้หรือดิษรพ ทำไมไม่มาหาทาง

รู้เอาด้วยสติปัญญาของคนละ เห็นรู้หลักนักปราชญ์แต่ก่อน  
 เก้า นำเอามาว่าข้าฯหรือรู้แต่เท่านั้นเอง เขาเถิดจะบอกให้  
 พระเจ้าเด่นกษัตริย์เป็นพาดยงกว่าเจ้า เพราะทรงได้รับประโยชน์  
 อย่างสูงสุด คือมนต์ดำหรือบทสาธิตทุกอย่าง จัก  
 ประทานแก่พระเทวี พอประทานแล้วภักคองเฝ้าพระองค์  
 ตาย และพระนางอินเป็นทริกขงทรงสัตว์พระชนมให้ได้ ก็จัก  
 ไม่เป็นของพระองค์เลย ดูเกิดดิ้นรน พระเจ้าเด่นกษัตริย์ได้รับ  
 อิศริยยศอันสูงส่งแล้ว หาได้ทรงดำริว่าภักคองรักษาไว้ได้ไม่  
 พระองค์เป็นพาดยงกว่าเจ้าเขยอีกนะ การที่เจ้ามาเป็นพาดหนะ  
 ของพระเจ้าเด่นกษัตริย์เป็นพาดกกว่าเจ้านั้น ทำให้ข้าฯ เห็นว่า  
 เจ้าเดวมากที่เดียว จริงไหมละ”

พระเจ้าเด่นกษัตริย์ทราบบข้อใดตอบได้ดี ทรงมีพระดำริดี  
 กับแพะว่า “พญาแพะ ก็เมื่อเจ้าจะกระทำความดีแล้วดีให้แก่  
 เรา ก็พูดเช่นนั้นได้ เจ้าบอกก่อนซิ เราควรจะทำอย่างไร”

แพะตอบว่า “ข้าแต่พระมหाराช ดั่งอื่น ๆ บุคคล  
 อื่น ๆ ก็จะเป็นทริกของสัตว์เดหวานยงกว่าตนไม่มีเลย ตน  
 เป็นทริกสูงสุดของสัตว์เดหวาน การที่จะมายดถอเอาภักคอง

อันเป็นที่รักชนหนึ่ง แด้วทาดายคนเดียว ทอดทงอิศริยยศที่  
ได้แด้วเดี่ยว “ไม่ส้มคอรเดย” กราบทุดแด้ว ได้ย้าคความ  
ต่อไปว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมประชาชน บุคคลผู้ดำรงใน  
อิศริยยศยิ่งใหญ่เช่นพระองค์ มายึดถืออวดคฤหรือบุคคลอันเป็น  
ทรกว่า “ตั้งนผนเป็นทรกขของเรา” แด้วทอดทงคนเดียว จะ  
ไม่ได้ประสบดังที่ทรกเดย คนเท่านั้นประเดริฐูกว่าดังอื่น ๆ  
ที่กด่าวกันว่าประเดริฐูด้ดทุก ๆ อย่าง คนรักหรือดังที่ทรกน  
บุคคลพึงได้ดวยคนท้อบรมด้แด้วในภายหลัง”

พระเจ้าแผ่นดินทรงด้ดบแด้ว ด้พระทัย มีพระดำริด้ดถามว่า  
“พญาแพะ เจ้ามาจากไหน”

แพะตอบว่า “เราคือท้าวด้ดกคะ นะ มหาราช มา  
เพราะเอ็นดูพระองค์ จะช่วยพระองค์ให้รอดตาย”

พระเจ้าแผ่นดินตรัสว่า “ข้าแต่ท้าวราช หม่อมฉันได้  
พุดไปแด้วว่า จะให้มันด้แก่นาง คราวนจะทำอย่างไร”

ท้าวด้ดกคะในร่างแพะ ตรัสว่า “ข้าแต่พระมหาราช  
หม่อมฉันไม่ต้องกรทที่จะให้พระองค์และพระเทวด์ของราชฉาน

กษัตริย์ ๓๐๐ ครั้ง พระเทวฤๅษีบอกพระเทวฤๅษีว่า การเรียนมนต์  
บทของมออุปจาร คือการทูลเรียนมนต์จะต้องบริบูรณ์ก่อน  
เฉพาะมนต์บทหนึ่งใดจะเรียน ต้องยอมถูกเขียนด้วยหวาย  
๓๐๐ ครั้ง พระเทวฤๅษีหัวเราะ ๒-๓ ครั้ง กษัตริย์จะชขาด  
ไม่รับเราต่อไป”

พระเจ้าแผ่นดินตรัสว่า “เทวฤๅษี พระอุปนายของพระ  
องค์นี้จริง”

ท้าวสักกะประทานโอรสแก่ กษัตริย์คนสุดท้าย  
พระเจ้าแผ่นดินเสด็จถึงอุทยาน ตรัสให้พระเทวฤๅษีมาเฝ้า  
รับสั่งว่า “เทวฤๅษี เธอต้องการเรียนมนต์แน่หรือ”

พระเทวฤๅษีตอบว่า “ข้าแต่พระเทพเจ้า เสด็จ  
กระหม่อมฉันจักเรียนแน่นอน พระเจ้าข้า”

พระเจ้าแผ่นดินตรัสว่า “ถ้าเช่นนั้น ฉันต้องขอทำอุปจาร  
แก่เธอ ก่อนที่จะเรียน”

พระเทวฤๅษีถามว่า “อุปจารอะไร พระเจ้าข้า”

พระเจ้าแผ่นดินตรัสบอกว่า “ผู้ที่จะเรียนมนต์ของยอม  
ถูกเขียนด้วยหวาย ๓๐๐ ที่ และจะต้องเขียนไม่ได้เลย ถ้า

มีเตียงรองคองตงคนใหม่ เธอจะทนไหวหรือ”

ด้วยแรงปรารถนามนคัวเค็ช พระนางทุตรบยอมให้  
เขียนดั่งพระราชบรรพการ

พระเจ้าเด่นกรับสั่งให้นายเพชรฆาตเข้าเฝ้า ให้มัด  
พระนางนั่งในท่าถูกโบย แล้วให้นายเพชรฆาตหวดพระ  
ขนของของพระนางอย่างเค็มเหนียว เช่นเดียวกับโบยผู้ร้าย  
พระนางทนได้เพียง ๒-๓ ครั้งเท่านั้น พอครั้งที่ ๔ ก็หมด  
ความอดทนค่อไปได้ ร้องสุดเสียงทุตว่า “ทุตกระหม่อม  
เจ้าชา เกด้ากระหม่อมฉันไม่ต้องการมนคัวแล้ว”

พระเจ้าเด่นกตรัดว่า “เวดาเธอคองการ แม้จะคอง  
ชาฉิน เขอกก็จะเรียนให้ได้ ทำไมไม่ทนให้ได้เล่า” ตรัด  
แล้วให้โบยค่อไป จนพระปฤษฎางค์ของพระนางแตกคัว  
รอยหวอย จึงให้บ่ค่อไป คังคั่น พระเทวกก็ไม่อาจทุต  
ขอเรียนมนคัวค่อไป

คติของความลับเรื่องที่ ๓

## ความลับอย่าบอกใคร

พระเจ้าวิเทหราชครองมิลิตราชธานีของวิเทหรัฐทรง  
มีราชบัณฑิต & นาย คือ เสนก ปุถุสะ กามินท์ เทวินท์  
แตะมโหสถ ราชบัณฑิตทั้ง ๕ นายนี้ มโหสถมีอายุน้อยกว่า  
เพื่อน แต่ก็เปรื่องปราศเบื่กว่าเพื่อน แตะมปรีชาสามารถ  
กว่าทุกคน ทั้ง ๆ ที่เขารับราชการที่หลัง ก็ยังได้รับพระราช  
ทานตำแหน่งเสนาบดี เกินหน้าราชบัณฑิต & นายนั้นเป็น  
อันมาก ทำให้ราชบัณฑิตทั้ง ๕ มีจิตริษยาตาร้อน หาช่อง  
ที่จะบดขี้บดขำทำนมหโสถอยู่ตลอดเวลา ครึ่งหลังที่สุดได้  
วางแผนการทำตายต่างทำนมหโสถอย่างแยบคาย ทำอุบาย  
พากันไปหาทำนมหโสถ พูดจาวิธศาสตร์กันแล้วถามถึงหลัก  
ที่คนเราจะคิดตั้งหลักฐาน ควรจะมีคุณสมบัติอะไรเป็น  
อันดับแรก และต่อไปควรจะมีอะไร บัญญัติทำนมหโสถ  
เฉลยว่าอันดับแรกของบรมคนให้ตั้งอยู่ในความดีด้วยก่อน คดีไปก็  
แล้วงหาทรัพย์ มีทรัพย์แล้ววกหามิตร ต่อจากนั้นนักเรียนคนจวมคิด

อ่านของมิตร และยุติด้วย “ความดีของคนบอกใครไม่ได้”

คำพูดของท่านมโหสถประโยคหนึ่งทำให้คณะบัณฑิตแห่งกรุงมิตถาเบ่งเตี้ยงตำรุออกมาพร้อมกัน เพราะเป็นจุดที่ต้องการเป็นอย่างยอด เท่าที่เตรียมแผนการมากเพื่อต้องการคำพูดประโยคหนึ่ง และคำพูดประโยคหนึ่ง เป็นขั้นแรกของแผนการ ต่อ ๆ ไป คณะราชบัณฑิตแห่งกรุงมิตถาพากันกระหึ่มอิมใจเป็นหนักหนา ท่านเด่นกั๊งกับพูดออกมาอย่างว่าเรื่งกับอีก ๓ นาย เมื่อมาถึงบ้านแล้วว่า “แผนการของเราต้องดำเรื่งแน่นอน คราวนี้แหตมะโหสถเอ๊ย ความฉฉาดเกินตัวของเจ้าจักฟาดฟันเจ้าตะ :”

คณะราชบัณฑิตไม่ยอมให้โอกาสผ่านไป รีบชนเฝ้าพระเจ้าวิเทหราช ท่านเด่นกั๊งเป็นผู้กราบบังคมทูลขุขงด้วยถ้อยคำต่าง ๆ ในที่สุดสรุปความว่า มโหสถเด่นาบดีเป็นคนมีความดีบดมคมใน วางใจไม่ได้ ที่แรกพระเจ้าวิเทหราชไม่ทรงเชื่อ เพราะทรงเข้าพระทัยเด่นาบดีของพระองค์คิดตลอด ท่านเด่นกั๊งกราบบังคมทูล ให้ทรงตั้งพระราชปฤจฉาถามคณะบัณฑิตตามโอกาส พระเจ้าวิเทหราชทรงเห็นด้วย เมื่อได้

โสภาด ท่านราชบัณฑิตมาเฝ้าทูตของชุดพระบาทท้าวหน้า  
แล้วก็ครัดพระราชปวงว่า “ท่านผู้เป็นบัณฑิตมาพร้อมกัน  
ทั้ง ๕ คนแล้ว ปัญหาปรากฏแก่ฉัน เชิญตั้งปัญหาขึ้นแล้ว  
แก้ไขตามความพอใจ คือว่าเรื่องราวที่เป็นความลับจะเป็น  
ข้อควรคิดนึกก็ จะเป็นข้อควรสรรเสริญก็ ควรจะเปิด  
เผยแก่ใคร เชิญท่านผู้เป็นบัณฑิตวินิจฉัยปัญหาด้วยเถิด”

ท่านเสนากรับฉวยโสภาดทันที เพื่อจะได้กั้นพระเจ้า  
วิเทหราชไว้ทางพวกตน กราบทูลว่า “ขอได้ทรงพระกรุณา  
มีพระราชบรรหารก่อนว่า ได้เฝ้าของชุดพระบาททรงเห็น  
อย่างไร พระพุทธเจ้าข้า”

พระเจ้าวิเทหราชครัดว่า “ความเห็นของฉันทันมีอยู่  
ภรรยาใดเป็นหญิงทรงคิด ครองดีศย์ ผู้นั้นจะดวงดาราเกิน  
มิได้ โอนอ่อนอ่อนตามความพอใจของสามี นารีที่น่าชื่นใจ  
บุคคลควรวางใจ บอกความลับทั้งที่เป็นข้อควรคิดนึกทั้งที่เป็น  
ข้อควรสรรเสริญ แก่ภรรยาฉัน”

ท่านเสนาฯ ฟังแล้วกระหึ่มใจนัก กราบทูลมติของตน

ทันทว่า “ขอเคชะได้ผู้ใดของชุดพระบาทปกเกล้า ๆ ข้า  
พระพุทธรเจ้าเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า เพื่อนคนโตยามด้ามากยาก  
เข็ญ ยึดเป็นทพงไค เป็นผู้ช่วยประคับประคอง เป็นผู้รับหน้า  
ควรบอกความดับแก่เพื่อนผู้นน พระพุทธรเจ้าข้า”

พระเจ้าวิเทหราชทรงเห็นด้วย มีพระดำรัสว่า “เพื่อน  
เช่นนนควรวางใจได้ ; ก็คงเก็บความดับไว้ได้” ครั้วถาม  
อาจารย์ปุกกุดะต่อไป

อาจารย์ปุกกุดะกราบทูลว่า “ขอเคชะ พี่น้องคนโต  
จะเป็นพี่ชายใหญ่ พี่ชายรอง หรือน้องคนเด็ก แม้วาด้าง  
มันโนศีล จิตใจมันคง ไม่โยกไครง ควรบอกความดับได้  
พระพุทธรเจ้าข้า”

ถึงวาระของกามินท์ก็กราบทูลว่า “ขอเคชะ บุครคนโต  
เขาถึงความปรารภนาแห่งหัวใจของบิดา เป็นอนุชาบุตร  
มีความเฉลียวฉลาด ไม่เดงกว่าบิดา ควรบอกความดับ  
แก่บุตรนน พระพุทธรเจ้าข้า”

ถึงวาระของเทวินท์ก็กราบทูลว่า “ขอเคชะ มารดาไค  
เดียงบุตรด้วยความซันใจ ด้วยความรัก ควรบอกความดับ

แก่มารดานน ”

พระเจ้าวิเทหราชทรงเบิกบานพระทัย ที่คณะราช-  
บัณฑิตทั้ง ๕ นายได้กราบทูลถึงบุคคลที่ไว้วางใจ ของ คน ๆ  
แต่ละคน ๆ ดอนมัมมู่จะเก็บความลับไว้ให้เช่นเดียวกับพระองค์  
เมื่อครั้งถามท่านมโหสถ มีคำรับว่า “ พ่อมโหสถ อาจารย์  
เด่นกว่าควรบอกความลับแก่เพื่อน อาจารย์ปุกุกุณะว่าควร  
บอกความลับแก่เพื่อน อาจารย์กามินท์ว่าควรบอกความลับ  
แก่ลูก อาจารย์เทวินท์ว่าควรบอกความลับแก่แม่ ลูกก็ล้มเหตุ  
ล้มผลดีทุก ๆ คน พ่อละมัมมู่มีความเห็นอย่างไร ควรบอก  
ความลับแก่ใคร ”

ท่านมโหสถมิได้เฉลียวใจว่า พระราชปฤจฉาคราวนี้  
เป็นแผนการที่วางไว้เพื่อทำลายตัวท่าน คิดแต่ยว่าพระเจ้า  
วิเทหราชมีพระราชประสงค์จะทรงทราบคดีและกฎเกณฑ์ของ  
ความลับ พาชื่อทูลว่า “ ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท  
ปกเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูลถึง  
หลักการของความลับดังต่อไปนี้ ”

“ อันความลับต้องซ่อนไว้เป็นความลับนั้นแหละดี การ

พรุ่ง พรายความลับไม่ว่าแก่ใคร ๆ ไม่น่าสรรเสริญ  
 เลย ชีวชนเมื่อประโยชน์ยังไม่สำเร็จ พึงอดกลั้นไว้  
 ไม่ยอมเบียดเบียนความลับ คือประโยชน์ที่มุ่งหมายสำเร็จ  
 แล้วนั้นแหละ พึงพูดตามสบาย”

พอได้สดับเช่นนั้น พระอาการของพระเจ้าวิเทหราช  
 ทรงเปลี่ยนแปลงทันที พระพักตร์ซึ่งเบกบานอยู่ ก็กลับมึงตง  
 ดวงพระเนตรแวววาวและซุน ต้องถึงพระทัยว่า “ทรงโหมนัส  
 ซัดแค้นเป็นอย่างยิ่ง” และพร้อมกันนั้น ความเงยบังน้  
 ปรากฏในท้องพระโรง

ท่านเสนาบดีได้ทูลทูลว่า “แผนอุบายของคุณต้องเป็นผล  
 แน่” จึงข้าเดื่องหยนคาตพระพักตร์พระเจ้าวิเทหราช และ  
 พอลึกนกบททรงข้าเดื่องมาทางท่านเสนาบดี สายตาของท่าน  
 เสนาบดีเต็มไปด้วยแววแห่งความยืนยัน คดียากับจะกราบทูล  
 ว่า “เป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าได้กราบ  
 ทูลไว้แล้ว บัดนี้ก็ประจักษ์แต่พระสวณการเองแล้ว” สาย  
 พระเนตรของพระเจ้าวิเทหราช เหมือนกับจะทรงยอมจำนนว่า  
 “จริงแล้วท่านอาจารย์ คุณเชอแล้ว”

ท่านมโหสถสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงโดยฉับพลัน  
ทันที ก็เกิดเฉยใจ ตั้งเกิดศุภกิริยาอาการของพระเจ้า  
วิเทหราช เห็นทรงชำเลืองทางท่านเดิน ก็นกรูได้ทันทีว่า  
“คณะราชบัณฑิตยของพระราชโอรสก่อนแล้ว การที่พระเจ้า  
วิเทหราชทรงตั้งพระราชปณิธาน ก็เพื่อจะทอดถอนใจนั่นเอง”

เวลานั้นแล้ว บรรยากาศซึ่งเครียดหนัก ยิ่งทำให้  
เกิดความอดอดหนักดังไปอีก แม้เจ้าหน้าที่จะจุศุประทุบตีเค็มที่  
แล้ว ความสว่างไสวก็ไม่ใช่อุปการะที่จะช่วยผ่อนคลาย  
ความเครียดเครียดในยามนั้นทีเดียว ทั้งนี้เพราะความเงี้ยว—  
เงี้ยว—เงี้ยวสนิท ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างคำนึง ทั้ง  
พระโอรสก็เกิดความฉงน ท่านมโหสถเห็นพระเจ้าวิเทหราช  
ประทับนั่ง ดูพระอาการ ก็ทราบว่ ทรงอดอดพระทัยหนัก  
ครมของศุภกิริยาของคณะราชบัณฑิตเด่า ก็เห็นว่า “ชนอยู่  
ต่อไปไม่เข้าที่แน่ การกระทำของจอมราชทรุนแรงนั้น ตาม  
ธรรมดาหากจะมีใครรอดวงหน้า จะทรงกระทำอย่างไร ก็มัก  
จะมีพระดำรัสตั้งทันที ไม่ให้รู้ตัว เราควรกลับไปเสีย  
ก่อนดีกว่า” คิดแล้วดุกจากอาสนะ ถวายบังคมตาออกจาก

ห้องพระโรง โดยอาการปรกติ ไม่มีผู้ใดทักท้วงหน่วงเหนี่ยว  
ประการใด

ท่านมโหสถดับศิวไปแล้ว ท่านเสณกก็ได้โอกาสซึ่งรอ  
อยู่ทันที เพราะถ้าท่านมโหสถยังอยู่ ความเงี้ยบก็ต้องอยู่ด้วย  
เป็นธรรมดา พอท่านไปเสีย ความเงี้ยบก็คิดตามท่านไปด้วย  
ท่านเสณกเห็นเป็นโอกาส ก็กราบทูลพระเจ้าวืเทหราชว่า  
“มโหสถเป็นคนท่ไว้ใจไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระเจ้าวืเทหราชตรัสว่า “นั่นซิ จะทำอย่างไรกันดี  
ละ ท่านอาจารย์ช่วยคิดทริ จะทำอย่างไร”

ท่านเสณกกราบทูลว่า “ขอเดชะ จักรอรั้งไม่ได้แล้ว  
ต้องรับกำจัตเสี้ยเงี้ยบ ๆ ไม่ให้ชื้อณา พระพุทธเจ้าข้า”

คณะราชบัณฑิตช่วยกันกราบทูลเจ้าโลมพระทัยพักเดียว  
พระเจ้าวืเทหราชก็ประทานพระขรรค์อาญาดีทริให้ท่านเสณก  
คำเนนการประหารท่านมโหสถเสีย ในคชนท่เข้ามาเฝ้าพรงุน  
เข้าที่ซุ่มประศูวง ทำให้คณะราชบัณฑิตดีใจยิ่งนัก แผน  
การดำเร้จ ตามความปรารภนา กราบทูลว่า “ขอเดชะ  
พวงข้าพระพุทธเจ้าจะขอรับอาษาทำถายต่างเสี้ยนหนาม ของ

ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททุกคน มิใช่แต่มีโหดผู้เดียว <sup>๕๕</sup> ทงน  
 เพราะพวกข้าพระพุทธเจ้า จึง รัก รักดี อย่าง แท้จริง พระ  
 พุทธเจ้าข้า”

กราบทูลแล้ว ก็ถวายบังคมลา พากันเดินออกจาก  
 ท้องพระโรง ด้วยความกระหึ่มอ้อมใจ จนถึงประตูใหญ่  
<sup>๕๖</sup> กั้นตงบนหลังของถ้ำวิปใหญ่ที่คว่ำอยู่ใกล้ประตูนั้น เพราะ  
 ตรงนั้นเป็นที่ประชุมของคณะ ทุก ๆ ครั้ง ตอนออกจากเฝ้า  
<sup>๕๗</sup> จะต้องมานั่งคุยกัน วางแผนบ้าง ถิ่นทนาเรื่องต่าง ๆ บ้าง  
 เป็นอาจฉิน

เมื่อนั่งกันเรียบร้อยแล้ว ท่านเสณกจึงเอ่ยขึ้นก่อนว่า  
 “ใครจะเป็นคนข้ามโหดเด้า”

อีก ๓ คนตกตงมอบให้ท่านเสณกเป็นผู้จัดการประหาร  
 โดยอ้างว่า “ท่านเสณกเป็นคนคงคั้น ก็ควรจะต้องทำด้วย  
 ตนเอง” ท่านเสณกยอมรับโดยซันบาน แล้วถามทุก ๆ คน  
 ว่า “ที่คุนทั้ง ๓ กราบทูลพระราชาไปนั้น พวกคุนทำอย่างนั้น  
 เอง หรือได้ยินได้ฟังมา”

ทง ๓ อาจารย์รับว่า “คนกระทำเช่นนั้น” ด้วยอัน

ถามบ้างว่า “ที่ท่านอาจารย์กราบทูลต่อ เป็นเรื่องที่ท่าน  
กระทำเองหรือ”

ท่านเด่นกรับว่ากระทำเอง แล้วถามต่อไปถึงความลับ  
ที่อาจารย์ทง ๓ มีอยู่ และได้บอกแก่คนนั้น ๆ ใด ทั้ง ๓  
อาจารย์ไม่ยอมบอก ต่างเร่งเร้าให้ท่านเด่นเกล้ามาก่อน  
แล้วพวกคนถึงจะเล่าให้ฟัง

ท่านเด่นกตกตงใจจะเล่าให้พรรคพวกฟัง แต่โดยที่  
ความลับของตนเป็นเรื่องคอขาด จำต้องระแวงอยู่ตลอดกาล  
นั้น จึงเคาะลงข้างที่นั่งกนอยู่ พดางเอ่ยว่า “มิให้สถอยู่  
ไฉนกรรมัง” นั้นเป็นความจริง เพราะท่านมิให้สถออกจาก  
วงแล้วก็หาได้กลับบ้านไม่ ครุ่นคิด ถึงความลับของอาจารย์  
ทง ๔ อยู่ว่า คงต้องกระทำกันมาแล้ว ก็คิดหาทางที่จะถ่วง  
รู้ จึงเข้าซ่อนอยู่ในถ้ำขาว เพราะเคยตั้งเกล้าว่าคณะอาจารย์  
ชอบนั่งปรึกษาหารือกัน ที่ ตรง น. เต็มอ ๆ เมื่อ ออก จาก  
ที่เผ้า ก่อนจะกลับบ้าน การคาดคะเน ของอาจารย์เด่นก  
จึงมีส่วนถูกต้องทุกประการ หากแต่การกระทำของท่านเด่นก  
นั้น กระทำไปด้วยความคาดคะเนเท่านั้น มิใช่จะจริงจิง

อะไร ทั้งท่านมโหสถก็ทราบสติปัญญาของพวกนี้ด้วย จึง  
 ไม่ตักตวงเตือนอะไร คงสงบอยู่อย่างปรกติ การคาดคะเนของ  
 ท่านเด่นจึงไม่ปรากฏผล มีหน้าซ้ำ อีก ๓ อาจารย์ยังท้วง  
 อีกว่า “ท่านอาจารย์ก็หวั่นไปได้ มโหสถเป็นคนมัวเมาใน  
 ความยิ่งใหญ่ของคน ไม่ยอมเข้าไปซุกซ่อนอยู่ใต้ดอก  
 บ้านหมิกำลังดำราญรอนอยู่แล้วหรือ วิดกไปใย มีดคำแดง  
 เขาไม่อยู่ดอก เขียวเด้าเถิด”

“คุณทั้ง ๓ เคยรู้จักนางเรวดีหรือเปล่า” ท่านเด่น  
 เริ่มเรื่องของคน “เรวดีหญิงแพศยานี่”

“ทำไมจะไม่รู้จักครับ” ทั้ง ๓ รับรอง “ใครไม่รู้จัก  
 เรวดี ก็มีใช้ชาวมณฑลตะ หรือ ใครมามีธิดา มิได้พบกับ  
 เรวดี จะไปคุยกับใครไม่ได้ว่า มณฑลนั้นไปมาแล้ว ท่าน  
 อาจารย์ถามทำไม”

“เคยจน พบนางบ้างหรือเปล่า” ท่านเด่นถามต่อไป

“ไม่พบนานแล้ว” ทั้ง ๓ คนตอบ “หายหน้าไปนาน  
 แล้ว ไม่ได้พบกันเลย”

“นั่นแหละ ความลับของผมละ” ท่านเด่นเริ่มขยาย

“วันหนึ่งผมกับเรวดีชวนกันไปร่วมอภิรมย์ชมชน ณ อุทยาน  
 สาดวัน วันนั้นเรวดีแพรวพรายไปด้วยเครื่องประดับอันตา  
 กรของค้อของนางดูงามไปด้วยเพชรรัตนรายรอบ ตรงกลาง  
 มีเพชรรัตนชดศยชาติขนาดใหญ่ น่าแดงเหมือนมดมะพลับ  
 สุก พิจารณาดูในตูกแล้ว จะเห็นเป็นรัศมี ชาว เหลือง ดำ  
 เขียว และดั่ง รยามเมื่อตองแดงแดงเห็นเป็นดวงประกาย  
 ระเบียบเรียบร้อยพุ่งออกจากเหลี่ยม เป็นดีเบญจรงค์ ด้านละ  
 ๘ ดวง คุณเอ๋ย เพชรวิเศษตูกนั้นเป็นชนิดยอดเยี่ยมนักหนา  
 เรวดีเธอประดับไปกับผม เพื่อความรื่นรมย์อันสุดวิเศษ  
 คราวนั้น ผมยังพิศแล้ว ยังอยากได้เป็นสมบัติของตนเสีย  
 จริง ๆ”

“เป็นการยากเกินไป คุณทั้ง ๓ ที่ผมเอ๋ยปากขอจาก  
 เรวดี เพราะทราบกันดีแล้ว หญิงพวกนั้นยากนักที่จะมีใจ  
 กว้างขวางถึงกับดั่งดั่งมีค่าเช่นนั้นให้แก่ใคร ๆ นางเป็นแต่  
 ฝ่ายรับ เคยเป็นแต่ฝ่ายรับเท่านั้น ความเป็นฝ่ายให้นั้น ไม่  
 เคยคิดอยู่ในจิตใจของนาง ทั้งการเอ๋ยปากขอของรักของ  
 ใคร ๆ ก็เป็นที่คำหนักันมาแต่มาแต่แล้ว ว่า ผู้ขอจัตนยอม

เป็นที่เกิดยศขง นิคิธรรมอนนียงคงฝังอยู่ในใจ ผมจะขอนาง  
ไม่ได้แล้ว คุณเอ๋ย

“แต่ความอยากเป็นเจ้าของกรองค้อเพชรสำนุนเดาก  
มีอำนาจหนักหนา มีกำลังเรียวแรงเป็นที่ยง ทำให้ดวงใจ  
ผมมีมติดไปหมด ต้องการแต่จะให้ ได้มาเป็นสมบัติของตน  
เท่านั้น ความตะโมกะนั้นเที่ยวครอบงำจิตใจจนมีมติด

“ในที่สุด ณ ดุ่มทุมพุ่มพฤกษ์อนรมะริน และเป็นที่  
มีดชีวิตบังนัยนคารของคนภายนอก เราได้เลือกเป็นสถานที่  
อำนวยความสะดวกภริมย์ระรินสุดแดนหฤหรัษ และแต่ความ  
โงกอันแรงร้ายดังถ่าวนั้น บันดาตเศรทำให้ผมฆ่านาง ฆ่า  
ควมมอหงส์องน คอระหงอย่างนนคุณเอ๋ย จะทนต่อความ  
บับเค้นได้เท่าไรหนักหนา

“ความโงกมีชัยทุกอย่าง บันดาตความปรารภณาแก่  
ผมแล้ว กรองค้อเพชรสำนุน เป็ดยนมาเป็นสมบัติของผม  
ภายหลังที่ได้ซ่อนร่างน้อย ๆ ของนางไว้ในหลุม กตบเศ็ย  
มีดชีวิตแล้ว ความโงกข้างเป็นเพื่อนทวารภเศ็ยหัดอแดน  
แต่แต่วกัประหตาตเหลือละคุณหงส์ถ่าม ความซนซมในผล

ดำเร่จัดปรารภนา ไม่ได้มีเตย หลังจากฉันนั้นเป็นต้นมา  
 ผมมีแต่ความหวาด ความระแวง เหมือนเรวดตีในกายทิพย์ได้  
 คอยกระซิบใกล้ ๆ หู “มิ่ง ๆ ไอ้เด่นก นี่หรือราชบัณฑิต  
 ของแคว้นวิเทหะ นี่หรือราชบัณฑิตของมกิดา นี่หรือท่าน  
 ราชบัณฑิตภจวารย์แห่งวิเทหราช อนาคตใจจริงตะ! มองดู  
 เพียงผิวก็เกลียดงกเถา แต่ครั้นเห็นภายในของมิ่งแล้ว แล่นรัก  
 แล่นลึกลับรักแล่นจะรุ่งรัง ไอ้ชคควาย เหมาะนักที่จะเรียกมิ่ง  
 ว่าไอ้ชคควาย เพราะมันเกลียดงกเถาข้างนอก ข้างในซรุขระต้น  
 ตี เคียงกิ่งวาดดิงวานมันแหว่งเป็นเคียงกระซิบกระซาบตลอด  
 มา มีหน้าชาบางคราวยังมีเคียงแต่คงความอาฆาต “คงมี  
 วนหนึ่ง เเด่นกเอ๋ย ที่ชคจะคงชคใช้แก่ชค”

“เคียงกิ่งวาดแหว่งต่าง ๆ ได้มีกำลังกองชน ทำให้ผม  
 หวาดผวาและตั้งตั้งเตือนตลอดมา เครื่องประดับก็ไม่กล้าใช้  
 ได้มาแล้ว ก็คงเอาไปแขวนไว้ที่ไม่ขอสำหรับแขวนตั้งของใน  
 ห้อง ซึ่งผมไม่ต้องการจะเหยียบย่างเข้าไป ความหลังมัน  
 เร่งเร็ว ความผิดในชีวิตมันร้ายแรง ดุดันที่ผมจะเก็บความ  
 ลับใจเฉพาะตน ต้องนำไปเล่าให้เพื่อนรักคนหนึ่งฟัง ค่อย

บรรเทาความกดดันไปได้ นอกจากนั้นแล้ว ก็ไม่เคยบอกใครเลย ด้วยเหตุนี้ ผมจึงกราบทูลพระราชว่า “ควรบอกความลับแก่เพื่อน”

“พวกคุณฟังเรื่องของผมแล้ว ยานำไปบอกเล่าให้ใครฟังเป็นอันตราย ถ้าความเรียงนทราบทูลพระกรรณของพระราชามีเมื่อไร ก็เป็นอันว่าพวกคุณกับผมต้องแยกไปอยู่คนละโลก ไม่ได้อยู่ร่วมโลกกันต่อไป” ท่านเดินกำชับในคอนท้าย แล้วเลยทวงปุกกุดะ “คราวที่คุณปุกกุดะต้องเดาให้เราฟัง อย่าอิดเอื้อนทีเดียว”

“พวกคุณคงจะเคยได้เห็น คราวที่พระราชาทรงโปรดปรานผม มีพระกระแสรบตั้งเรียกผมเข้าไปใกล้ที่ประทับในเวดาทรงพระตำราญ แล้วพระองค์ก็บรรทมหนุนขาของ ผม มีอยู่โดยมากทีเดียว” ปุกกุดะเริ่มขยายความลับของตน “แต่เมื่อบรรทมตามพระราชอัชฌาศัยแล้ว ก็มักจะมึพระราชกระแสรบตั้งว่า ขาของอาจารย์ปุกกุดะนุ่มดี นั่นแหละเป็นความลับขบถในชีวิตของผม เป็นเรื่องคอขาดบาดตายเช่นเดียวกัน เรื่องนี้ไม่มีใครรู้เลย นอกจากน้องชายคน

เด็กของผมคนเดียวเท่านั้น

“คงจะเป็นชื่อน่าสงสัย ทำไมผมถึงเห็นเป็นเรื่องสำคัญ  
ในเมื่อพระราชาทรงโปรดปรานถึงเพียงนั้น ไม่ต้องสงสัย  
ดอกพวงคุณ ที่เป็นเช่นนั้น เพราะขาของผมเป็นขี้นเอง  
ผมพยายามปกปิดเป็นหนักหนา ไม่มีใครรู้ เว้นแต่น้องชาย  
เท่านั้น แต่ก็ไม่เคยบอกใครเลย แกล้งแผลดให้ ได้ยาให้  
แล้วพันผ้าให้ บริเวณขาของผมมีผ้าพันอยู่จึงมีตุ่มผื่นเป็น  
ที่โปรดปรานตำราญพระราชหฤทัยของพระราชอาแห่งเรา

“เรื่องนี้เป็นความลับซึ่งผมปกปิดหนักหนา นอกจาก  
น้องชายแล้ว ไม่เคยบอกผู้ใดเลย เพิ่งจะนำมาเล่าให้พวกเรา  
ฟัง เพราะเห็นว่าร่วมทุกข์ร่วมยากมาด้วยกัน ตกอยู่ในฐานะ  
อันเดียวกัน อย่างไรเสียคงไม่คิดทำร้ายต่างกันเป็นแน่ ขอ  
ให้ท่านอาจารย์ และคุณกามินท์ คุณเทวิน ช่วยปกปิดให้ผม  
ด้วย มีนเรื่องเกี่ยวกับความมีชีวิตหรือความไม่มีชีวิตของผม  
ถ้าพระราชาทรงทราบ ก็หมายความว่าผมไม่มีชีวิตต่อไปละ”

ทั้ง ๓ คนย่นยั้น จะช่วยกันปกปิดให้มิดมั้น แต่ไม่  
มีใครทราบว่า ยังมีบุคคลอีกผู้หนึ่ง ซึ่งไม่อยู่ในวงของคน

ได้กำหนดความลับในใจอย่างแม่นยำ คือ ผู้ที่ทุกคนคิดว่า  
 “บ้านนี้ คงกำลังหมกมุ่นมาแต่ด้วยศฤงคารบริวารยศ นัน  
 แหะ”

กามินท์ไม่ต้องการให้เค็ชเชอ เขยความลับของตน “ท่าน  
 อาจารย์และท่านปลุกฤษะ กับคุณเทวินท์ ถ้าคุณไปบ้านผม  
 ในวณดินกาพบักซ์ คือวันแรม ๑๕ ค่ำ หรือแรม ๑๔ ค่ำ  
 แล้วแต่เดือนไหนจะเป็นเดือนคู่หรือเดือนคี่ คุณจะพบประตู  
 บ้านผมปิดสนิท ไม่มีผู้ใดจะเข้ามาพบกับผมได้ และ  
 พรหมกันหนั้น จะไต่ย่นเตียงมหรสพกักถกของอยู่ที่ประตูภายใน  
 นอก ประตูจามีงานครึกครื้นรื่นเริงทุก ๆ วณดินกาพบักซ์  
 ที่เค็ชเชอแหะความลับของผมละ

“ทำไมผมจึงว่านหนั้นแหะเป็นความลับของผม เรื่องนี้  
 อยู่ว่า ผมนมเวมกรรมประจำตัวมานานแล้ว ไม่ทราบว่าจะ  
 จะแก้ไขได้อย่างไร คือพอถึงวณดินกาพบักซ์ ก็มีคนคนหนึ่ง  
 หนึ่งนามว่านรเทพ เข้าถึงในร่างกายของผมทุกครั้งมา เมื่อ  
 นรเทพเข้าถึงแล้ว จะกระทำให้ผมปราศจากความรู้ ดึงนัก  
 คิดเช่นคนปรกติ ทำให้ผมร้องครวญคราง มีเตียงเห่าหอน

เหมือนสุนัขบ้า เป็นเช่นหมาทุก ๆ วันต้นภาพปักยี่

“ความข้อนไม่มีใครทราบ นอกจากลูกชายของผมคนเดียวซึ่งผมบอกให้แกรู้ เพราะฉะนั้น เมื่องงวนหนวดก็แกไม่ยอมให้ผมไปไหน เมื่อเห็นผมเริ่มถูกผีเข้าตั้ง ก็จัดการให้ผมนอนเตียงในห้องชั้นใน ปิดประตูซึ่งไว้ ส่วนแกออกมาอยู่ข้างนอก จัดให้ผมหรดศพจนที่ประตูบานอย่างครนเครง เพื่อจะอาศัยเสียงของมรดศพกดเตียงผมซึ่งหอนให้อยู่อย่างสิ้นหนภายในห้องเรือน ลูกชายช่วยปกปิดความลับของผมไว้ไม่ให้แพร่งพราย

“ท่านอาจารย์แฉะคุณทั้งต้องตองคิดดูเถิด ถ้ามีคนรู้ความลับของผมแล้ว จะเป็นอย่างไร ยิ่งทรงทราบถึงพระกรรณพระราชด้วยแล้ว ก็หมายถึงความสิ้นชีวิตท่านเองนี่เป็นความลับของผม ลูกชายท่านนทรู ผมจึงกราบทูลดังที่ทราบกัน”

“ถึงวาระของคุณเทวีนที่บังตะ” ท่านเส่นกเคื่อน  
“คุณกราบทูลว่าควรบอกความลับแก่แม่นั้น คุณมีความลับอย่างไร จึงนำมาเล่าสู่กันฟัง พวกเราทั้งสามก็ได้เบ็ดเตล็ด

ความดีของคน ๆ หนึ่งแล้ว เจริญคุณเล่าความดีของคุณ  
เกิด”

“ท่านอาจารย์ไม่เคยนอน ผมก็ได้อ่านแล้ว” เทวทินต์เสียง  
อ่อน “เมื่อท่านอาจารย์กับพรรคพวกถ่มหัวแล้ว ผมก็จม  
ท้ายด้วยเสมอ ไม่มีทางที่จะเอาตัวปลัดหนีไปได้ ท่านอาจารย์  
เป็นผู้กำกับนาวาดำที่เราช่วยกันมา เป็นก็เป็นด้วยกัน คาย  
ก็คายนด้วยกัน ซึ่ครับ”

“อย่ารำไรเลย เล่าเรื่องของ คุณเกิด” ท่านเดิน  
เตือนซา

“เรื่องของผมก็เป็นเรื่องสำคัญ เท่า ๆ กับเรื่องของ  
ท่านอาจารย์และคุณทั้งสอง” เทวทินต์เริ่มอารมณ์ขบถ “ท่าน  
อาจารย์และคุณปุ๊กกุดะ คุณกามินท์ คงจะได้เคยเห็นความ  
สำคัญของผมในเวลาเข้าเฝ้าอยู่ด้วยกันแล้ว เวลาเข้าเฝ้าพระ  
ราชาของเราพร้อมกัน พระราชาเป็นทักทายผมก่อนใครที่เดียว  
นี่เป็นความดีสำคัญยิ่งในชีวิต ผมปกปิดที่สุด ทราบแต่  
มารดาของผมผู้เดียวเท่านั้น

“นี่เป็นเช่นนั้นเพราะอำนาจของดวงแก้วมณีเป็น

เครื่องเซ็ดชุดง่าราศรี ซึ่งท้าวถักรินทร์เทวราชโปรดประทาน  
แด่พระเจ้ากุดราช แต่กาลก่อนนั้น เพื่อให้พระเจ้ากุดราชซึ่ง  
มีพระรูปปราศจากความสวยงาม ได้ทรงประดับสำหรับ  
พระองค์ ทำให้ทรงสมบูรณ์ด้วยพระศิวินดุตั้ง เป็นดวง  
แก้วที่อำนาจวิเศษดั่งมณฑลอย่างยอดเยี่ยม ดวงมณีรัตนคุณ  
ได้ตกทอดเป็นพระราชมรดกถึงพระราชานั่งเราในทุกวันนี้

“คราวหนึ่ง พระเจ้ากรุงวิเทหราชตรัสให้ผมนำมณีรัตน  
ต่าง ๆ ซึ่งเป็นพระราชมรดกไปทำการขจัดฉัณด์รฐณ์ เพราะ  
ผมเป็นผู้ชำนาญพิเศษในทางเจียรไนรัตนะ เมื่อได้โอกาส  
เช่นนั้น ก็เลยขโมยดวงมณีรัตนอันหาค่ามิได้นั้นไปเป็น  
สมบัติของคนเดียว โดยมอบให้มารดาเป็นผู้รักษาไว้ ถึงเวลา  
จะเข้าเฝ้า มารดาก็นำดวงมณีรัตนนั้นมาให้ผม ผมก็เพิ่งดู  
ดวงมณีรัตนที่มณฑลจากดวงมณีรัตนนั้น เข้าสู่ตนด้วยสายตา  
แต่จากนั้นให้มารดาเก็บไว้ดังเดิม”

“ด้วยวิธีนี้ เวลาผมเข้าเฝ้าพร้อม ๆ กับผู้อื่น แม้แต่  
ท่านอาจารย์และพวกเรา พระราชาก็ทรงปราศรัยกับผมก่อน  
เพื่อน และผมมักจะได้รับพระราชทานบำเหน็จรางวัล รัตนะ

๘ กระษาปณ์บ้าง ๑๒ กระษาปณ์บ้าง ๓๒ กระษาปณ์บ้าง  
ถึง ๖๔ กระษาปณ์ก็เคยมี ทุก ๆ วัน

“อานุภาพของดวงมณรัตนหิน ไม่มีผู้ใดล่วงรู้โดย  
แม่แต่พระราชาก็ไม่ทรงทราบ หากพระองค์ทราบเมื่อใด  
เมื่อนั้นชีวิตของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินนั้น เป็นความลับของ  
สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน และผมเชื่อในพระกรุณาของคุณ  
แม้ว่า อย่างไรก็ยังไม่คิดทำลายลูกรักของท่าน มีแต่ยังสนับสนุน  
ตั้งแต่มิตรลูกให้มีความสุขความเจริญยิ่งขึ้นถวายเดี๋ยวนี้  
ผมจึงกราบทูลว่า ควรบอกความลับแก่มารดา

คณะอาจารย์ทั้ง ๔ มาประชุมกันแต่ความลับด้วยกัน  
ฟัง เหมือนดังฝ่าออกของตบ ๆ แล้วตัวได้ออกมากองไว้  
ภายนอก ซึ่งท่านเสนาบดีได้กำหนดไว้ถนัดในความทรงจำ  
โดยพวกนั้นหารู้จักคนไม่ ครั้นแล้วท่านเสนาบดีได้เขียน พวกเรา  
ร่วมมือกัน ร่วมคิดกันมา เป็นเวลา ๓๐ ปีแล้ว ที่จะทำลาย  
บุคคลซึ่งเป็นผู้กีดขวางเรา ถึงกับได้รับความอับประยศอดสู  
แทบจะดูหน้าชาวมิถิลาไม่ได้มาด้วยกัน ครั้นเป็นครั้งสุดท้าย  
แล้ว พวกคุณอย่าได้ประมาทเดินเลื้อยเมตอไปดเป็นอันขาด

พรุ่งนี้ ต้องพากันมาแต่เช้าตรู่ จักใคร่รวมมือกันจับไอ้ลูก  
บ้านนอกนั้นฆ่าเสียให้สิ้นเดียนหนาม”

ทุกคนรับคำท่านเด่นก แลวงกพากันตักขันแยกย้ายกัน  
กลับบ้านเรือน

คณะอาจารย์ทั้ง ๕ พากันไปหมดแล้ว คนของท่าน  
เสนาบดีก็พากันมาเบียดถึงชาว พาท่านกลับบ้าน

ท่านเสนาบดีก็กลับถึงเรือน เมื่อราตรีได้ผ่านไปนาน  
แล้ว อาบน้ำบริโภคนอาหารด้วยความสบายใจ อิมหน้า  
ดำร้ายแล้ว ดำริในใจว่า "ฉันทพระนางอุทุมพรเทวี พระพี่  
ของเรากงสั่งข่าวมาบอกในวังเป็นแน่" คิดแล้วก็เรียกคน  
สนิทคนหนึ่งมาตั้งว่า "เจ้าจงคอยระวังอยู่ในที่ประตู หากมีใคร  
ออกมาจากวัง ต้องการจะพบเราเดะก็ รับพาไปหาเราทันที  
ทีเดียว" ตั้งเสียแล้วก็นอนพักผ่อน เพื่อออกมำสั่งไว้  
คืนรับกับเหตุการณ์ในวันรุ่งขึ้น

ราตรีภาดนั้น พระเจ้ากรุงวอเทหราชเสด็จเข้าสู่พระแท่น  
บรรทม พระองค์มีไฉทรวงผาดุกในพระทัยเฉย ทรงเป็นด้วย  
ทรวงหวนระดังถึงความดีของท่านเสนาบดีที่ประกอบไว้แต่ครั้ง

อดีต ทรงย่นรำลึกไปถึงว่า "พ่อมโหดเป็นบัณฑิตมีความเฉลียวฉลาดรอบรู้ในสรรพธรรม เห็นประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ก่อให้เกิดใจ เราได้อุปถัมภ์บำรุงมาตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ เรอเด่าก่มุงที่จะทูลบำรุงเรามาแต่กาดนั้น ๆ ไม่เคยปรากฏเลยว่า ได้กระทำความเดือนเดือนแก่เรา ตลอดระยะเวลา ๓๐ ปี คราวที่ทอดถามปัญหาเรอเด่า ถ้าไม่ได้พ่อมโหดบัณฑิตแล้ว เราก็คงไม่ได้มีชีวิตอยู่มาได้จนถึงปานนี้ เราคงถูกเหตุที่ฉิบเป็นอันตรายเป็นแล้ว"

"โฮ ! ไม่พ้อที่เคย ไม่เป็นการควรเคย ที่เรายดลือเอาถ้อยคำของอาจารย์เด่นกเป็นต้น ซึ่งเป็นไพร่กัน เป็นอรักกับพ่อมโหด ถึงกับตั้งพระขรรค์บังคับให้ฆ่าเรอเด่า ไม่ควรที่เราจะกระทำเช่นนั้นเลย"

"โฮ ! พรุ่งนี้แล้ว พรุ่งนี้เช้า เราก็คงไม่ได้เห็นพ่อมโหดผู้บัณฑิตต่อไปแล้ว"

พระองค์ทรงรำพึงไป ความโศรกเศร้าก็ยิ่งถ่มถ่มพระราชหฤทัยสุดประมาณ พระหฤทัยความเศร้าโศรกแผดร้อนระอุ พระเสโทชุ่มซาบทั่วพระกาย พระองค์ทรงกระวน

กระวายเป็นอย่างยิ่ง ทรงตั้งพระหฤทัยอย่างหนัก ความผ่องใส  
มิได้มีโอกาตเยี่ยมกตยาเข้าสู่พระหทัยแม้แต่น้อยเลย แม้  
กระทั่งพระนางอุทุมพร เด็ดจ้เข้ามาประทับร่วมพระแท่น พระ  
องค์ก็ยังมีพระมณฑลจมอยู่ในห้วงแห่งความเศร้า แทบจะไม่ทรง  
รู้ดีกว่า บดินเห็นขอพระแท่นบรรทม มีบุคคลที่ ๒ มาร่วมด้วย

พระนางอุทุมพรทรงเห็นพระอาการ ของพระราช สามี  
ผิดปรกติไปตั้งนั้น ก็ทรงพระดำริว่า “เป็นไฉนหนอ จน  
ทูลกระหม่อมของเรา ถึงได้ทรงหม่นหมองไปถึงเช่นนี้ มี  
อะไรกระทบพระราชหฤทัยอย่างไรหนอ” ทรงค้นหาสาเหตุ  
สืบไป “ความผิดพลาดของเราข้อหนึ่งข้อใด อันทำให้เป็น  
พระคายนเคืองพระราชหฤทัย จะมีบ้างกระมัง” ทรงตรวจ  
พระจริยวัตรก็มิได้ทรงประสพข้อบกพร่อง อันจะเป็นเหตุให้  
พระราชสวามีทรงระคาย “คงจะเป็นด้วยเหตุอื่น ต้องทูลถาม”  
ตัดสินใจพระทัยแล้ว กราบบังคมทูลถาม “ขอเดชะ พระ  
ทูลกระหม่อม ผู้เป็นศิริสว่างสูงสุดของเกล้ากระหม่อมฉัน ทูล  
กระหม่อมทรงตั้งพระหฤทัย ด้วยเรื่องอะไร เพคะ เกล้า  
กระหม่อมฉันขอประทานพระโอภาสต่อทูลกระหม่อมทรงพระ

กรุณาตรัสบอกเกล้ากระหม่อมฉันเถิด เพคะ ทรงกังวลพระราชหฤทัยอย่างไร เกิดเหตุการณ์อันกระทำให้ต้องทรงมีพระวิตกหนักพระราชหฤทัย หรือเกล้ากระหม่อมฉันได้ทำความผิดข้อใด อันจะเป็นเหตุให้ระคายเคืองเบื้องบาทยุคลด โปรดทรงพระกรุณาตรัสเถิด ขอพระทูลกระหม่อมโปรดทรงระลึกถึงทีเกล้ากระหม่อมฉันได้เคยกราบทูล พระกรุณามาแต่ไร ๆ แล้วว่า ความสุขความดีราญของพระทูลกระหม่อมเท่านั้น เพคะ เป็นความสุขของเกล้ากระหม่อมฉัน ”

“ เทวี่ของฉนั้น ” ตรัสด้วยพระสุรเสียงแหบเครือ “ เธอไม่มีความผิดอะไรดอก แต่... ไ้อี้ ฉนั้นจะบอกเธออย่างไร... จะบอกเธอได้อย่างไร ” พระดำรัสขาดเป็นห้วง ๆ ด้วยอำนาจแห่งพระโทมนัส

“ ตรัสเถิดทูลกระหม่อม ” พระนางปลอบ “ จะได้เป็นทางระบายพระอาการโทมนัสมาให้เกล้ากระหม่อมฉันเต็มถ้วน ร่วมด้วยกับพระทูลกระหม่อม ชีวิตของเกล้ากระหม่อมฉันดำรงอยู่เพื่อความสุขของทูลกระหม่อม เพคะ ”

“ ขอบใจ เทวี่ทรวก ฉนั้นทราบถึงความจงรักภักดีของ

เธอแล้ว” ครั้นชมพระเทวี “แต่เรื่องทนต์ก้างกุดมอยู่นั้นคิดว่า ถ้าบอกเธอ ก็คงจะทำให้เธอต้องกุดมไม่น้อยกว่าฉันเลย ฉันไม่ปรารถนาจะเห็นความหม่นหมองของเทวีที่รักของฉันเลย”

“ไม่เป็นไรดอก เพคะ” กราบทูลรับรองหนักแน่น “เกล้ากระหม่อมฉันจะซ่อนอ้มเกล้า ๆ รับพระกรุณาด้วยความอดทน ที่เกล้ากระหม่อมฉันมีอยู่เพคะ”

“ที่ฉันก้างกุดมใจอยู่นั้น” ครั้นด้วยพระสุรเสียงแผ่ว “เพราะก้างติดคิดว่า ฉันได้สั่งให้เขาฆ่ามโหสถผู้เป็นบัณฑิตเสียแล้ว มโหสถบัณฑิตจะถูกฆ่าเสียแล้ว ฉันคิดแล้วเสียใจโธ่! เขาทำความดีความชอบให้แก่ราชการเป็นอันมาก ไม่เคยมีความผิดพลาด ความบกพร่องประการใด ๆ ทั้งสติปัญญาเด่าก็สามารถยิ่งกว่าใคร ๆ ไม่ควรเลยที่ฉันมาสั่งให้ฆ่าเสีย”

พระนางอุทุมพรทรงสดับแล้ว ทรงเสียพระทัยอย่างหนัก พระอูระของพระนางเหมือนหนึ่งถูกภูเขาทั้งลูกมาทับไว้ พระอัสสัสะบัสสัสะเป็นไปด้วยอาการชั้ เจียนจะไม่ปรากฏ

ออกมา นำพระเนตรสอดพระเนตร “ไอ้เพื่อน้องรักของพี่  
ทรงรำพึง แต่แว่กตู่ตักคพระทัยไว้ กราบทูลพระราชดำ  
“มโหสถได้กระทำความผิดอันใดเจ้า เพคะ”

“ฉันถามปัญหาเรื่องความดับ ว่าควรบอกแก่ใคร  
ทุกคนก็มีคนท้วงใจไว้ความดับทั้งนั้น แต่พอมโหสถไม่  
บอกใคร เขาไม่ไว้ใจใคร เก็บความดับไว้กับคนผู้เดียว เป็น  
บุคคลที่น่ากลัวน่ะแฉะ ฉะนั้นจึงได้มอบพระขรรค์แก่  
คณะอาจารย์ให้จัดการฆ่าเขาเสียในตอนเช้าวันพรุ่งนี้”

“ความจริงพอมโหสถกราบทูลเช่นนั้นก็แต่ตั้งว่า เป็น  
คนมีดีบดคมใน ไม่น่าที่พระทูลกระหม่อมจะไว้ดวงพระราช  
หฤทัย ยิ่งเป็นผู้ดำรงในอิศรฐานถึงเต้านาดี เป็นคนที่มี  
อริยาศัยเช่นนั้น ก็ยังทำให้เป็นทนายระแวงหนักขึ้น” พระนาง  
ตรัสคัดอัยตามพระราชอริยาศัย เพื่อให้ทรง คดา ย พระ  
โทมณีดี “การที่ทูลกระหม่อมตรัสตั้งให้ฆ่าเสียก็เป็นการถูก  
ต้องอยู่ เพคะ เปรียบเหมือนตังไฟเริ่มเกิด ยังไม่ทันได้ดู  
ตาม หรือเปรียบเหมือนถอนต้นไม้เสีย เมื่อมันงเงเตกๆ อยู่  
ยังไม่ทันหยั่งรากแผ่กิ่งก้านกว้างขวางออกไป ทรนัยก็ทรง

พระราชารูปคึกทุก ๆ พระองค์แต่ปางอดีต ย่อมทรงปฏิบัติมา  
เมื่อทรงเห็นว่า ผู้ใดมีทางจรเป็นเดือนหนาม แก้วราชบัลลังก์  
ก็ต้องรับกำจัด เพราะองค์พระมหากษัตริย์สัมมุติเทพย่อม  
ทรงค่ายิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ในแดนดิน ตามกำหนดแต่ปางบรรพ์  
ท่านก็คิดว่า ฟังสละหมู่บ้านเพื่อนคม ฟังสละนิคมเพช  
ชนบท ฟังสละชนบทเพ็ชรราชธานี ฟังสละราชธานีเพ็ชร  
พระมหากษัตริย์ ดงนนทระทรงกำจัดมิให้ลดเสียดยทงนกันบว่า  
ทรงดำเนินตามนิติต่างบรรพ์โดยอนุโลม หุดกระหม่อม  
ไปรดทรงพระวิจารณ์ด้วยพระปรีชาเกิด เพคะ”

พระเจ้ากรุงวิเทหราชก็ยังมีพระทัยศุภจากพระ โทมนัส  
ตรัสกับพระนางด้วยพระสุรเสียงเกือบปรกติ “แม่จะชอบด้วย  
นิติต่างก่อน ๆ ฉันทก็อดเสียดใจไม่ได้เลย”

พระนางก็ทรงหาเรื่องต่าง ๆ มากกราบทูลเทียบถวายเพื่อ  
ให้คลายพระทัย ในที่สุดพระเจ้าวิเทหราชก็ทรงคลายจาก  
ความเคঁร่าไคร่รุด เด็ดจ้จเข้าสู่นิทรารมย์ พระนางทอดพระเนตร  
เห็นพระราชดำริบรรทมหลับสันหนแล้ว ก็เด็ดจ้จจากพระแท่น

บรรทม เขาสู้อย่างออกห้องหนึ่ง ทรงพระอักษร ถึงท่านเสนาบดี  
เป็นขอความตงน

“พ้อมโหดถ

ขณะบั้นพิศทั้ง ๔ ได้ร้ายเชอ กราบทูลยุยงพระ  
ราชา พระราชากรวมาก ประทานพระแสงขรรค์ให้  
พวกนนช่วยกันจับเชอฆ่าเสีย ที่ระหว่างประตูวังในวัน  
พรุณ เพราะฉะนน วันพรุณ เชออย่ามาสู่พระราชวัง  
เดย ถ้าจำต้องมา ก็ต้องสามารถทำชาวนครให้อยู่  
ในกำมือให้ได้เดวถึงคอยมา”

ทรงพระอักษรเสร็จแล้ว ทรงลอคได้ในกตัก ทรงพัน  
ด้วยค้าย ได้ในภาชนะแล้วทรงคตุมมิตชิต ประทับตราเรียบ  
ร้อย ครัดเรียกนางข้าหวดวงคนฉันทมา มีพระเสาวนย์ตั้งว่า  
“เจ้าจงนำภาชนะนี้ไปให้แก่มโหดถบั้นพิศ น้องชายของ  
เราเดยอน” แล้วพระนางก็เสด็จเขาสู่อับบรรทม

นางข้าหวดวงรับพระเสาวนย์ได้เกล้า ๆ แล้วยกภาชนะ  
เดินออกจากวงไป เมื่อจะผ่านประตูแต่ละชั้น ๆ ไป นาย  
ทวารบาลซักถามได้ทราบว่ “พระนางตั้งของไปให้ท่าน

มโหสถบัณฑิต” ก็ไม่มีใครห้าม เพราะเป็นที่ทราบกันทั่วไป  
 แล้วว่า “พระนางกราบทูลขอพร แต่พระเจ้ากรุงวิเทหราชไว้คำ  
 หากพระนางด้วยสิ่งใด มีโอฆารตเมื่อใด จะทรงส่งตั้งนั้น  
 ไปใหม่โหสถเมื่อนั้น ไม่ว่าคำคั้นคักคั้นเพียงใด ขออย่าให้  
 ผู้ใดห้ามปราม แม้นายประคูก็จงเปิดประตูให้ไปทุกคราว  
 นางข้าหาดวงจึงได้นำกัณฐาร ไปถึงบ้านท่านเสนาบดี โดย  
 ปราศจากกตติชิต

ยามนั้นเป็นเวลาดึกมากแล้ว ประตูบ้านท่านเสนาบดี  
 ยังมีคนทักคนเฝ้าอยู่ เมื่อเห็นนางข้าหาดวงมา ก็ทราบได้ว่า  
 “มาจากพระนางอุทุมพร” ไม่รอช้า รีบเปิดประตูพาเข้าไป  
 หาท่านเสนาบดีทันที

ท่านเสนาบดีเห็นนางข้าหาดวงถือภาชนะ มีดิลกมีมาคดุม  
 นำมาตั้งให้ ก็ทราบได้ทันทีว่า “พระนางอุทุมพรส่งข้าวงมา  
 ประทาน” ก็ดำริชอบใจนางข้าหาดวง และขอให้นางข้าหาดวง  
 ช่วยกราบทูลความรู้อย่างขอพระเดชพระคุณ ในพระกรุณา  
 ของคนแต่พระนางแล้ว ก็ให้นางข้าหาดวงกลับ

ท่านเสนาบดีแก้ห่อภายนอกและแก้ด้ายทมิฬ กดก ด้ก

ออก พบตายพระหัตถ์อ่านทราบความตลอดแล้ว ก็พิจารณา  
วางแผนการณ์ไว้เรียบร้อย เข้านอนต่อไป

เช้าครูแดงอาทิตย์ยังไม่อุทัย ความมืดอันเป็นความ  
หมายของราตรี ยังคงมีอำนาจคลุมพนพิภพอยู่ เป็นเวลาที่  
ฝูงชนกำลังดำราญในนิตรารมย์ แต่คณะอาจารย์ทั้ง ๔ ได้  
สลัดเดี๋ยวแล้วซึ่งความดำราญนั้น เพราะมีกิจอันสำคัญซึ่ง  
จะอำนวยความสะดวกดำราญสูงสุดรออยู่ ต่างคนต่างกายทมัดแถม  
รับมาพร้อมกันที่ช่องประตูวัง เชิญพระแดงขรรค์อาญาสิทธิ์  
มาด้วย โดยท่านเสนาบดีเป็นผู้ถือ ต่างก็ทายมั้นว่า “อย่างไร  
ก็ต้องได้ข้ามโหดในเช้าวันนั้น”

แต่ รอ—รอ— จนกระทั่งดวงอาทิตย์อุทัย ท่านเสนาบดี  
ก็ยังไม่มา ไม่เห็นท่านเสนาบดีผ่านเข้ามา ต่างคนต่างก็ปรึกษากัน  
กัน “เฮ! ทำไมไม่โหดไม่มา บานันแล้ว ด้ายมากแล้ว  
ไม่เห็นมา ทำอย่างไรกันดี”

“ไม่มากไม่ได้เข้า” เทวินท์เอ่ยขึ้นตามความจริง แต่  
ก็ฟังแปร่งหู

“คุณนี่พูดอย่างไร” ท่านเสนาบดีแย้งขึ้น “เดี๋ยวก็

ต้มมุคิเป็นตัวแทนไอ้ลูกบ้านนอกเดี่ยงเดี่ยง ผ่านซี่”

เทวีนท์ฟังแล้วหัวใจหวาม “โปรดเถิดครับ ผมพูด  
ไปตามประสาซี่ขอ เห็นว่าถ้าเขาไม่มา พวกเราก้ไม่ได้มา  
ความจริงก็เบ็นเช่นนมไซ้หรือครับ”

“จริงนะจริง แต่ไม่ควรจะพูด” ท่านเด่นก่ค่อยคลาย  
ความเคร่งเครียดลงบ้าง “ความจริงบางอย่างพูดไม่ได้มีอยู่  
นะคุณ เช่นเรื่องนี้ พวกเราหมายมั่นข่มมือเบ็นหนักหนา  
ทั้งไค่ลงทุนตงแรงกันมามิไร่น้อย กว่าจะได้รับพระแสงขรรค์  
อาญาดีทศเด็มนมา พวกเราต่างก่ยึดปรัคกัน ที่จะได้เห็น  
ผลดำเร็จประจักษ์ค่อหน้าค่อตา ดูคุดดำห้ทงความลุ่มดำราย  
มาช่มรอกอยู่ทนแต่ก่อนแดงอาทิตย์อุทัย ครันมาผิดมาคพดาค  
หมายเดี่ยงเช่นนี้ ทุก ๆ คนก้เดี่ยใจเบ็นอย่างยิ่ง หรือคุณ  
ไม่เดี่ยใจ”

“ไร้ครับ ทำไมผมจะไม่เดี่ยใจเด้า” เทวีนท์ก่ด่า  
เดี่ยงฮ่อน แด่ดงความระทต “ผมเดี่ยใจเบ็นที่ลุดเด้า ที่  
พวกเราค้องผิดมาคพดาคหมาย ความเดี่ยใจของผมครัน  
คิดวาคงไม่น้อยกว้าพรรคพวกเบ็นแน่ แต่เราจะทำอย่างไร

กันต่อไป” เทวินทร์รีบเปลี่ยนแนวทางไปเสียทางอื่น

“นั่นดี พวกเราจะทำอย่างไรกันต่อไป จนบ้านนมโหสถ  
ก็ไม่มีมา” ปุกกุณะรีบตั้งเตวรินทร์ “ตายมากแล้ว มโหสถ  
คงจะรู้ตัวกรรมัง”

“ผมคิดว่า พวกเราควรไปเฝ้ากราบทูลแด่พระเจ้าเหนือ  
หัวดีกว่า” กามินทร์ออกความเห็น “เพื่อฟังพระราชกระแส  
สืบไป หากทรงพระกรุณาโปรดส่งสถานใด ค่อยคิดอ่าน  
กันใหม่”

“ตกลง ไปเฝ้ากันก็ไป” ท่านเด่นกตัตบท “บ้าน  
คงไม่มีมาแล้ว”

คณะอาจารย์ ทั้ง ๔ ต่างพากันเข้าเฝ้าพระเจ้า กรุง  
วิเทหราช ณ ที่ประทับรโหฐาน

“ท่านอาจารย์ทั้งหลาย ข่ามนโหสถแล้วหรือ” พระ  
เจ้ากรุงวิเทหราชมีพระดำรัสด้วยพระสุรเสียงอันดังท่าน แต่ตั้ง  
ว่าทรงชมพระหทัยอย่างสุดพระกำลัง

“ขอเดชะ พระราชอาญาไม่พบนะ” ท่านเด่นก  
กราบบังคมทูล “พวกข้าพระพุทธเจ้ามาชุมนุมรอดคงแต่เข้าครู

จนบัดนี้ ไม่เห็นมโหสถเข้ามา พระพุทธเจ้าข้า”

เวลาที่ คณะ อาจารย์ เข้าเฝ้า พระเจ้ากรุงวิเทหราชนั้น  
ท่านเสนาบดีหนุ่มน้อยพึ่งตนเท่านั้นเอง ภายหลังจากฉันทาน  
กาย ด้วยน้ำหอม ประดับกายตกแต่งด้วยอาภรณ์พร้อมสรรพ  
รับประทานอาหารอิมหันต์สำราญแล้ว ก็มีบัญชาตั้งโยธาที่  
อยู่ในอำนาจ ให้แยกย้ายกันไปทำการยึดพระนครมิถิลาไว้ใน  
อำนาจ ทั้งมีคำสั่งให้จัดการป้องกันเหตุการณ์โดยรอบคอบ  
ทั้งนิตาเนินตามแผนการซึ่งได้จัดวางไว้อย่างเรียบร้อย ส่วน  
ท่านเสนาบดีชั้นผู้รักนงาม มหาชนชาวมิถิลาพากันห้อมล้อม  
เดินขบวนเข้าสู่พระราชวัง จนถึงพระทวารหอดวง

พระเจ้ากรุงวิเทหราชได้ทรง สดับ เฝียง ครน เกรงของ  
ขบวนที่ท่านเสนาบดีนำมาถึงพระทวารหอดวง ก็เสด็จออกจาก  
พระราชอาสน์เผยแผ่หีบัญชร ประทับยืนทอดพระเนตรจนขบวน  
เข้ามาถึงหน้ามุขเด็จ

ท่านเสนาบดี เห็นพระเจ้ากรุงวิเทหราชประทับยืน อยู่  
คิงหน ก็ตั้งจากรถถวายบังคมแล้วยืนอยู่ตรงนั้น

พระเจ้ากรุงวิเทหราชทอดพระเนตรเห็นแล้ว ทรงพระ

ดำริว่า “ถ้ามโหสถจะคิดเป็นเดียนหนามกับเราจริง ๆ ที่  
ใหม่จะบังคมเรา คงจะนำผู้คนจูงใจเข้ามาจับเราเป็นมันคง  
คามวิสัยของผู้เป็นฝ่ายตรงกันข้าม แต่หนีได้เป็นเช่นนั้น คง  
มีความเคารพเทอดทูลเราตามปรกติ” ทรงพระดำริแถม  
พระกระแสนั่งให้หาตัวท่านเสนาบดีมาเฝ้า ณ ที่ประทับ  
พดางเสด็จเข้าประทับนั่งเหนือพระราชอาสน์ ณ ที่นั้น คณะ  
อาจารย์ทั้ง ๔ ยังนั่งเฝ้าอยู่ และใกล้กับที่ประทับ ก็มีพระ  
นางอุทุมพรประทับเหนือพระแท่นเฝ้าอยู่ด้วย

ท่านเสนาบดีทกราบพระกระแสนั่งแล้ว ก็เข้ามาสู่ที่  
เฝ้า ถวายบังคมแล้วนั่งเหนืออาสน์ตามตำแหน่ง

พระเจ้ากรุงวิเทหราช ทรงทำเป็นเหมือนมิได้ทกราบ  
เหตการณ์อะไร คริบัติท่านเสนาบดีว่า “พอมโหสถ เมื่อ  
วานนี้ไปตั้งค่ายมต้น ฉนวนเพียงมาแต่คนเดียว ทำไม่ถึง  
ได้ตะเถยเราถึงเพียงนี้”

“ขอเดชะ พระมหากษัตริย์คุณเป็นต้นพัน” ท่าน  
ทกราบด้วยเสียงก้องวาน “ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรง  
เชลยค่ายเพ็ญทูลของบัณฑิตทั้ง ๔ แล้วคริบัติตั้งบังคมให้เฝ้า

ข้าพระพุทธเจ้า เพราะฉนั้น ข้าพระพุทธเจ้าจึงมีใตมาตาม  
เวลาที่เคยเฝ้า พระพุทธเจ้าข้า”

“เจ้ามีบุญญาภิสงฆ์” ครีด้วยพระสูตรเสียงปรกคิ  
เจ้าได้ยินได้ฟังเอง หรือใจของเจ้าระแวงไปกรรมัง หรือ  
ใครบอกเรื่องอะไรแก่เจ้า เขียวเกิดเจ้า บอกมาเถิด เราขอ  
ฟังเรื่องนั้น”

“ขอเดชะ พระเดชพระคุณฉันทนเถภา ๑ ได้เฝ้าละของ  
ชุดพระบาททรงนำขอททรงหารืออันทว่า มีโหดเป็นคนที่ดัดม  
คมใน ต้องฆ่าเสีย ทงนไปตรัสบอกแต่พระแม่เหนือเถภา ๑  
เมื่อเสด็จเข้าสู่พระทบรรทม พระพุทธเจ้าข้า” ท่าน  
เส่นาบคกราบทุกความดบที่ใดทราบอย่างฉาดฉาน “ความดบ  
ที่ทรงเบียดเผยนั้น ข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบเถภา ๑ ได้เฝ้าละของ  
ชุดพระบาททรงเบียดเผยเมื่อใด ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้ทราบ  
เถภา ๑ เมื่อนั้นแหละ พระพุทธเจ้าข้า”

พอได้ทรงดัดบเช่นนั้น ก็เข้าพระทัยททว่า “พระนาง  
อุทุมพรเป็นผดอบด่งชาวไป” ทรงกรวดหนัก หันพระพักตร์

ทอดพระเนตรพระนาง ประหนึ่งว่าด้วยพระเนตรจะคืบ  
พระโลหิตทุก ๆ หยาดจากพระวรกายของพระนางจนหมดคืบ  
และเช็ดพระมิ่งสังข์ออกเป็นชั้น ๆ ก็ปานกัน

ด้วยด้วยพระเนตรนั้น พระนางมีพระพักตร์เผือด  
พระโลหิตอันเคยเอิบอาบขับพระพักตร์ให้เปล่งปลั่ง กลับคืน  
เข้าสู่ดวงพระหทัย พระวรกายก็ตั้งนิ้ว ด้วยทรงพระ  
พระราชอาญาเป็นที่ยัง

พระอาการอนัน มีได้พินจากความรู้เห็นของท่าน  
เดชะบดิ์ ท่านกราบบังคมทูลพระเจ้าจันทราธิราช ด้วยความ  
องอาจ “ขอเดชะ ไต่ฝ่าละอองธุลีพระบาท ผู้ดมมุกีเทพ  
ไต่ฝ่าละออง ธุลีพระบาท จะ ทรงกริ้ว แต่พระแม่ เห็นอเกล้า ๆ  
ทำไม พระพุทธเจ้าข้า” ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทาน  
วิโรกาสกราบทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้าน้อย่อมทราบเหตุการณ์  
ได้ตลอด ความลับของไต่ฝ่าละอองธุลีพระบาทที่ศรีวัดบอกลแก่  
พระแม่เห็นอเกล้า ๆ และพระแม่เห็นอเกล้า ๆ ทรงพระกรุณา  
ศรีวัดแก่ข้าพระพุทธเจ้า ไม่สำคัญอันใดดอก พระพุทธเจ้าข้า  
ความลับของอาจารย์ทั้ง ๔ มีเด่นกเป็นต้น ใครบอกลแก่

ข้าพระพุทธเจ้าเดา พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าทราบ  
 ด้วยเกล้า ๆ ถึงความดีของอาจารย์ทั้ง ๕ และทุกคน อนึ่งเดา  
 พระพุทธเจ้าข้า ขอได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท โปรดทรงหุด  
 ระวังเรื่องแต่ครั้งก่อน ๆ ปัญหาของบิณฑบาต ใครเป็น  
 คน บอก ข้าพระพุทธเจ้า ๆ จึงได้ทราบ ทูลให้ทรงทราบได้  
 ปัญหาของเทวดาเหมือนกัน ใครบอกแก่ข้าพระพุทธเจ้า  
 ไม่มีเดา ข้าพระพุทธเจ้าอาจทราบได้ แม้จะเป็นเรื่องลับเร้น  
 อย่างไร ข้าพระพุทธเจ้าก็ทราบด้วยเกล้า ๆ ได้

“โดยเฉพาะความดีของอาจารย์ทั้ง ๕ ที่ได้ทราบทูล  
 แต่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทไว้ว่า ควรบอกแก่สมณชน กัมมัตถ์  
 หนีจากความชั่วของข้าพระพุทธเจ้าเลย พระพุทธเจ้าข้า”

“ข้าพระพุทธเจ้า ขอกราบทูลถวายแต่ได้ฝ่า ละอองธุลี  
 พระบาทถึงความดีของอาจารย์ทั้ง ๕ เริ่มของท่านเด่นก่อน”

เด่นได้ทำการอันชั่วร้าย ซึ่งคนดีมีศีลธรรมกระทำ  
 ไม่ได้ แต่เด่น ทำได้ดังคอ ทำได้อย่างหินชาติ นั่นคือเด่น  
 ข่านางเวดี แพศยานาง หนึ่งในนครนี้ ที่อุทยานสาธิตวัน  
 เพราะความตะโมกในเครื่องประดับของนาง แล้วนำไปเดาให้

เพื่อนของคนพี่ ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้ทราบเกล้า ๆ พระพุทธ-  
เจ้าข้า

“แม่จะทรงมีพระราชดำริ ในอันที่จะ ก่อกำจัดเดียนหนาม  
ของแคว้นแคว้นแดนดินแดนไฉไร เสด็จเป็นต๋อรัยที่เคียด ขอ  
ได้ทรงพระกรุณาวิจารณ์ เสด็จดำรงตำแหน่งราชบัณฑิตแห่ง  
มิลิตา ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงยกย่องในฐานะเป็นพระ  
อาจารย์ ทรงมีพระดำริดีเรียกว่าท่านอาจารย์ ยิ่งกว่านั้นยังเป็น  
ราชบัณฑิตโกดัดขีดได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แต่เสด็จคือต๋อรัย  
ฆ่าคนตาย มีชของเสด็จเบือนโด่หิดมาแต่แล้ว เสด็จใจเหียม  
โหดปานใด เพียงแต่เห็นเครื่องประดับของหญิงแพศยา  
เท่านั้น ยังตะโมกถึงกับประหารเจ้าทรพยเดี่ยไตตงคอก เครื่อง  
ประดับของแพศยาจะมีค่าเท่าใด เมื่อเทียบกับราชสมบัติของ  
ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เสด็จจะมีคิดตะโมก ชนบ้างหรือ  
เสด็จได้พบได้เห็นอยู่ทุกมอทุกวัน ที่ไหนจะหักห้ามความ  
ปรารถนาของคนใต้เถ่า มีวันใดก็วันหนึ่ง ความตะโมกของ  
เสด็จคงจะปรากฏเป็นการกระทำช่นกได้

“ด้วยเหตุต๋องที่ไตกราบทูตมาทงน ระบุชัดว่าเสด็จเป็น

เขียนหนามแห้ง ราชบัลลังก์ แม่นไต้ฝ่าตะของรูดพระบาทมี  
พระราชประสงค์ด้วยผู้เป็นเขียนหนามแล้ว ขอได้ทรงพระ  
กรุณาโปรดให้จับเด็นก พระพุทธเจ้าข้า”

พระเจ้ากรุง วิเทหราช ทรงทอด พระเนตร ไปทางท่าน  
เด็นกทันที พดางมีพระดำรัสถามด้วยพระสุรเสียงเฉียบขาด  
“จริงหรือ เด้นก”

ด้วยเสียงที่แผ่วเบาแทบเคลือ ท่านเด็นกกราบทูล  
“จริงพระพุทธเจ้าข้า”

“เหวยราชบุรุษ” พระราชกระแฉะตรัสเรียกราชบุรุษ  
ชั้นที่ประทับ “อยู่ที่ไหนกัน เขามา”

พอดั้นพระราชกระแฉะ ราชบุรุษ ๔ นายก็พากันเข้ามา  
ถวายบังคม รอรับพระบรมราชโองการ

“เขาเด็นกไปขังครุเดยวัน” ด้วยพระดำรัส ท่าน  
เด็นกก็ถูกคุมตัวไปตั้งพันชนาคาร ท่านเด็นกบดึกกราบทูลถึง  
ความดับของบุกกุดะตีไป “ขอเดชะ ไต้ฝ่าตะของรูด  
พระบาท ผู้ทรงเป็นปิ่นประชาชน เขียนหนามของไต้ฝ่าตะของ  
รูดพระบาทหมดไปคนหนึ่งแล้ว ยังมีอีกพระพุทธเจ้าข้า

คืออาจารย์ปุกกุดะ ปุกกุดะนี้เป็นโรคร้ายแรงมาก ไม่ควร  
 จะเข้าใกล้พระราชินี ไม่ว่าในกาลไหน ๆ บุคคลที่เป็นโรค  
 ชนิดนี้เป็นทรงเกี้ยวของสังคมทุกยุค ปุกกุดะเป็นโรคชนิด  
 คือโรคเรื้อน คราวที่ไต่ฝาดะของชุดพระบาทประพาดพัก  
 ทรงพระดำราญ เคยทรงใช้ท่อนขา ของปุกกุดะ ต่างพระเชนย  
 แแต่ก็ทรงโปรดว่ามีพระตั้งผลัดนมคี่ นนคือฝาพนแผดโรค  
 เรื้อนของเขา ความข้อนไม่มีผู้ใดรู้ นอกจากน้องชายคนเด็ก  
 ของเขา

“ปุกกุดะ เป็นผู้ที่ทรงยกย่อง ในตำแหน่งราชบัณฑิต  
 และทรงมีพระตำรัสเรียกว่าท่านอาจารย์ตลอดมา โดยมีได้  
 ทรงทราบว่าเป็นคนมีโรคร้าย ที่ไม่ควรจะเป็นราชเสวกและ  
 ไม่ควรที่ใครจะแตะต้องร่างกายของเขา ตัวเขาเองหากเป็น  
 คนมี อธิบายคี่ดังาม ก็ ควร จะ พิจารณาตนเอง ว่า เป็น โรค  
 ที่พึงระวังเกี้ยว โดยเฉพาะเป็นผู้ใกล้ชิดพระองค์ของพระราช  
 ย่อมเป็นการไม่สมควรมากจน เห็นความตึงหนักไม่ปกปิดเปิด  
 เผยให้ทรงทราบ สุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเสถานใดก็ยัง  
 ดี หรือมีฉะหนักกราบถวายบังคมตาออกไปเสียจากราชการ

โดยยกเอาโรคร้ายของตนเองเป็นมุกเหตุ เช่นนกยงนับว่า  
เป็นสัตว์ปुरुษได้ เป็นผู้ดีควรแก่การยกย่องได้ แต่ค้นหาได้  
ปฏิบัติเช่นนั้นไม่ กลับปกปิดเสีย และยกเอาข้อดีเด่นในการ  
ที่ทรงโปรดหนุนชาของคน เป็นการหลอกลวงเจ้าเหนือหัว  
ของคนอย่างน่าบัดดี

“อนึ่งเจ้า หากความชอบเป็นทรูทวไป เพราะความ  
ดีของเขาได้เปิดเผยออกแล้วแก่น้องชายของเขา ซึ่งใครก็  
ไม่ทราบว่ น้องชายนั้น จะไปเด้ากับใคร ในภาคต่อไป เมื่อไร  
เมื่อใดถูกเปิดเผยออกแล้วก็เป็นภาระแน่นอนว่า ใตผ้าตะออง  
ชุดพระบาทจะเป็นที่เหยยหยนแห่งแคว้นต่าง ๆ อย่างน้อยที่สุด  
เพียงแต่ว่า “พระเจ้ากรุงวิเทหราช มีราชบัณฑิตเป็นชเรอน  
ทรงยกคนชเรอนเป็นราชบัณฑิต ก็มิได้เป็นขอทพงปรารธนา  
จะได้ดีคับ เพราะดูเหมือนหนึ่งว่า มิถิตานครนต้นคนคิดมี  
ความฉลาดด้ามารดเสียแล้ว ต้องยกคนชเรอนเป็นราชบัณฑิต  
และทรงอุปถัมภ์โดยใกล้ชิดอีกด้วย ประชาชนชาวมิถิตา  
จะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน ความพากฎุมิใจที่ว่บ้านเมืองของตน  
ดั่งว่างาม พระราชาของตนทรงธรรม บัณฑิตทุกคนควร

เคารพ ถ้าเกิดเป็นบณฑกขเรอนขนแดง จะยังคงพากันมิ  
 ไต่ทไหนด เป็นความเต็มอกกตเศยส์รุดตจะถดาวทเดยว”

“เพราะเหตุคองทขาพระพุททเจากราบบังคมทูลมาจิง  
 เห็นดวยเกด้า ๆ ว่า ปุกกุดมิไดทรวงคุณธรรมด้อมคอรเก  
 ที่ไผ่ดะของรุดพระบาททรวง พระกรุณายกย่อง ในฐานะ  
 พระอาจารย์ และในฐานะราชวัดถทที่เทมอชยาศัยเห็นแก  
 คนเป็นใหญ่ คนเห็นแกคัวเป็นประมาณเชนน หากทรวง  
 วางพระหฤทัยให้เข้าโถดชด คงม้วนหนึ่งเป็นเนทจะคอง  
 ประพฤติการตามใจคน ซึ่งจะเป็นผลระคายเคองเบองบาท  
 ยุคต จึงเป็นบुकคตที่เรียกไดว่า อยู่ในฝ้ายตรงกันข้ามกับไค  
 ฝ้ายดะของรุดพระบาท พระพุททเจาชา”

พระเจากรุงวิเทหราชทรวงดัดบเดว ครวดีถามเจาคัว  
 ซึ่งก็ไมทรวงไดรับค้ำกราบทูลอย่างอื่น นอกจากราบทูล  
 รับด้ารภาพ จึงทรวงพระกรุณาไปรดเกด้า ๆ อย่างเดยวกับ  
 ทานเด็นถ คือถกน้าไปเข้าพันษนาคาร

ทานเด็นาบดักกราบทูลความดบ ของอาจารย์กามินท  
 คอไป “ขอเดชะ กามินทก็เป็นพวกเดยวกัน มีความดบ  
 ด้าคณซึ่งคนปกบิตเป็นนักรหนา เบ็ดเผยแกถูทชายคนเดยว

เท่านั้น แต่กลับได้อรรถพินิจไปจากความรู้ดีของข้าพระพุทธเจ้า  
ความดีของกามินท์เป็นเรื่องราวแรง ไม่น้อยกว่าอาจารย์  
ปุกกุณะ คือเป็นคนบำผั่ง

“เวลาดวงเต็มภาพบักษ จะมยกษคนหนึ่ง ชื่อนรเทพ  
เข้าสิงในกามินท์ ทำให้กามินท์ต้องเห่าหอนเหมือนสุนัขบ้า  
ถูกชายคองเขาตัวเขาขงไว ในห้อง แด่วจดีใหม่หรดศัพท์  
ประตุบ้าน เพื่อกดบเลี้ยงเห่าหอนของบิดา”

“ไค่มีเอดของรุดพระบาท โปรดทรงพระวิจารย์บุคคล  
เช่นน ควรจะหริอทจะเข้าดูราชตระกูล ควรจะหริอทจะได้  
รับพระ กรุณาธิคุณ ทรงยก ย่องใน ฐานัน ดรคักคองนึ่ง  
คิงทเป็นอยู่ ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า ไม่ควรเป็น  
แต่ หากดีบไปภายหน้ามีผู้ทราบว่ “ราชบัณฑิตของ  
พระเจ้ากรุงวิเทหราช เป็นผั่ง” คิงน ก็เป็นการเด้อมเดี้ย  
พระเกียรติยศเป็นอย่างยง คิงน ข้าพระพุทธเจ้าจึงกราบ  
บังคมทูลว่ “กามินท์ก็ไม่แพ้ปุกกุณะ พระพุทธเจ้าชว”

กามินท์คองได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ เช่นเดี้ยกน  
กับอาจารย์กอนน

ความดีของเทวีนท์ ท่านเห็นว่าดีกราบหูตว่า  
 “ขอเดชะ พระมหากษัตริย์คุณเด่นเกล้า ๆ ดวงมณีรัตน  
 อันโอฬาร มีเกล็ดอยู่ในดวง ๘ เกล็ด เป็นดวงแก้ว ซึ่งทำว  
 ดักรินที่ประทานแก่สมเด็จพระมีตามหาราชเจ้า ของใต้  
 ฝ่าละอองธุลีพระบาท เวदानตกไปอยู่ที่เทวีนท์ เทวีนท์ได้ถือ  
 เขาเป็นเจ้าของครอบครองอยู่ ความชอบเทวีนท์มิให้ใครรู  
 นอกจากมารดาของตน

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอาจทรงพระวิจารณ์ ได้เป็นแท้  
 บุคคลที่หากคนเป็นคนที่มือไวใจเร็วอย่างเทวีนท์ ควรจะชุบ  
 เติงในฐานะนครศักดิ์ ถึงขนาดที่ทรงพระกรุณาฯ กษัตริย์  
 หรือ ราชบัณฑิตควรตระหรือที่จะประพฤติกคนเป็นคนที่ขโมย ”

ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า คณะอาจารย์  
 ข้างพอดักนั้นจริง ๆ คนหนึ่งเป็นผีร้ายใจเหี้ยม คือเด่นก คน  
 หนึ่งเป็นโรคเรื้อน คือปุกกุดะ คนหนึ่งเป็นบ้าผู้ดี คือกามินท์  
 คนหนึ่งเป็นขโมย คือเทวีนท์ นำบัดดีเป็นที่สุด ราชบัณฑิต  
 ของมิดิถานคร ด่วนแต่เด็ด ๆ ทั้งนั้น ราชบัณฑิตมหาโจร  
 ราชบัณฑิตชเรอน ราชบัณฑิตบ้าผู้ดี ราชบัณฑิตขโมย

ราชบัณฑิตทางด้านคอกุศัลยศาสตร์แห่งวิเทหรัฐ ชาวแคว้นของ  
ไต้ฝั้ฉะของรุ้ดพระบาทจะรุ้ดักเป็นอย่างไร ในเมื่อได้ทราบ  
ความลับของราชบัณฑิตทางด้าน น้าอัยยศอด้ดูเห็ดอกินแฉฉ  
พระพุททเจ้าชา”

เทวีนทคองคองพระราชอาญาทำนองเดียวกับพรรคพวก  
ความเหิมฮักที่จะได้ฆ่าท่านเด้นาบดี ไม่มีเห็ดอกในใจของ  
คณะอาจารย์ทง & แม่แต่น้อยทุก ๆ คนไม่มีควมกลัวเห็ดอก  
อยู่เดย ต่างเดินไปสู่พันธนาคาร เหมือนเดินทางเข้าสู่  
ปากแห่งราชสัทธิ ทุกคนรูฐฐานะของตนคืออยู่ว่า “หัดฉะแห่ง  
มฤตยูราช อันทรงมหิทธานุภาพไพศวด กำลังยื่นมารองรับ  
ดวงชีวิตของคนที่อยู่แฉฉ”

คณะอาจารย์ทง & พวกกันเดินทางไปสู่พันธนาคารหมด  
แฉฉ เป็นการรับฉนองผลแห่งกรรม คือการเปิดเผยความลับ  
ของคนที่แฉฉ ซึ่งอาจารย์เห็นเป็นความดีความงาม ที่ตน  
เป็นคนไม่มีดับตมคมใน แฉฉนำมาราบทูลยงตั้งเดร์ิมเด  
พระเจ้ากรุงวิเทหราช เพื่อกำจัดท่านเด้นาบดีเป็นหลัก  
ชงกคขวางพวกคน ผลของกรรมนหยอนกลับมากได้แก่พวก

คนไป ทงนเป็นเรื่องปรากฏประจักษ์แก่พระภุชชของพระเจ้า  
กรุงวิเทหราชชัดเจน

ตั้งนท่านเสนาบดีจึงได้กราบบังคมทูลยืนยันสืบไปว่า  
“ขอเดชะ พระบารมีเป็นทदनพน ข้าพระพุทธเจ้าขอ  
พระราชทานพระราชวโรกาส กราบทูลยืนยันแต่ได้ฝ่าละออง  
ธุลีพระบาทตงน

“การ ปก บิด ความ ดับ ไว้ เท่านั้น เป็น การดี  
การเบียดเบียนความดับ บัณฑิตไม่ด้รรเดริญเลย  
ท่านผู้มปัญญา เมื่อความคิดยังไม่ด้เร็ว  
ต้องอดทนไว้ คือประโยชน์ด้เร็วแล้วนั้นแหละ  
พึงพูดตามถ้อยบาย ”

“ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น พอมโหดถ ” ครด้ชกเพื่อจะ  
ทรงทราบให้ยงชน

“ขอเดชะ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าถ ” กราบ  
ทูลบรยาย “เหตุการณที่เพงผ่านไปเมอกน พฤติกรรม  
ของคณะบัณฑิตทง & เป็นเรื่องยืนยันคำกราบบังคมทูลของ  
ข้าพระพุทธเจ้าได้ดี พระพุทธเจ้าข้า บัณฑิตทง & ถ้าว

ความดีของคนแก่มือนั้น จึงได้รับพระราชทานไปตาม ๆ กัน หากเก็บใจเป็นความดี ไม่เบียดเบียนแก่ใคร ๆ ที่ไหนจะมีใครทราบ ความดีก็คงเป็นความดี แม้จะเป็นเรื่องร้ายแรง เด็ดขาดบาดตาย เมื่อไม่มีผู้ใดล่วงรู้ ก็จะไม่ต้องรับพระราชทาน เพราะฉะนั้น

“ไม่พึงเบียดเบียนความดีเป็นเด็ดขาด พึงรักษาความดีนั้นไว้เหมือนธมของ ความดี วิญญูชนเบียดเบียนแล้ว ไม่เป็นความดีเลย”

“นักปราชญ์ทุกยุคทุกสมัย ได้ให้คติแห่งความดีไว้ เช่นนี้ พระพุทธเจ้าข้า”

“พอบัดนี้คิด ความดีนั้นมันบ่งคับว่าต้องปกปิดตายตัวทีเดียวหรือ จะเบียดเบียนใครบ้างไม่ได้ละหรือ”

“จะเบียดเบียนก็ได้ พระพุทธเจ้าข้า” กราบทูลรับ  
“แต่ของเด็ดกบคดที่จะเบียดเบียนให้เองแท้ ซึ่งเป็นกิจที่กระทำได้ไม่ง่าย เพราะในการเบียดเบียนนั้น มันบ่งคับใจว่า

“บันทึกไม่พึงเฝ้าความดับแก่บุคคลเหล่านั้น คือ  
 ๑. ศัตรู ๒. ผู้ที่มีชังมิต ๓. คนที่ชอบชามิช  
 และ ๔. คนที่เฝ้าความต้อง การไว้ใน หัวใจ”

“ทำไมจึงต้องเฝ้าบุคคลเหล่านั้นด้วย พ่อมโหด  
 แกลงได้หรือไม่”

“ได้พระพุทธเจ้าข้า” ท่านเสนาบดีกราบทูลแดล  
 “ทำไมให้เฝ้าความดับแก่ศัตรูนั้น เพราะศัตรูยากที่จะปกปิด  
 ความดับใด ๆ ไว้ได้ ความดับต่าง ๆ ที่ศัตรูได้ทราบแล้ว  
 ถูกศัตรูนั้นเปิดเผยต่อไปอีก มีเป็นอันมาก พระพุทธเจ้าข้า  
 ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องคอขาดบาดตาย หรือเป็นเรื่องทศวรรษยกย่อง  
 ธรรมเจริญ ทงนเพราะศัตรูเป็นเพศที่กล้า เห็นว่าเรื่องสำคัญ  
 ถึงคอขาดบาดตายนั้น ไม่สำคัญเดยงมี หรือเห็นเรื่องทศวรรษยกย่อง  
 ธรรมเจริญ ไม่น่าจะต้องปิดบังใคร ดังนงมี

“อนึ่งเฝ้า พระพุทธเจ้าข้า บรรดาศัตรูเป็นอันมาก  
 ยากที่จะดำรงในความมรัยดีก คือวางตนเป็นกลางระหว่งรัก  
 กับชัง มักเอนไปทางใดทางหนึ่งเสมอ อาการที่จิตใจเอน  
 น้อมไปทางใดทางหนึ่งเช่นนี้ ย่อมยากแก่การรักษาคความดับ

เพราะเป็นจิตใจที่ปราศจากความหนักแน่น

“บุคคลที่ควรเว้นจำพวกต่อไป คือคนที่มิใช่มิตรนั้น ไม่มีบัญญัติอันใด เพราะคนเช่นนั้น เป็นผู้ที่ไม่ควรบอกความลับอยู่แล้ว ส่วนผู้ที่ชอบอามิษนั้น แม้จะเป็นมิตร ก็ไม่ควรบอกความลับให้ เพราะถ้าไปถูกใคร ๆ เขาอามิษเข้าต่อก็อาจขายความลับให้ฟังได้ เพราะฉะนั้น จึงเป็นบุคคลที่ควรเว้น

“สำหรับบุคคลที่แฝงความต้องการไว้ในใจ คือคนที่มิใช่มิตร แต่เป็นคนเข้ามาสมาคม วางตัวสนิทสนมเหมือนเป็นมิตร คำพูดกับความคิดไม่ตรงกัน พูดอย่างหนึ่ง คิดอย่างหนึ่ง คนอย่างนี้ไว้ใจไม่ได้ บอกความอะไรให้ไม่ได้ พระพุทธเจ้าว่า”

“ยากจริงหนา พอบัณฑิต” ครัดด้วยพระหฤทัยคด้อยคาม “จะหาใครที่ควรบอกความลับได้ยากจริง ๆ”

“เป็นเช่นนั้นพระพุทธเจ้าว่า” กราบทูตสนอง ครั้นได้บอกออกไปแล้วเด่า ก็ต้องตำบากอีกเพราะ

“ผู้ใดรู้ความลับที่คนอื่นไม่นำรู้ของคนแล้ว ต้องอดทน

เหมือนดังคนเป็นทาสผู้หนึ่ง ๆ เทียบ เพราะกลัวความคิดของคนจะแพร่พรายไป”

“ใช่ว่าบอกความลับไปแล้ว แม้แก่บุคคลที่วางใจได้ จะเป็นหมดธุระห้ามได้ การที่บอกออกไปนั้น กลับมาเป็นข้อผูกมัดตน หากบุคคลที่รับรู้อความลับไปนั้น จะด่าเขาบ้าง ปรึกษาเขาบ้าง จะทักเขาบ้าง ก็จำต้องยอมทน ทนเหมือนคนเป็นทาสของเขาที่เดียว มีฉะฉานแล้ว เขาจะนำความลับไปเปิดเผยแก่คนอื่น ๆ ต่อไป ความที่ตนคิด ก็จักตนคาดหมาย เรื่องที่ร้ายแรง จะแพร่พรายเป็นทรูณกวางขวาง ออกไปเพราะ

“ผู้ที่ทราบความคิดอันเป็นข้อเร้นลับของบุรุษมีจำนวนเท่าใด ความสัจคงหวาดเสียว ก็ยอมมีแก่บุรุษนั้น มีจำนวนเท่านั้น เพราะฉะนั้น บุรุษไม่พึงแพร่พรายความลับ”

“การเปิดเผยความลับแม้แก่ผู้วางใจได้ เป็นเรื่องไม่ดีไม่งามมากทีเดียว ถึงกระทำให้คนต้องเป็นทาสของผู้ที่กล่าวความลับของตนไว้ ดังที่หาพระพุทธรเจ้าได้กราบ

ทูตมา ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ไปรดทรงวิจารณ์ บัณฑิต  
คนใดเล่า พระพุทธเจ้าข้า ที่พอใจในความเป็นทาสกระทำคน  
อื่นเป็นไทยให้เป็นทาส ไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า เมื่อ  
การบอกความลับกระทำให้เป็นทาสได้ดังข้าพระพุทธเจ้ากราบ  
ทูตมา การปฏิบัติคือความลับจึงมีทางเดียว คือไม่บอกใคร

“อนึ่งเถา พระพุทธเจ้าข้า แม้นมีผู้คิดผู้ร่วมในความ  
ลับ มีส่วนได้ส่วนเสียในความลับนั้น เท่า ๆ กัน จะต้องคิด  
อ่านพูดจาหรือกันเป็นบางครั้งว่ ก็มีใช้จะกล่าวหาหรือกัน  
ได้เพราะเพ็ชไป ต้องเลือกภาวะและสถานทดงน

“ถ้าจะพูดความลับกันในเวดากถางวัน ต้องหา  
ที่สงบปกมิตมิตชิด ถ้าพูดในเวดากถางคืน ต้อง  
ไม่เปล่งเสียงให้ดังเกินขอบเขต ต้องเข้าใจว่าผู้  
ที่แอบฟังความลับ คอยฟังอยู่เสมอ ถ้าคน  
เหล่านั้นได้ยินแล้ว ความคิดอ่านที่เป็น เรื่องลับ  
นั้น ย่อมถึงความแตกกระจายไปทันที”

“ขอเดชะ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้า ๆ ตาม  
ที่ข้าพระพุทธเจ้าได้กราบบังคมทูลพระ กรุณา มาใน เรื่องราว

ของความดับนั้นมีบทบังคับไว้อย่างไร เพื่อได้ทรงทราบ  
 ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว คงจะได้ทรงพระดำริเห็นใน  
 ความยาก เป็น ดั้ม พัน ใน การ ที่จะ ถ้าว ความดับแก่  
 ใคร ๆ แม้กับบุคคลที่มีส่วนร่วมในความคิดอ่านอันเป็นข้อ  
 เวนดับเดา กิ่งของเดือกกาตเดือกสถานที่ เพราะเหตุดังนี้  
 ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้กราบทูลแต่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า  
 “ความดับต้องปกปิด บอกใครไม่ได้” ดังที่ได้ทรงทราบ  
 อยู่แล้ว ทงจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถานที่ใดที่สุด  
 แต่พระดำริของได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระพุทธเจ้าข้า”

พระเจ้ากรุงวิเทหราช ทรงสดับถ้อยแถลงของท่าน  
 เสด็จมาคิดตลอดแล้ว ทรงเห็นด้วยกับท่านในเรื่องบทบังคับ  
 ของความดับ พร้อมกันนั้นทรงเห็นว่า ท่านเสด็จมาเป็น  
 ฝ่ายถูก ปราศจากความผิดใดๆ เมื่อท่านเป็นฝ่ายถูกแล้ว  
 อีกฝ่ายหนึ่งคือคณะอาจารย์ทั้ง ๕ ก็ต้องเป็นฝ่ายผิด ดังนั้น  
 เมื่อทรงสดับถ้อยแถลงจบลง จึงทรงกรวพวงอาจารย์ทั้ง ๕  
 ว่า “พวกนั้นก่อเวรไปเอง ทำคนให้เป็นไพร่ไปเอง พดอย  
 กระทำให้พ่อบ้านจิตของเราเป็นไพร่ไปด้วย ความจริงพ่อ

บัณฑิตมิได้คิดเป็นไพร่แม่แต่่น้อย” จึงมีพระบรมราชโองการให้ทหารราชมัตต์เข้ามาเฝ้า แล้วมีพระราชดำรัสตั้งบังคับ “ตั้งให้ตายพากันไปเดี๋ยวนี้ คุณเด่นก ปุกกุดะ กามินท์ และเทวินทร์ ออกไปนอกเมือง จับให้มันนอนหงายบนปลายหลาวเหล็ก แล้วตัดหัวเสียบทุกคน”

ด้วยพระราชดำรัสอันเฉียบขาด คณะราชมัตต์รีบพากันเข้าไปเบิกตัวคณะอาจารย์ทั้ง ๔ ออกจากเรือนจำมืดมิดไฟหลังคุมตัวเดินไป ถึงท่อนเป็นถนนดีแยก ก็หยุด เขียนด้วยหวายคนละ ๑๐๐ ที่ ทุกๆ ดีแยก เพื่อให้มหาชนชาวพระนครได้เห็นเป็นแบบอย่าง

ท่านเสนาบดีมโหสถยังคงอยู่ ณ ที่เฝ้า ได้ยินพระดำรัสตั้ง ก็มีใจกรุณา แต่จะกราบทูลขอพระราชทานอภัยโทษทันที ก็ไม่สมควร เพราะตั้งแก่พระอาการกำลังกริ้วหนัก หากกราบทูลในขณะนั้น ก็ยากที่จะหวังในพระมหากรุณาธิคุณ จึงปล่อยให้ระยะกาลผ่านไป พอเห็นว่าทรงบรรเทาพระโทสะ จึงกราบทูลว่า “ขอเดชะ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทผู้ทรงเป็นดั่งมุนีเทพเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระมหากรุณา

เป็นทพ ด้วข้พระพุทเจ้าดำริด้ว้เกด้า ๗ เห็นว้อาจารย์  
ทง ๕ ม้เส่นกเป็นประมุข ด้ว้กระทำควมมิตปกบปีดควมซ้  
ของคณ ควรถกักรตงพระรชอญาลงถนช้วค ด้ว้เมือมา  
ค้างถงว้อาจารย์เหถ้านนเป็นอ้มาค้ยร่นเก้า ด้ว้ราชกร  
ถดองพระคุนมานน ม้ได้เคยทำควมมิตคควมเดี้ยหายอ้นได  
อ้น นอกจากน้น ย้งม้ควมเอาใจได้ไนราชกิจ มूंท้จะทุ  
บ้ารุงได้ฝ้าถะของซ้ด้พระบาท ด้ว้ควมจงรักภักดีค้ดอด  
กถนาก้เป็นคุนงามควมดี อ้นคว้จะทงพระกรุณา  
เพราะถน้น ข้พระพุทเจ้าขอพระรชทานพระมหากรณา  
ช้คุน ค้อได้ฝ้าถะของซ้ด้พระบาท ไปรดพระรชทานอภัย  
แก่อาจารย์เหถ้านนเกด พระพุทเจ้าข้

“ได้ช้ พ้อมันทิต” ไปรดเกด้า ๗ พระรชทาน  
รับตั้งให้ราชบุรุษรับ ไปรดบอกแก่คณระราชมัตทันท้ “ไปร  
บอกพวกน้นว้ พ้อมโหดมันทิตขอโทษค้อเรา เราได้ให้  
แก่พ้อมโหดแล้ว และให้คุ่มค้วคณทง ๕ มาท้นโดยเร็ว”

ราชบุรุษเชญกระแถ้พระรชดำริด้ว้ไปโดยค้วน ไปรดถง  
ชณะท้ออาจารย์ทง ๕ ก้ถงถุกเขียนอยุ่ตรงดีแยก คอนน้นก้ถ

“จะถึงประตูเมืองอยู่แล้ว”

ท่านราชมัต เห็น ราชบุรุษ รีบมา โดยด่วน ก็สั่งให้  
 ระวังการเขียนไว้พาดง เพื่อบอกว่า จะมีพระราชดำรัสตั้ง  
 สถานที่ใดต่อไป เมื่อราชบุรุษมาถึง จึงถามว่า “เห็นจะเชิญ  
 กระแด้พระราชดำรัสมากกระมัง”

“ถูกแล้ว ท่านที่เคารพ” ราชบุรุษตอบ “มีพระกระแด้  
 รับสั่งให้ปิดกปลด้อย และนำตัวอาจารย์ทั้ง ๔ กลับไปเฝ้า  
 เดยวัน”

“เห็นจะเป็นเพราะท่านเสนาบดีกราบทูลขอพระกรุณา  
 ไว้” ราชมัตถกต่างด้วยกรากาดคะเน

“เป็นเช่นนั้น ท่านคาดถกทีเดียว” ราชบุรุษสนอง  
 “เป็นยอดคนแท้ ๆ ท่านเสนาบดีของเรา อย่าช้าเลยท่านสั่งให้  
 เขาแก้มัด ปลดปล่อยให้อาจารย์ทั้ง ๔ เป็นอิสระเถิด จะพาตัวไป  
 เฝ้า จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประการใดอีก ก็ยัง  
 ไม่ทราบ”

พระเจ้ากรุงวิเทหราช ได้ทอดพระเนตรเห็นพวกอาจารย์  
 ทั้ง ๔ เข้ามาเฝ้าถวายบังคม ตามร่างกายมีรอยหวาย ก็มี

พระดำรัสตั้งว่า “เราขอยกคนทั้ง ๕ นี้ให้เป็นทาสของพ่อ  
มโหสถคงแคบคั้นไป”

“ขอเดชะเป็นพระมหากษัตริย์คุณเด่นเกล้าฯ” ท่าน  
เสนาบดีกราบทูล “ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระมหา  
กรุณาโปรดให้อาจารย์ทั้ง ๕ นี้ คงเป็นไทย พระพุทธเจ้าข้า”  
“ถ้าเช่นนั้น จงอย่าพากันอยู่ในแคว้นของเรา”  
มีพระราชดำรัสตั้งบรรพชาญักรวม

“ขอเดชะ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท โปรดทรงพระ  
กรุณาโปรดให้ท่านอาจารย์เหล่านั้นผู้มคณันต์เกิด พระพุทธ  
เจ้าข้า” ท่านเสนาบดีกราบทูลขอไว้อีก “และขอให้ได้  
ฝ่าละอองธุลีพระบาทโปรดทรงพระกรุณาให้ทุกคน ดำรง ใน  
ฐานันดรดังเก่า พระพุทธเจ้าข้า”

พระเจ้ากรุงอิเทหราช โปรด พระ ราช ทาน ตาม ที่ ท่าน  
เสนาบดีกราบทูลขอทุกประการด้วยทรงเต็มใจเป็น อย่าง ยิ่ง  
ในท่านเสนาบดี ทรงดำริในพระหทัย “ดูหรือบัลลังก์มิตร์แท้ ๆ  
พ่อมโหสถยังแผ่เมตตาถึงเพียงนี้ เป็นผู้อื่น ๆ จักยกถวญ  
เพียงไรเล่า”

คณะอาจารย์ทั้ง ๔ กราบถวายบังคมแล้ว ขอมา  
 กับท่านเสนาบดี ขอให้ท่านให้อภัยในการที่ตนได้คิดทำโดย  
 ท่านนั้น ๆ เมื่อได้รับอภัยแล้ว ต่างก็มีใจชื่นชมสรรเสริญ  
 ปราศจากความคิดที่เป็นศัตรูกับท่านเสนาบดี พวกนี้ตะพึด  
 หมดพิษสงเหมือนงูที่ถูกถอนเขี้ยว ไม่กล้าจะเพ้อเจ้ออะไร ๆ  
 ได้ดังแต่บัดนี้

---

## คติของความลับ

๑. การปกปิดความลับไว้แทน<sup>๕</sup>เป็นการดี การ  
เปิดเผยความลับบัณฑิตไม่สรรเสริญเลย ท่าน  
ผู้มีปัญญาความคิดยังไม่สำเร็จผล ต้องอดทน  
ต่อประโยชน์สำเร็จเท่านั้น แหะระพึงพูดตามถ้อย  
คำ
๒. ไม่พึงเปิดเผยความลับเป็นเด็ดขาด พิเคราะห์  
ความลับนั้นไว้ เหมือนบุคคลพบบ่อทอง แล้ว  
ปกปิดไว้ฉะนั้น ความลับที่ผู้มีปัญญากระทำให้  
แพร่กระจายเสียแล้ว ไม่สำเร็จประโยชน์เลย
๓. ไม่พึงบอกความลับแก่สตรี ไม่พึงบอกความลับ  
แก่ผู้มีชู้มีศร ไม่พึงบอกความลับแก่คนทีคอย  
ลักถ่วงความในใจ
๔. คนใดรู้ความลับที่ตนยอมเปิดเผยให้รู้ โดยผู้อื่น  
ไม่มีใครทราบ จะต้องยอมคนตนเป็นทาสของ

- ๒๒  
 ผู้นั้น เพราะเกรงความดับของคนจะถูกเบียดเบียน
๕. คนที่ใดทราบความคิดอันเป็นข้อที่คงปกปิด มี  
 ประมาณเพียงใด ฟังทราบเถิดว่า ความเดี้ยว  
 ดยของจะต้องเกิดแก่เจ้าของความดับ เพิ่มขึ้น  
 เพียงนั้น มีคนรู้ ๓๐๐ คน ก็ต้องหวาดกลัวไป  
 ๓๐๐ ครั้ง เพราะฉะนั้น บัณฑิตไม่พึงเบียดเบียน  
 ความดับ
๖. ถ้าจะพูดความดับกันในเวดากถางวัน ต้องเลือก  
 ที่เงียบสงัด ในเวดากถางคืนไม่พึงเปล่งวาจาเกิน  
 ขอบเขต เพราะผู้ที่แอบฟังจะได้ยินความคิดหมด  
 เพราะเหตุที่คนแอบฟังได้ยินไปนั้นแหละ ความ  
 คิดที่ดับจะถึงความแพรงพรายโดยเร็ว
๗. ผู้ทมิฬอาจพล่อยพดาม ไม่รู้จักปกปิดความดับ  
 ไม่ระมัดระวังปาก ไม่รู้จักเลือกคนว่าจะรักษา  
 ความดับของตนได้หรือไม่ พูดความดับออกไป  
 ภัยจะมาถึงตนอย่างไรไม่รู้สักคนที่เดียว
๘. ผู้ใดบอกความดับที่จะคงปกปิด อย่าง รอบ คอบ

แกผู้น้อยอย่างขนาน เพราะความหลง ภัยจะ  
มาถึงผู้นบนับพันทันที

๘. คนที่ แต้ดงตน เป็น มิตร ค่อยเหตุ เพียงพูด เขาอก  
เขาใจ ไม่ควรจะให้รู้ความลับ ซึ่งเป็นข้อเค็ด  
ขาดบาดตาย และคนที่ เป็นมิตรอย่างแท้จริงได้  
แต่ยัง เขาใจเขาไม่ได้ถึงซึ่งว่า เขายังมีความ  
ประพฤติกในทางเสื่อมเสียหรือไม่ ก็ไม่ควรบอก  
ให้รู้ความลับเช่นนั้น
๑๐. ผู้ใดดำคัญเสียว่า ผู้นมความหวังดีตบคน บอก  
ความลับไปในคนเดว ๆ เพราะ ความ เกิดยศ  
เพราะความถ้ว หรือเพราะความรัก ผู้นนเป็น  
คนไฉ่ จะถูกหักหลังอย่างไม่ต้องสงสัย
๑๑. บรรดาพวกของพงศ์พันธุ์ ก็เป็นขอดีขงบิดา  
มารดา ไม่มีใครอีกแล้ว ที่จะเห็นคุดต่อบุคคุดเป็น  
คนที่ดำม นอกจากบิดามารดา แมกระนั้น เมื่อ  
ยังระแวงว่า ความลับจะแพร่งพรายก็ไม่พึงบอก  
ความลับซึ่งตบที่สุดแก่บิดามารดา

๑๒. ญาติพี่น้องชายหญิง มิควรค้นหา หรือเคื้อญาติ  
แม่ระเวงว่า ความดีจะแพ่งพราย ก็ไม่พึง  
บอกแก่คนเหล่านั้น
๑๓. ภรรยาถึงจะไม่ทำอะไรไต่ต่อกันอื่น ยังต่าง พุดจา  
ไพเราะ มีบุตรแล้ว มียศเดะมีรูปร่างงาม มีหมู่  
ญาติห้อมล้อมพร้อมเพรียง แม้มิเคยตั้งใจว่า  
ความดีจะแพ่งพราย ก็ไม่พึงบอกแก่นาง
๑๔. ผู้มีความดีทั้งหลายในโลกละ พึงกระทำคนให้  
เหมือนนครใหญ่ ที่สร้างด้วยเหล็กมีโรงเก็บรักษา  
ด้วยเหล็กไม่มีประตู มีคูล้อมรอบ ฉะนั้น
๑๕. คนเหล่านี้มีความดี ไม่พูดพ้อยพดาม ชัด  
ประโยชน์ของตนอย่างมั่นคง คือรักษาความดี  
ของตนอย่างเด็ดเดี่ยว พวกศัตรูจะถอยห่างไปจาก  
คนเหล่านั้น เหมือนฝูงนกที่อยากจะมีชีวิตอยู่ ไม่  
ยอมเข้าใกล้สัตว์พิษฉะนั้น
- คติของความดี ตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทาง  
ศาสนาเท่าที่ได้คนมาเพียงเท่านี้ พอจะเป็นแนว

ทาง ให้ท่านผู้มีความดับทั้งห้าได้พิจารณาโดยแยบคาย

“ความลับต้องปกปิดไว้ จึงดี

เปิดเมื่อใดอัปรีช

เมื่อนั้น

ความลับแพร่พรายมี

ภัยสู่ ตนนา

บัณฑิตปิดแม่ชั้น

แม่เชื้อไปเฉลย”



โรงพิมพ์  
ข่าวทหารอากาศ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ดอนเมือง

นาวาอากาศโท ประจิม ช่อทับทิม

ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๐๒



โรจนิมมาน์  
ข้าวตอกดาวอากาศ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ข้าวตอกดาวอากาศ น.ท. ประจิม ช่อทับทิม

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๐๒